

VÄLIS-EESTI

NR.11/12

NOV./DETS.

1939

Kütteõli — Immutusõli
Bituumen — „Kresolaat“ (Fenolaat)
Mootornafta — „Karbostoleum“
Katuselakk „Kivitõrv-Ekstra“
Puhas põlevkivi-katuselakk
Viljapun-karbolineum „Estoleum“
Tolmuõli „Estolmit“ — Atsetoon
Auto- ja aviobensiin „Estolin“

Eesti Kiviõli A.-ü. — Kiviõlis.

Juhatus ja müügiosakond: Tallinn, Pärnu mnt. 10.

Suurim õlitööstus Eestis.

VÄLISEESTLASED!

„PÄEVALEHTE“

LUGEDES OLETE ALATI KODUMAA SÜNDMUS-
TEST TEADLIKUD.

KINDLASTI HUVITAVAD TEIE LAPSI
EESTI LASTE LOOMINGUD. SELLEKS
TELLIGE OMA LASTELE KORD
KUUS ILMUV LASTE AJAKIRI

„LASTE RÕÕM“

„PÄEVALEHE“ RAAMATUKAUPLUSTE

KAUDU ON TEIL VÕIMALIK SAADA KÕIKI EESTIKEEL-
SEID RAAMATUID, MAAKAARTE, LINNAPLAANE JNE.
KÕIGI EESTIS ILMUVATE AJAK. PEALE TELLIM. VASTUV.

TALLINNA EESTI KIRJASTUSUHHISUS
TALLINN — EESTI PIKK T. 2

Ühistegelik

kindlustusselts

EEKS-MAJA

Tallinn, Vabadusväljak 10
Telefon 478-08

A/S TIEKILA

Riidekauplused:

TALLINN, Suur Karja 15.

TALLINN, Pärnu 6

TALLINN, Estonia pst. 11.

HAAPSALU, Elhte 2.

KURESSAARE, Kauba 2.

MUSTVEE, Tartu 15.

NARVA, Peetri pl. 4.

PAIDE, Turuplats 10.

PETSERI, Kaubarida 6/7.

PÄRNU, Laidoneri 6.

RAKVERE, Turuplats.

VALGA, Kesk 13.

VILJANDI, Tartu 6-a.

VÖRU, Tartu 11.

Kodumaa suurema

JALANÕUDE- TEHASE TOOTED

headuse ja mitmekesisuse
poolest I kohal, on varus-
tatud kaitsemärgiga

1 krooni kuus

suudab kindlasti panka sisse maksta
oma lapse arvele. Selle väikese sisse-
maksuga kogute lapse täisealiseks
saamiseni

350 krooni

suuruse kapitali, kui algate sisse-
maksimisega kohe pärast lapse sündi.
On aga Teil võimalik rohkem säästa,
siis kasvab ka kapital vastavalt suu-
remaks. Sellega kindlustate lapse
tulevikku ja valmistate rõõmu enesele
ja temale.

Seepärast **juba täna**

astuge lähemasse ühispanka või Ü. K. Eesti Rahvapanka ja avage oma lapse
nimele hoiuarve ja makske sinna järjekindlalt iga kuu kindel summa. Hoiu-
arveid avavad kõik ühispannad, hoiu- ja laenukassad ja ka

Ü. K. EESTI RAHVAPANK

Tallinnas, Suur Karja tn. 19.

Kes palju tahab, valib ainult ühe!

Kes tahab peale päevauudiste näha elu tema mitmekesisistes avaldustes, kes otsib kirjutisi mitmelt huvialalt, kes tahab teada kõiki kodumaa sündmusi, kes oskab hinnata mõnusat nalja ja häid jutte, see

**tellib ainult
„Rahvalehte“**

«Rahvaleht» maksab tellides välismaale 1,15 dollarit kuus.

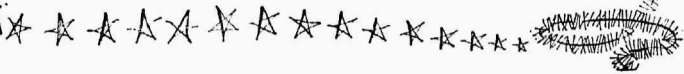
Address:

Tallinn, Estonia, Pikk 54-58

Tujuloovad pühadekaaslased

ETK Külaliste- ja Jõukohvid
ETK maitsvad veinid ja
naudingsuitsud Ahto, Viking,
Pallas

A/S ESIMENE EESTI PÕLEVKIVITÖÖSTUS

endine Riigi Põlevkivitööstus

Tallinn, Valli 4—3. Telefonid 450-85, 474-76 ja 450-62. Posti jooksev arve nr. 296.

Põlevkivi. Toorõli. Kütteõli. Bensiin. Mootorpetrooleum. Mootornafta. Diiselnaftha. Rasked õlid. Bituumen („Estobituumen“). Asfalt-Emulsioon. Maanteeõli. Immutusaine „Fenolaat“. „Estokarbolineum“. Immutusõlid. Viljapuu-karbolineum. Putukamürk „Puttox“. Katuselakk. Raulakk ja Asfalt-Mastiks.

VÄLIS-EESTI

Nov.—Dets. 1939.

Nr. 11/12

11. AASTAKÄIK

SELGUS SEGASIEL AJAL.

See, mida võis oodata, tuli. Ja veel muud pealekauba.

Võitluses olemasolu eest teiste keskel nii üksikisiku kui ka kogu rahva saatust sõltub eeskätt vaid sellest, kuivõrd tema oma tahe püsib võidukana ümbruse omakaspüüu ja juhuse intriigidest ja kombinatsioonides.

Selles valguses tuleb nüüd, juba mitu kuud kestnud uue suure sõja kumas kõikjal oma iga-aastasele kokkutulemisele, Välis-Eesti päevale kogunevail meie pere liikmeil hinnata silmapilku. Samas tõlgitsuses mõistavad nad ka tuuli, mis vahemikus juba on üle käinud kohast, kuhu on ankurduvad meie kõikide ühtekuuluvuse ja ühistunde, — meie kodumaast. Need tuuled on jäänud ainult tuulteks, ja pealegi, — nagu võime märkida allpool, — tormipilvedel, kust on pärit need tuuled, ei puudu ka oma hõbepalistused. (Meenutagem üht Ameerika rahvalaulu, mis ütleb, et ühelgi pilvel ei puudu oma hõbepalistus ja -vooder („every cloud has its silver lining“).

Möödunud kuud on toonud Eestile mitmeid tähtsaid uudiseid. Vaadeldes siin mõnda neist lühidalt. — Esimesena näit, arvestades ühelt poolt oma suure idanaabri, Nõukogude Vene tungivat tarvidust tema laevastiku tugipunktide võrgu laiendamiseks Balti merel, ja teisalt usalduslikke vahekordi, mis Eestil on olnud Nõuk. Venega, Eesti tuli vastu Nõuk. Vene soovile, võimaldades talle baase Eesti randadel ja sõlmides tarviline kokkulepe vastastikuse abistamise suhtes. — „Lõpu algus,“ ütles sel puhul nii mõnigi skeptik välismail. Igal juhtumil

see aga ei ole nii. Noil päevil, mil kestsid läbirääkimised venelastega, üks parandamatu pessimist kodumaal pillas lause nende ridade kirjutajale, et küllap varsti tulevat eriti kurvalt laulda: „Ma vaatsin paadist kiikriga, kui kaugel paistab Saaremaa“. Aga Saaremaa veelgi kuulub Eestile, — samaselt nagu pole teda antud ka Ühendriikidele, sõjavõlgade kattteks, mida omal ajal Eesti lehtede teatel soovitas New Yorgis kadunud Ivan Narodny.

Iga salakavalus, iga tagamõte, tema lähemal juurdlemisel, ikkagi on avastatav ja „paistab läbi“. Nagu Ivan Narodny jutt oli tingitud teatud naiivsusest, siis sama naiivne oleks kogu Eesti, kui ta kas või nüüd, mil Nõukogude väed on juba Eestis ja baasid loodud, ei sundaks läbi näha Nõukogude tagamõtteid, kui neis oleks reetlikkust. Seni aga on võidud märkida vaid täielikult lojaalset vastastikust suhtumist. Ning suhted Nõuk. Vene ja Eesti vahel on juba varemgi püsivalt olnud korrektsed ja heanaaberlikud, Nõukogud on alati austanud oma välisleppeid, samuti on Nõukogude riiklus elanud üle mitmeid katseajajärke ja on võtnud kuju, mis iseenesest nõuab avaramat läbikäimist rahvusvahelises elus. Kui pealegi Eestiga või ka mõne teise väike-rahvaga kunagi juhtuks, et suurem naaber tema neelab teisiti kui jõuga, siis oleks selles süüdi ikkagi vaid neelatav ise, ning kahtseda selles poleks midagi, kuna ta siis ise oleks niisuguse oma saatuse väärt. Kui aga otsustada Eesti saatust ainult selle põhjal, et ta lubas enda territooriumi piirides Nõuk. Venele baase, siis samas loogikas näit.

ka Prantsusmaa peaks oma iseseisvuse kaotanud olema juba kolm korda: 1914. a., 1935. aastal (Abessiinia sõja ajal) ja nüüd, 1939. aastal, mil ta, samuti rendi alusel, lubas Inglismaale maa-alasid mere-, maa- ja õhujõudude baasideks. Kokkuvõttes võib vaid kinnitada, et käsitletavas paratamatuses mingeid erilisi ebameeldivaid jooni senini pole ilmnenud, — seevastu küll aga võib juhtuda, et Nõuk. Venega uute vahekordade loomisest Eesti tulevikus hõlpsasti võib loigata paremusi, milliste arutlemine praegu oleks veel enneaegne. Pisut varajasena tundub ka praegu pikemalt kõnelema hakata näit. Venemaa eestlastega kontakti uuendamise võimalustest, mis omaks suure tähtsuse nimelt väliseestluse seisukohalt. Sellised võimalused on Eesti — Nõuk. Vene äsjase leppega kahtlematult siiski nihkunud lähemale.

Teine uudis, mida kodumaa võis saata enda viimaseaja käekäigust kõigile eemalviivivaile oma poegadele ja tütardele, on aga päriselt „hõbepalistuslik“, — kui mitte otse kuldne. — Maarjamaa on hoobiga — ja pealegi mitte omapoolse ja vägivaldse hoobiga — üleöö lahti saanud sakslusest! Korrektiivina, eksiarvamuste vältimiseks, aga lisagem siia kohe, et meie rõõm ja rahuloluavaldus sel puhul kuidagi ei riiva saksa rahvust kui niisugust, — rõõmutsem vaid vabanemise üle sellest sakslusest, kes oma kurikuulsal seitsmesaja-aastasel Maarjamaal meid rõhus, ekspluaateeris ja — kasvatas meile kadakaid. Need viimasedki, — peaaegu kõik, — on Eestist juba läinud. Ja tahes-tahtmatult tuleb sel puhul tõesti mõelda, et kui sõda, mida praegu võideldakse Euroopa Läänes, tõesti on põhimõtteline, — kui tahetakse Euroopat ja kogu maailma vabastada ühe mehe või mingi ühe rahva tarkuse ja tahte pealesurumise doktriinidest, — siis ometi tuleks Eestil (nii mõnegi eestlase väljenduses) — püstitada ausammas Hitlerile, ehkki ka teda nähtaks niisuguste doktriinide kehastajana. Sest vaid Hitleri haruldasel tahtel võis toime tulla saksluse ümberasustamine Balti riikidest Vaterlandi, — niisuguseid momente ajaloos võiks korduda vahest ainult jällegi 700 aasta takka. Vähimagi pahatahtlikkuseta lahkunud võime meenutada, et soovimata sissetungijaina ei võinud nad

tunda end päriselt hubaselt eestlaste keskel kunagi, — seegi kergendustunne lohutagu neid nüüd Saksas.

Niisugune saatuse kingitus muidugi vabastas nüüd ka hulga sakslaste kohti ja eluasemeid Eestis, kuhu loogiliselt peaksime jällegi esimestena ootama asemele ainult väliseestlasi. Vahetuskorras Saksast neid tuleb vaid üksikuid, ja seepärast peaks seda eluvõimaluste avardamist kodumaal arvestama ja pidama silmas kõik need väliseestlased, kes asuvad mujal ja kavatsevad tulla kodumaale.

Mis aga puutub praegustesse kodumaa siseoludesse, siis kas või ainult vahelduseks, enne kui teha ise mingeid iseloomustusi, laskem sellest jutustada mõnel eemalseisjal: näit. Leedu leht „XX Amzius“ 17. oktoobrist s. a. kirjutab („Baltic Times'ist“ — A. T.): „Elu Eestis pole kallid, tarbimisainete hinnad näivad olevat isegi odavamad Leedu omadest. Eestlaste elustandard seevastu aga näib olevat kõrgem. Teravaid poliitilisi vastolusid Eestis pole märgata, ulatuslik ja mõjuv opositsioon valitsusele puudub. Äsjane kabinetivahetus laseb loota suuremat, laiemaid kihte rahuldavat koostööd valitsusega.“

„Eestlased tuginevad oma sõjaväele; ühtlasi nad loodavad, et uus, Nõuk. Venega sõlmitud lepe ei too mingeid halbu üllatusi. Eestlane vaatab tulevikku rahulikult ja kindlalt. Eestis avaldatakse arvamist, et elu Balti riikides muutub normaalsemaks kohe selle järele, kui jõnavad kokkuleppele ka Soome ja Nõuk. Vene, kuna see tähistaks olukordade stabiliseerumist üldiselt ja kuna siis võiks paremale korraldamisele tulla selles piirkonnas asetsevate riikide sisse- ja väljavedu jne. Sõnaga, Eestis valitseb optimism.“

Selles arvamises oleme ka Eestis. Kui viimaste aastate põnevad ja närvitsema meelitatavad olud Euroopas ja ka Eesti ligemas ja kaugemas ümbruses sundisid riigivõimu käsitajaid Eestis tarvitusele võtma kaitseisukorra, siis tarvidus selleks pole kadunud praegugi, — Euroopa pole veel rahunenud. Niisuguses olukorras võis juhtuda, et võimu käsitamisel ka Eestis mõnede arvates liiale mindi, kuid sellest on taandatud ja kindlasti taandatakse veelgi. Üks neid samme on ka uue valitsuse moodustamine prof.

Ärev hetk.

Kellele toob jõuluvana kingitusi ?

J. Uluotsa poolt, mille kohta mõningaid eelmise, K. Eenpalu valitsuse samme arvustanud „Päevaleht“ nüüd arvas järgmist:

„Riigikogu kokkuastumise puhul kirjutasi meie, et aeg on liig raske selleks, et meie elu pigistada kokku liig kitsale alusele, liig vähestesse kättesse ning kultiveerida edasigi kõigi rahvakihtide kunstund. Ja valitsus ise on tunnud ka tarvidust, et tema aluseid laiendataks. Ilmselt on praegu tarvilik tihedam kontakt rahvamassidega, kõigi loovate energiatega liitmine niisuguseks tasakaalustatud, terviklikuks tugevuseks, mis ei vaja enda avaldamiseks käsku, vaid kasutab kõiki võimalusi positsioonide säilitamiseks isegi siis, kui käsud võivad jääda hoopis tulemata. Me oleme alati olnud kaugel juhtimise ja distsipliini mittetunnustamisest, me oleme ainult arvamisel, et sellel peab olema teatav elastilisus, mis saavutatakse ainult tulevate energiatega arvestamise ja kasutamise, ja me oleme ideaaliks pidanud seda, et riikluse probleeme elatakse läbi ja kantakse südames kõigis meie rahvakihtides, et meie riiklusele oleks niisama lai baas kui on meie rahvas ise. Selles mõttes võime me ainult tervitada valitsuse baasi laiendamise taht.“

Selliselt usalduslikult vaatame praegu tulevikku kodumaal. Aga kui juba on mitmeti juttu olnud baasidest, küsitlegem lõpuks üksteiselt, milline võiks olla see ühine baas, millel võiksime minna vastu tule-

vikule kõik, nii kodu- kui väliseestlased? Milliseid soove tohiksime esitada üksteisele aastavahetuseks? — Ma arvan, mõtelgem kõik kodumaale, — ta on see tuluke hinges, mis ka pikima võõrsilviibimise teeb, kui temale mõelda, talutavaks. Oma pieteedis, oma hardumuses me seejuures sugugi ei tarvitse sattuda õhkelisse pateetikasse, ei pea häälestama end igatsema sentimentaalselt, naiivselt, — jõuluhelidele, jõuluvorstidele ja kõigele, millele meil on mõelda jõuludel ja aastavahetusel, saame koondada ja keskendada oma tähelepanu ka tõsiselt ja hoopis asjalikult. Saame siis igauks, eestlased nii võõrsil kui kodumaal, igauks oma võimete ja võimiste kohaselt rahuliselt ja kasulikulki nautida meie igapäevases rähklemises hingetõmbekski tarvilikku seisatumist aastakünnisel. Vaikne järelemõtlemine, karastav „endaga kõnelemine“, mida võimaldavad need päevad, osutubki selleks suureks õnnistuseks, mida võime haarata elust ka praegu, mil igauhele on eriti tähtis elada teadlikult võimalikult kõiges.

Seejuures võime kõik endile selgesti sisenendada ka praegustel segastel aegadel, et meie kodumaa elab edasi vankumata ja vapustamata, — tahtekindlalt saab elama igavesti. Selles teadmises surume vaimus üksteise käsi ja hüüame, kordame vaibumata innus ka tänavu: rõõmsaid jõulupühia õnnelikku uut aastat!

Tallinnas, 23. IX 39.

A. T.

Suure jüripäeva puhul.

J. Kõivumägi.

Juba nädalapäevi on Eesti avaliku elu tähelepanu tulipunktiks sakslaste jäävalt lahkumine. Kahtlemata on see küll üks suuremaid ajaloolisi pööripäevi kogu Kodu-Eesti arengule ja ilmele, millest väliseestlasedki huviga osa võtavad ja teateid sellest tähelepanuga jälgivad.

Lahkujate arv meilt on veel lõplikult selgumata, kuid kui arvestada vähemusrahvuste omavalitsuse andmeid, siis ulatub see ca 14.000 elanikuni, lisaks sellele korjuvad veel need sakslased, kes ei olnud ennast registreerinud kultuuromavalitsuse nimekirjades, ja kaasajooksvad kadakad. Nii et praeguste andmete järgi lahkujaid umbkaudu ca 15.000 elanikule võib hinnata. Kõikumisi selles arvus võib mõningal määral olla ja eriti viimaseil päevil on olnud juhtumeid, kus mõnigi kindel sõitja, kes oli likvideerinud oma vara ja puha, veel jaamast tagasi pöördus ja sõidust loobus. Üldpilti see siiski ei muuda.

Kodu-Eesti elanikkond oma suures enamuses on teadlik, et lahkujad osutuvad sellisteks inimesteks, kes oma meelsuselt ja huvidelt olid võõrad meie maa saatusele ja kelle südamasjaks oli vaid Saksa riigi areng ja tulevik. Nüüd lähevad nad siis oma juhi kutsel sinna ja seda üles ehitama.

Oma osatähtsuselt ei etendanud lahkujate grupp ei meie põllumajanduses ega muus kutseharudes sellist osa, et see oleks häirivat mõju avaldanud. Välja arvatud vahest kapitalid, mis tööstuse ja kaubanduse alalt tagasi tõmbudes nõuavad uutega asendamist, milleks kulub aega.

Erilise tähelepanu objektiks on aga asjaolu, et nii märkamatu kui see oli siiani, lahkujate peres on hulk selliseid segaabielu-paare, kus üheks abielupooleks on eestlane — olgu siis mees või naine ja paljudel juhtudel minnakse kaasa. Enamasti oleme

meie kaotaja osas ja sakslane või enast sakslaseks pidav abielupool on ennast perekonnas suutnud maksma panna.

See fakt tohiks olla tõsiseks tähelepanu objektiks väliseestlastele, sest ümberrahvustumine saab oma alged ikka kodust, ja kui koduseks keeleks saab ükskõik milline võõrkeel, siis on ümberrahvustumisele tee avatud täiel rindel.

Veel enam kui Kodu-Eestit peaks praegu huvitama väliseestlaste peret saksa vähemusgrupi lahkumine, seetõttu, et enamuse väliseestlaste kodumaalt lahkumist on omal ajal põhjustanud just sakslaste siin asumine. Olgu vaid tõsiste ja suuremate ajalooliste faktidena mainitud seda, et kuni Maailmasõjani eestlased lahkusid kodumaalt väga sageli siin valitsenud maanälja tõttu. Siis 1905. a. oma sünnimustega viis paljusid väljarännu-teele ja palju muid vähema tähtsusega üksikasju, milliste loetelu pole võimalik.

Kuni iseseisva riigi loomiseni oli maal asuv sakslus nagu käopoeg väikelinnu pesas, kes sai endale kõik magusamad suutäied rahva loovatest jõuallikatest. Hiljemgi oli ta väga visa oma võidetud positsioone loovutama ja võitlust tuli jätkata, kuigi muutunud oludes.

Väliseestlasi tohiks praegu eriti huvitada see, et meie suuremates linnades vabaneb terve rida kinnisvarasid ja muid objekte, mille turuhind pakutavate objektide rohkuse ja teiste turureeglite kohaselt ei tohiks ületada keskmisi turuhindu. Need väliseestlased, kes tõsiselt on mõelnud kord kodumaale tulla, ei tohiks konjunktuuri soodustusi kasutamata jätta. Erakorraliste olude tõttu Lääne-Euroopas on küll sidepidamine Kodu-Eestiga raskenenud, kuid ka sellest saab hea tahte abil üle. Post kannab

Mõtteid Põhja-Ameerika eestlastest.

Herbert Haljaspõld.

Mis puutub Põhja-Ameerika eestlastesse, keda oletatavasti on 60.000 hinge ja kes peamiselt elavad Ühendriikides, mõningal määral ka Kanadas, siis ei saa me siin kasutada mingit vähegi usaldatavat statistikat. Kõik, mis meil sel alal on olemas, on pärastise New Yorgi peakonsuli, tookord alles ametniku Karl Kuusiku eraviisiline, umbes kümme aastat tagasi teostatud uurimus (pigemini andmetekogu) 2500 eesti perekonna kohta Põhja-Ameerikas. Ja sellestki materjalist on Eestis vaid kuuldusi. Neil asjaoludel tuleb juttugi 60.000 eestlasest Põhja-Ameerikas jätta suurima reservatsiooniga, sest pole võimatu, et see arv lähemal vaatlemisel väheneb 50 või rohkema protsendi võrra. Nende andmete puudulikuse põhjuseks on peamiselt Põhja-Ameerika Ühendriikide statistika sellealaline mittepiisavus, ei omistata ju seal rahvusele mingit tähtsust.

Eestlaste väljarändamine Põhja-Amerikasse ei ulatu ajaliseltsi kuigi kaugele, veel noorem on aga eesti ajakirjanduse teadlikkus eestlaste asumisest Põhja-Ameerika pinnale. Tõenäoliselt on esimesed eestlased asunud Põhja-Amerikasse alles möödunud sajandi lõppveerandi kestes. Esimesed teated eesti farmerite kohta Põhja-Ameerikas saabusid Eestisse soomlaste vahendusel. Ühend-

riikides tegutsevate soome pastorite andmeil (meie pärastisele Londoni saadikule dr. phil. O. Kallas'ele) kirjutab eesti asunikudest Ameerikas esmakordselt „Postimees“ nr. 284 (20. nov. 1896), nimelt 7 eesti farmeriperekonnast Wakstas, kes mõned aastad varem saabunud sinna Krimmist. See sõnum heidab valgust ka sellele, et eestlased-farmerid tulid osalt üle Sise-Venemaa oludest, olles Eestist välja rännanud algul Vene sisekubermangudesse. Hiljem muidugi seltis nendele lihtsatest põllutöölisest väljarändajatele, kes otsisid võõrsil avaramaid võimalusi põllutööks, teistesse lihtsatesse töölis- ja käsitööliskihitidesse kuuluvaid isikuid. Suuremat lisa töid neile väljarändajale 1905. a. Vene ebaõnnestunud revolutsiooni järelaastad; ja näibki, et alles pärast 1905. a. revolutsiooni on kasvanud eestlaste arv Põhja-Ameerikas märgatavaks, märgatavaks nimelt kodumaalt. Siirduti sinna otse Eestist ja ka Venemaa kaudu. Igas Ameerika linnas, suures ja väikeses, peamiselt aga Ühendriikide idaosas, aga ka Vaikse ookeani rannikul, arvututes tööstuspiirkondades leidis juba tookord kõikjal eestlasi, küll üksikutena, küll mõnekümnepealiste hulkadena. Eriti rohkesti oli eestlasi New Yorgis, New Jersey's, Philadelphiais kui ka kogu Pennsylvaniais, Bostonis

kirju ikka üle erapooletute riikide ja mõnigi asi annab ennast ka sel teel korraldada.

Reisimine ei ole praegu mereteedel küll mingi lõbuasi, kuid aja jooksul luuakse siingi uued ühendusvõimalused, mis polegi vahest nii ohtlikud, nagu esitsa näib.

Peamine põhjus, mis väliseestlasi peaks selles suunas mõtlema panema, on aga asjaolu, et Kodu-Eestis on olud normaalsed, et lahkujate tõttu pole meil mõnelgi alal spetsialiste käepärast küllaldaselt määralt ja nüüd on kergem lülituda kohapealsesse tööprotsessi kui varem. Nüüd on tunduvalt pehmenenud korteripuudus linnades ja üüridki peavad vähe lõdvenema, sest lahkujate enamus oli just linnades asujaid. Maalt sõitsid vaid üksikud ametnikud, nagu arstid, mõisasüdamete omanikud, kolonisti-

dena tulnud ja üksikutes kolooniates asuvad sakslased jne.

Kõik see eeldab, et mõne tuhande väliseestlase kodumaale pöördumine tohiks teostuda, üsna loogiliselt kaalutledes, kõige normaalsemas korras. Tarvis oleks aga selleks väliseestlaste eneste tõsist tahet ja algatust. Eriti aga igal üksikul juhul konkreetset kaalumist ja hinnangut, kes on tulija, missugune on tema tööala, kas ta tuleb jäävalt ja mida kavatseb ette võtta siia tülles. Ilma selliste eelkaalutlusteta ja täpsemate andmete saamiseta ei ole nii suure küsimuse otsustamine kunagi soovitatav, sest olud on ju erinevad.

Loodame aga, et kui selliste soovidega tullakse väliseestlaste perest, siis meie siin, Kodu-Eestis, püüame rahuldavate lahenduste leidmiseks jõudumööda abiks olla.

ja teistes Uus-Inglesmaa kohtades; edasi Chicagos ja ümbruskonnas. Vähem leidus eestlasi Ohios, St. Louis's, Kalifornias ja New Orleans'is; ülejäänud lõnnapoolsefes osariikides ja Rocky Mountains'i maa-alal leidus eestlasi vaid üksikutena.

See oli kaoofiline ja korrastamatu liikumine, mis juhtis eestlasi Põhja-Ameerikasse. Põhjuseks olid muu seas madalad palgad ja kitsad elamisvõimalused kodumaal kui ka muinasjutt kergetest teenimisvõimalustest Ameerikas; osalt ergutasid väljarändamist sugulaste ja tuttavate kirjad, kes juba elasid Ameerikas. Sellele seltsis Ameerika laevaliiniide väga agar propaganda vastaval alal.

Sel moel tekkinud eesti pisiühiskondades puudus igasugune seesmine side ja kokkukuuluvus; neis puudus õige suhe mitmekeelsete sotsiaalsete kihtide ja kutsegruppide vahel. Kaaluvras enamuses koosnesid need eesti ühiskonnarakukesed töölistest, eriti õppimatust, ja maarahvast, viimasel alal mitte tõelisest farmerist, vaid lihtsatest põllutöolistest, kes mulla- ja mustatöölisena pidid siin halkkama saama kõige rängema tööga. Seevastu leidus väga vähe inimesi mingisuguse, ükskõik mis alal omandatud haridusega, leidus väga vähe käsitöölisi, oskustöölisi, kaupmehi, leidus väga vähe juhtivat kihti. Need vähesed, kel oli pisut parem haridus ja kes said siin paremad kohad, polnud aga muidu parimad siiasaabunud eestlaste hulgas. Puudus sotsiaalne fasaalkaal.

Eesti sisserändajad olid kaunis harimatud ja ilma isamaalise meelsuseta. Oma võõra riigi ikkes olevast kodumaast tundsid nad vaid vaeseid, viletsaid külasiid, kus elati kehvuses ja pimeduses. Nii kasutati neidki nüüd tõelise manööverimismässina tööstus- ja ehitustettevõtteis, andes nelli tööd kõrgkonjunktuuri päevaldel ja paisates nad kriisijal tänavale.

Tööandjad, insenerid, põllumajanduslike käitiste juhid olid peagu kõik ameeriklased; eestlased jõudsid tavalisti vaid meistri, ülevaataja, kupja, eestöölise astmeni. Sotsiaalne vahekorrd oli järgnevalt selline, et juhtivad inimesed kuulusid ühte, tegelikku tööd tegevad inimesed aga teise rahvusse, ja sellele viimasele kihile andati siis loomulikult kui alaväärsele; vähemalt mõtles nii iga sellesse viimasesse kihti kuuluv inimene.

Politiilises elus olid olud vastavad. Suures enamuses puudus eestlastel Ameerika riikkondsus, ja neil polnud häälõigust. Poliitiilisedki juhid seepärast neid ei arvestanud, liiati, et eestlaste arv tol ajal oli eriti väike. Need eestlased, kes sünnilt olid Ühendriikide kodanikud või kes selle kodakondsuse olid omandanud naturalisatsiooni korras, võisid küll valimistest osa võtta, aga nende arv ja osatähtsus oli nii väike, et nad olid vaid poliitiiliste traaditõmbajate nukku-

deks. Seepärast ei olnud neist kasu nende kaasmaalastel, veelgi vähem nende kaugel kodumaal.

Haridust ja kasvatust leidus üldse sisserändajate keskel vähe, ka eestlaste seas. Ameerika kultuurist omandasid nad mõned hädatarvilikud kõnekäänud, sedagi kõige halvemat sorti argoost, ja peale selle täiesti õigustamatu üleolekutunde oma kodumaale jäänud kaasmaalaste suhtes. Nende lapsed, kes olid tulnud väikestena Ameerikasse või kes seal olid sündinud, käisid ameerika algkoolides, kus nad õppisid lugema ja kirjutama ja pisut Ühendriikide ajalugu; oli vanematel võimalus, siis saadeti lapsed ka veel high school'i, kus nad õppisid pisut rohkem, aga ka mitte palju. Ülkoolides ja mõnes tagasihoidlikumas kolledžis õppimiseks leidus võimalusi vaid mõnel üksikul.

Üht aga õppisid nende eestlaste lapsed oivaliselt: oma isamaad, mida nad sugugi ei tundnud, alahindama, ja isegi oma vanemaid, kes väheselgi määral veel olid säilitanud oma eestlust. Nad tegid kõik, mis võimalik, et varjata oma päritolu; mõned neist isegi muutisid oma ees- ja perekonnanimed inglisepäraseks.

Eestis, tookordses Vene provintsis, oli võimatu midagi ette võtta Põhja-Ameerikas elavate eestlaste kasuks. Ainus võimalik abi oli eraalgatuslik, seegi aga oli äärmiselt piiratud. Sidemepidajaks kodumaaga oli ajakirjandus, sedagi vähesel määral, sest huvi kodumaa vastu polnud väljarännanuiss kuigi suur, ja vaid harva neist mõni tellis eesti lehte.

Siis tuli sündmus, mis tekitas suure murrangu meie kaasmaalaste vaimses hoiakus: Eesti Vabadussõda a. 1918—1920. Selle sõja võidurikas lõpp, Eesti Vabariigi loomine, mõjus kaasa eestlaste iseteadvuse kindlustamisele ja nende seniste „alaväärsuskompleksi“ ravimisele. Eesti polnud nüüd enam viletsuse ja väljarändajate, rikkaste parunite ja vaeste moonakate maa, ei, Eestist oli saanud võidukate sõdurite maa. Eestlased Ameerikas tundsid äkki teatava uhkusega, et nad on eestlased. Rahvuslik ülesehitamine Eestis, suured edusammud kõigil aladel, millega väljarännanud kasvõi üle viie aasta toimuvate Välis-Eesti kongresside puhul kodumaad külastades tutvuvad, on seda uhkustunnet vaid suurendanud. Väljarändajad, kes Eestit nüüd jälle näevad, leiavad oma isamaa olevat muutunud ja pöördunud Ameerikasse hoopis teiste vaadetega. Tut vaimu ja hoogu on toonud kaasa iseseisvusaegsed väljarändajad, kes suurelt osalt kuuludes haritud kutsetesse on hulga teadlikumad kui enneiseseisvusaegsed väikesed inimesed. Aga ka pikemat aega Ameerikas elanud eestlased, kes vahepeal on tõusnud sotsiaalsel redelil, on aidanud kaasa haritud ja vaimsel kõrgemal seisva kihi tekkimisel.

Mis puutub keelesse, siis tavatseb Ameerikas eesti keel kaduda paari generatsioo-

niga, sest lapsed õpivad Ühendriikide koolides ainult inglise keelt. See muudugi ei tarvitse veel ütelda, et need eesti keelt mitte-õskavad eesti vanemate lapsed niisama ruttu kaotavad ka oma eestluse. Keel on ikkagi ainult üks rahvuse element; võidakse unustada oma keel, ilma et sellega unneks lõplikult rahvuskuluvus. Nagu teistel Ühendriikidesse elama asunud rahvastel, tuleb eestlastelgi tulevikus silmas pidades seda paratamatust; ja sellest teha järeldusi.

On tekkinud terve hulk lugupeetavaid käsitöölisi, iseseisvaid kaupmehi ja eesti soost ülikooliprofessoreidki, kellest aastat 25—30 tagasi meie vaevu võisime unistada. Ka Ameerika avalikus elus etendavad mõned eestlased teatavat osa.

Tänapäeva eestlaste vaimne hoiak on hoopis teine kui vanasti — enne Maailma- ja Vabadussõda. Vanasti tundsid end eestlased, kes olid saanud Ühendriikide kodanikeks, lõplikult ameeriklastena ja ei tunnud suuremat anahnust, kui kaduda 100-protsendiliste ameeriklaste hulka. Teoreetiliselt neile küll

ei lubatagi tunda sisimat seost oma päritolu-maa suhtes, ja vandevormelisel Ühendriikide kodanikuks astumisel peavad kõik loobuma ustavusest mõne teise suveräänse võimu ja oma endise isamaa suhtes. Siiski on siin märgatav teatav muutus. Kuigi vandevormel on endine, ja kuigi nõutakse igalt uuel kodanikult endiselt, et ta end peaks igati vaid ameeriklaseks, on tegelik elu vaikides omistanud kõigile „sidekriipsu-ameeriklastele“ õiguse säilitada südamesoojust oma vana kodumaa ja emakeele suhtes.

Eestlastel Ühendriikides on tänapäeval kõrge ja tõsine kohus — olla sillaks kahe maa vahel, nimelt sellega, et nad tutvustavad Ameerikat eestlastele ja Eestit ameeriklastele, et nad teeval neid rahvaid teineteisele mõistetavaks. Suur mass pole tänapäeval veel nii kaugel, et ta suudaks täita seda ülesannet, aga tema keskel valmib üha arvukamaks muutuv eliit, kes seda tõesti ka jõudumööda teeb — eesti rahvuslikes ja ka ameerika organisatsioonides.

Väliseestlase tervitus kodumaale.

*Mind saatus on paisanud kaugele maalt,
kus liikus mu häll, minu isademaalt,
mida piiravad Peipsi ja Pärnu laht
ja kohava valdmeri valendav vaht,
kus lapsena mängisin metsade vilus,
kus on nii lõpmata armas ja ilus,
kus rõkkavad laulud ja karjase pill
ja väljadel sinendab rukkilill,
saadab lõhnasid laiali ristikehin,
õhus õõtsuvad armastus, luule ja lein.*

*Nagu meenutaksin ma ilusat und:
ma mäletan kodumaa talve ja lund,
kust tõusevad haljaste kuuskede pead,
läbi külade liuglevad saanide read,
ja korstnatest nii nagu teravad noad
sinist õhku lõikavad suitsude joad.
Ehib pakane õuepuid hõbedakoel,
koer haugub hiliseid rändajaid teel.
Oi, kutsuke, tuppa, tarre sa poe,
sää! kõigil on mõnus ja armas ja soe!*

*Ehk saatus küll kaugele paisanud mind,
ei ma unusta üalgi, kodumaa, sind.
Olen lülike siin mina lülide reas
või süsi vaid tilluke söekeste seas,
kuid oleme ketis ja võtame tuld,
ja see rõngas see hiilgab nii nagu kuld.
Sina atrade, aadete, laulude maa,
ei suuremat õnne mul ollagi saa
kui et sinu hõlmas sündinud ma!
Minu Eesti, sind Jumal õnnista!*

L. E. K.

*Nagu meenutaksin ma ilusat und:
ma mäletan sügistki, esimest lund,
ja viimastki lund ja kevade algust,
kui päike taas toob sinna soojust ja valgust.
Lugematunad ojad ja virekesed,
siis laulavad ärkvele kirekesed,
ja hõiskab inime, rõkatab loom,
iluehete ootuses väriseb toom.
Juba lainetel õõtsub ka kaluri paat,
külvivakaga põllul askeldab taat.*

*Sää! elab mu rahvas, eestlaste hõim,
keda kaua on vallutanud võõraste võim,
kelle vaim oli siiski valvas ja vaba.
Ta vaimu vaenlane maha ei raba,
ta soontes voolab ju Lembitu veri,
ta mõistis ka ihuda mõõkade teri,
ja kaunimad ohvrid tuhanded tal
sää! puhkavad valgete ristide all.
Ei sangarmälestus kustuma saa.
Ole uhke ja julge, mu kodumaa!*

ÕITSIEW IEESTIL.

Reis kodumaale rohkete aastate järel. — Häid muljeid Göteborgist. — Eesti rand silmapiiril — pisarad kurgus. — Üllatav tollikontroll. — Ringirännul kodumaa linnades. — Eesti pööranguline suursündmus — sakslaste lahkumine.

Julius Sarei.

Elanud Ühendriikides juba ligi nelikümmend aastat vahetult, kavatsetes juba ammu külastada kodumaad. Nagu tuli tuha all, ei kustunud see soov, vaid aina tugevnes. Nii mõnelgi korral, kui juba kõik näis olevat valmis reisi sooritamiseks, tõmbas mõni ettenägemata takistus kavatsusest kriipsu läbi, ja kui k. a. 13. juulil siiski alustasin sõitu New Yorgist kodumaa suunas Rootsi-Ameerika liinilaeva „Drottningholmi“ pardal, siis nagu ei tahtnud uskuda tõelisust enda ümber — tundsin end astuvat mingisse muinasjutulisse, kaua kannatatud ja varjatud igatsuste riiki.

Naljatades mu sõbrad, kes mind olid laevale saatma tulnud, soovitasid mul pöörduda tagasi, sest reisi algus 13-dal kuupäeval olevat pahaendeline, eriti merereisiks. Vastasin samuti naljatoonil, et ebausklik ma ei ole, — üks päev on minu silmis niisama õnnelik, hea või halb kui teine. Hiljem reisi kestel järele mõteldes kaldusin aga siiski uskuma, et mu sõpradel näis õigus olevat, vähemalt osaliselt, sest esimesed kaheksa päeva mu merereisil olid õudselt udused ja vilud, — päike vaid harva näitas end mõneks minutiks. Teisi eestlasi kaasreisijatena ma seekord laeval ei kohanud.

Göteborgis lahkusin laevalt ja peatusin linnas kaks päeva, tutvudes ka selle ümbrusega. — Göteborg oma suurte raua- ja laevatehaste, oma eeskujuliku puhtuse ja heakorraga on kõigiti ja kõigile vaatamisväärne. Puhtuses võiksid Göteborgist õppida eeskätt nimelt Ameerika linnad, aga küllap ses suhtes võiks Rootsil

jõuda lähemale veel nii mõnigi teine riik. Göteborgis pälvivad erilist tähelepanu töölistele ehitatud uus linnaosa ja samuti ka tööliste vanadekodud, kus vanakesed kaunite lilleaedade keskele ehitatud majades võivad rahus ja muretult veeta oma elu lõpp-päevi. Ka üheperekonna tööliselamud, mis on omandatavad umbes 1000-kroonise sissemaksu ja pikaajalise järelmaksu tingimustel, ei näi oma moodsa ehituslaadi ja mugavuste poolest enam midagi soovida jätvat. Ühelgi elamul ei puudu ka oma lille- ja aedviljaaed. Lasterikaste perekondade elamud asetsevad eraldi, mistõttu rahu on kindlustatud ka neile, keda laste kilkamised võiksid häirida. Peale selle ei puudu Göteborgis ka vanade kunstnike, halastajaõdede, riigiteenijate jms. omaette kodud. Kõiki neid majandab ja hoiab korras kas riik või linn. Üldiselt aga Göteborg imponeeris oma iluaedade ja lillede rohkusega.

Seeasemel, et suunduda Göteborgist Stokholmi raudteel, valisin laevatee läbi kuulsa Gotha kanali, sest nõnda lootsin näha rohkem Rootsi sisemaad, olgugi et selle eest tuli mul eraldi juurde maksta. Laevad, mis liiguvad kanalis, on väikesed, kuid mugava sisustusega, ja ka toit laevaldel on hea, nn. rootsi laud, kust iga reisija alati võib võtta kehakinnitust, on kaetud kogu päeva. Nagu mäletan, läbis laev, millel reisisin, enam kui 60 lüüsi üles mägede vahele jõudmiseks. Läbisime ka ühe suure järve, mis olevat suuremaid sisemaa järvi Rootsis. Jõudnud Balti merele, loovis laev vahelt lugematute kaljusaarte edasi Stokholmi suunas,

kuhu Göteborgist päralejõudmiseks kulus kokku kolm päeva, — raudteel aga saanuks selle vahemaa katta juba 6—7 tunniga. Ent siiski julgen kanalisõitu soovitada igale, kes tahab nautida Rootsi looduseilu.

Stokholmis sain peatuda vaid ühe päeva ja seetõttu suutsin seal külastada vaid üht muuseumi, ja ka muidu jäi mulle linnast vaid põgus mulje. Samuti ka Helsingi, kus sain olla vaid kaks tundi, kuni uuele laevale asumiseni, mis viis mu Tallinna, jätis endast vaid kaunite lahtede ja suvilatega linna mälestuse. Lahkunud Helsingist ja kündnud Soome lahe laineid vaid paar tundi, laev juba oli jõudnud niikaugele, et kerkis silmapiirile Eesti. Nägin Rohuneeme, nägin Aegnat. Ei suutnud pöörata neilt silmi, väsimata neid vaadeldes. Ja siis tõusid nähtavale Tallinna tornid, — nägin esmakordselt oma elus Eesti Vabariigi pealinna. Möödus veel tund, ja 24. juulil kell 2 p. l. astusin jälle, pärast 38-aastast eemalolekut, vaba kodumaa pinnale.

Olin laevalael tutvunud Tartu „Vanemuise“ teatri direktori härra Aloega, kes samuti tuli Soomest. Maabumisel tähendasin temale, et ta võiks mulle nüüd isegi õnne soovida, kuna see hetk mulle on nii harukordne. Aga juhtumisi ta ei kuulnud mind, ja küllap ta ei taibanudki mu meeleliigutust, sest ega ta ise kunagi kodumaalt ja oma rahva keskest pike-mat aega ära pole olnud.

Teadsin, et mind sadamas ei oota keegi sõpradest ega tuttavatest, seepärast pöördusin lähema taksojuhi poole ja palusin end sõidutada kuhugi vaiksesse hotelli, — igatsesin puhkust. — Samas aga tahan veel tähendada, et mu kogemused Eesti tollivõimudest mu kodumaale saabumisel olid kõige paremad. Olin Ameerikas mitmel puhul kuulnud eestlastelt jutte selle kohta, kuidas tolliametnikud Tallinnas toorelt pilluvad segi kõik Eestisse tulijate pakkide sisu, riided, pesu jne., ning kuluvat

Vana Välis-Eesti tegelane Julius Sarei, kes kirjeldab oma muljeid kodumaa külastamisest.

tundisid, kuni reisija oma kompsud jälle korraldada jõuab, et edasi suunduda. Mina aga niisugust kohtlemist Tallinna tollil kuskil ei näinud, viisakas ja asjalik käitumine valitses kõikjal, ja tagasi mõteldes neile kuuldustele tundsin häbi nende levitajate pärast.

Olles esialgselt Tallinnaga paar päeva tutvunud, siirdusin Tartusse koos oma kauaaegse sõbraga, kulla tema sugulaste perekonnale. Tartus kohe kasutasin võimalust sealsete muuseumide, botaanikaia ja muude vaatamisväärsustega tutvumiseks. — Eriti huvitavaks osutus Eesti Rahva Muuseum, kus võisin heita pilgu oma rahva esivanemate elule ja toiminguile kaugel möödunud ajal. Teised muuseumid aga ei võlunud mind eriti küll seepärast, et olin varem näinud märksa suuremaid ja täielikumaid Pariisis, Londonis, Berliinis, New Yorgis ja mujal. Koos pererahvaga

käisime Tartust veel ka Kaiavere metsaülemat külastamas, kus viibisime umbes nädalapäevad. Tänutundes mäletan seda kaunist puhkust maa ja metsade vaiksuses rüpes. Seejärel viisin oma Tartu pererahva vaatama ka mu sünnilinna Viljandit, kus neist keegi varem polnud käinud. Sõidu sooritasime autol kahe tunniga, mispuhul mulle meenus üks mu retk Viljandist Tartusse ligi viiskümmend aastat tagasi hobusega, missugune sõit kestis varahommikust hilisõhtuni. Sõidul Viljandisse nüüd muu seas märkasin, et Emajõgi, Oiu ja Võrtsjärv tänavuse kuiva suve tõttu olid kuivanud märksa väiksemaiks, — Võrtsjärv oli taganenud rannast eemale kilomeetri või rohkem.

Juba lapsepõlves oli Viljandi olnud ilusamaid ja luulelisemaid linnu Eestis. Ka nüüd, ligi nelikümmend aastat hiljem, püsis sama tunne. Ma ei raatsinud viita minutitki, otsisin kohe üles oma ainsa noorepõlvesõbra ja siis koos rändasime läbi kõik linna orud ja mäed, koplid ja karjamaad, järveääred ja ojakaldad. Ma otse nagu häbenesin vaatamata jätta ühtki kohta oma lapsepõlvemälestust. Tundus, nagu oleksin hoopis noorenenud, — väsimust mul ei olnud. Kiiresti aga saabus õhtu, tuli sõita tagasi Tartusse, ja juba järgmisel päeval lahkusin Tartust Tallinna.

Sõit raudteel osutus suvekuumuses otse painajalikuks. Vagun oli tulvil reisijaist, ja kuigi kõigil näod nõretasid higist, ei tohtinud aknaid avada, sest vastasel korral paks tolmujuga võinuks hingamise niigi tolmuses vaguniõhus muuta hoopis võimatuks. — Eestis peaks küllalt leiduma jämedat, läbisõelutud kruusa, millega katta liiprivahed raudteel, selle kasutamine ei tuleks ületamatult kalliks. Ja samuti leidub kodumaal ju ka küllalt kive, mida võiks purustada ja tarvitada samaks otstarbeks. Kaasreisijad küll arvasid, et siiski see tulevat liig kulukas. Loodan, et see tar-

vilik uuendus siiski kord ka Eestis läbi viiakse, samaselt nagu seda on tehtud mujal maades.

Tallinnast käisin Viljandis veelgi korra, peatudes Grand-hotellis. Paraku tuli mul selles hotellis võitlust pidada teatavat liiki vereimejatega, ja paar ööd nõnda vaevelnud, põgenesin edasi Pärnusse. Ka Pärnus tahtis saatus, et hotell, kuhu sattusin, polnud vaba samadest vereimejaist, kuigi nad näisid olevat vähem tüütavad, seega vist vähem näljased. Lõppeks leidsin mudaravila juhataja kaasabil eeskujuliku puhtusega pansioni „Villa Redlich'is“. — Ka tulevikus meeleldi peatuksin vaid seal.

Pärnu meeldis mulle väga. Aegadest, millal nägin teda viimati, on ta palju kosunud ja kasvanud, — vististi rohkem kui ükski teine Eesti linn, mida olin näinud varem. Linna tänavasillutus näib olevat tehtud asjatundlikult, see nõuaks veel vaid asfalteerimist või tsemendiga katmist. Kuulsin mõnelt välismaalaselt nurinat, et liiaks tolmused on ka kõnniteed ranna ümbruses, rannahoonete piirkonnas.

Nautisin Pärnu kosutavat rahu niipalju kui mõistsin, — ennelõunal mudas, pealelõunal päikesepaistes rannaliival, ja vahelduseks merevõogudes. Pärnus kuuleb suvitaja meelelahutuseks ka head muusikat, kalatussportlane leiab võimalusi ka oma huvide rahuldamiseks, ja kokku võttes võin ütelda, et Pärnust jäid mulle suurepäraseid mälestused.

Alles kolmandat korda, Pärnust tagasitulekul, Viljandis peatudes sain aega oma sünnilinnaga põhjalikumaks taastutvumiseks. Puutus silma Viljandis nii mõndagi uut, — nn. „pudrunui“ ehk veetorn, uus moodsaate ehitustega linnaosa oru ja oja ümbruses. Kuid üldine puudus, mida võisin linnas märgata, seisab selles, et linna kõnniteed on alles samas olukorras, kitsad ja asfalteerimata, nagu nad olid 40 aastat tagasi, mil lahkusin Viljandist. Viljandi puhul,

nimelt tema Uueveski oru ja oja kallastele rajatud kenade kõnniteede ja pargihakatuse puhul tahaksin esineda mõttega, et see meeldiv algatus tuleks välja kujundada rahvapargiks sõna täies mõistes, mis haaraks kõik järve kaldad ja ka Viiratsi, ja see tuleks sooritada mitte üksnes Viljandi linna, vaid kogu „eesti rahva kulul eesti rahvale“. Oma rännakuil Eestis ei juhtunud ma nägema teist sobivamat kohta selleks. Olen nüüsguseid rahvaparke, 3—4 tuhande ruutmiili suuruseid, näinud mitmeid Ühendriikides, kus neid on mitukümmend ja kus riigi kaitsel ja ülalpidamisel nad pakuvad naudingut kogu rahvale. Kui nüüsgusele, kuigi vähemates mõõtudes pargile alus pandaks nüüd, küllap siis tulevased põlvned on tänulikud selle eest ja lõpetavad töö meeleldi.

Viljandist siirdusin Tartu põllutöönäitusele, kus ühtlasi elasin kaasa ka presidendi vastuvõtmise pidustused Tartus. Kogu linn oli selleks pidurüüs, nägin lõputuid, kirjudes värvides ja riietuses rongkäike, viibisin ka uue „Vanemuise“ avamise ajal Saksa teatris lavastatud operetietendusel, ja veendusin jälle, et eesti teatril on jõude ja võimeid, mille üle ta võib olla uhke. Nädal hiljem toimunud uue „Vanemuise“ avaetenduseks antud üks vaatus A. Kivika „Nimedest marmortahvilil“ aga mulle üldiselt ei meeldinud, — ettekannet oli kuulda halvasti, monoloogid tundusid pikkadena, igavaina. Neid eba-meeldivusi aga omalt poolt tasandasiid uue teatrihoone ajakohane lava-seadeldis ja muu kaunis sisemus. Teatridirektori hr. O. Aloe lahkkel kaasabil tutvusin kogu hoonega põhjalikult.

Tartust suundusin seekord edasi lõunasse, kohtadesse, mis mulle ka varem olid olnud tundmata, — Valka, Võrru, Petserisse, Munamäele. Seejärel käisin läbi Narva-Joa, Narva-Jõesuu, Sillamäe, Oru, Lüganuse, Kunda, Kohtla õlitööstu-

sed ja veel mõned muud kohad, mida olin valinud vaatamisväärsteks.

Oma sõitudel Eestis püüdsin muu seas jälgida ka maapinna viljarik-kust, kusjuures üldiselt sain mulje, et viljakasv Eestis viimastel aastakümnetel pole edenenud rikkalikumaks endisest. Süüdi selles võis olla tänavune põuasuvi; kuulsin ka arvamisi, et viljasaak on endiste aegadega võrreldes küll vähenenud, kuid selle teeb tasa uudismaade harimisele võtmine. Mõisade jagamisega tekkinud uued asunikud näivad oma maatükki-del elavat rahuldavalt, kuigi üksikuis kohtades nägin ka viletsaid majapidamisi. Mõnes kohas avaldati ka arvamist, et paarikümne aasta pärast tekib Eestis jälle suurmaapidamine, millega siin-seal juba olevatki jälle tehtud algust. See võibki olla tõenäoline, kuna majanduses kõigil aladel tendents näib arenevat suurettevõtete suunas.

Eestis näib ka olevat levinud arvamine, et praegune elukallidus riigis on üks madalamaid kogu maailmas. Ka arusaajamaist ringidest on mulle esitatud arvamisi, et vahe selles olevat eriti suur Ameerika oludega võrreldes, — kui ma Eestis vahetavat dollari, mida kõike ma siis saadud rahaga võivat osta. — Kummaski, nii dollaris kui ka Eesti kroonis on küll 100 senti, aga kui lähemalt vaadelda ja võrrelda, palju nimelt kummagi saja sendiga mõlemal maal osta saab, siis on tulemus mitmeti teissugune.

Hea paar saapaid maksab Ühendriikides 6—7 doll., Eestis 12—15 kr., meeste päevasärk 1—2¹/₂ dollarit, Eestis 7—12 krooni, heast inglise rii-dest ülikond 55—75 dollarit, Eestis 120—150 krooni, ja ka iga muu riietuseseme hinnavahe on umbes niisama suur. Toitainetest Eestis maksab või kilo 2 kr. 10 senti; Ameerikas umb. 75 Am. c. nael, suitsutatud seasink Eestis 2 kr. 20 senti kilo, Ameerikas 30—35 senti nael, angerjas Eestis 1.50—1.80 senti, Ühendriikides 20 senti nael, õunad Eestis kesk-

miselt 60 senti kilo, Ameerikas parimad õunad kuni 10 senti nael, apelsinid Eestis 20—25 senti tükk, Ameerikas tosin 35 senti.

Ja kui võrrelda palku, siis näeme, et lihttööline Ameerikas teenib 8-tunnise tööpäevaga ikkagi keskmiselt 3.20—4 doll. päevas, ja kui oletada, et eesti töölise palk on Eesti vääringus samal tasemel, s. o. 3.20—4 kr. päevas, siis ameerika tööline saab oma päevapalgast osta ühe kilo supiliha (50 senti), kilo võid (70—75 c.), kaks kilo õunu (25—30 senti), tosina apelsine (35 senti) ja korraliku päevasärgi (\$ 1.60), eesti tööline saaks oma päevapalga ostujõust vaid poole päevasärki (mille hind Eestis, kvaliteetkauba eest, on 8 krooni) ja muud mitte midagi. Asjaolu, et Eestis siiski korralikult käiakse riides, rõivastuseemete kõrgeist hindadest hoolimata, tuleb seletada inimeste äärmise kokkuhoiduga, peamiselt muidugi kõhu arvel. Teiselt poolt paistab, et eriti Tallinnas inimestel rahapuudust üldiselt ei ole, sest seda näitab teatris ja kinos käijate suur arv.

Peale teatrite ja kinode on Eestis veel üks liik iselaadi ajaviitupaiku, — kohvikuid, mis näikse tegevat kuldset äri. Viinis ja Pariisis oli neil asustistel endistel aegadel kohtamispaikadena oma kuulsus. Ei tea, kas eesti kohvik seda nime väärrib, aga paaridena istutakse neis enamasti ainult õhtutel, kuna päeval nad on kujunenud vaid teatud liiki daamide klatšija vastastikuse uhklemise kohaks. Keegi kodumaalasi teadis koguni tõendada, et kohvikud olevat isegi hädavarvilikud, eriti vähema palgaga daamidele, täites neile endiste trahterite aset puhtamas, moodsas stiilis.

Oma viimaseil nädalail enne Ameerikasse tagasisiirdumist võisin Tallin-

nas veel jälgida kohalike sakslaste kolimist tagasi oma „Vaterlandi“. Mõnel päeval tänavail liikudes tekkis mulje, nagu oleksin sattunud mõnesse Saksa linna, kõikjal näis askeldavat gruppides sakslasi. — Toimus saklaste ja nende sabarakkude, kadakate, massiline ärilend.

Imelisi tundeid manasid esile need äraminejate jõugud, — samad vallutajad, kes aastasadu tagasi tulid, mõök ühes ja ahelad teises käes, ja orjastasid vaba rahva, nüüd olid otsustanud minna vabatahtlikult, ilma mõõgahoobita. Ning seega käesolev aeg osutub eesti rahvale küll samavõrra tähtsaks ajalooliselt, nagu ta oli 700 aastat tagasi, rõhujate tulekul.

Oma kodumaa külastamisest viin tagasi kauneid ja kalleid mälestusi. Tunnen end rahuldatuna, — samaselt, nagu võib olla nälgija, kes sai korraliku kõhutäie pärast pikka paastumist. Nägin Eestit kaugelt paremana, ilusamana, armsamana sellest, mis ta oli siis, kui esmakordselt lahkusin võõrsile. Võõrsil aga elavad kõik mu lähemad sugulased ja aastate jooksul siginenud sõbrad ja tutvuskond, kelle külge tunnen end seotuna paljude armsate harjumuste niitidega. Olen maitsnud võõrsil häid päevi ja kurbi, ja kokku võttes ei või ma oma võõrsil saavutuga kiidelda, aga ei taha seda ka laita, ja ma ei kahetse midagi. Aga kõigi mu kolmekümne kaheksa kodumaalt eemalviibimise aasta kestel tundsin, et viibin siiski vaid võõrsil, — tahtsin kasvõi korraks veel tulla vaatama oma sünnimaad, kõnida neis paikades, kust on pärit mu helgemad, mu noorpõlvemälestused. Olen seepärast jäävalt seoses mu kodumaaga, olen tänulik temale.

Tallinnas, 5. nov. 1939. a.

Tellige välis- ja kodueestlaste ühist häälkandjat

«VÄLIS-EESTI»!

Sumatra maastik.
Vasakul lookeleb kõrgel kaljul autotee.

Sumatra eestlane jutustab.

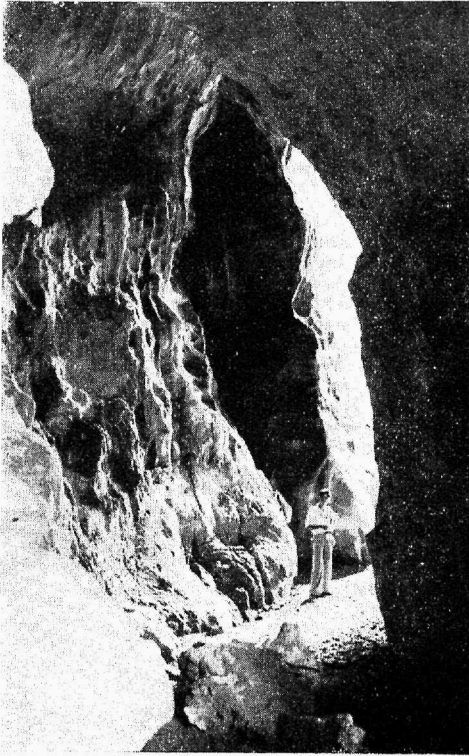
Kuld tiigrikarjade keskel, maod kui palgid, autosõit kuristikku kohal, peade raiumine pulmadeks ja matusteks, puuslikud, kes jagavad esivanemate tarkust.

M. Kleis.

Kuna olen „Välis-Eesti“ lugejaile Sumatra elust-olust korra juba kirjutanud (vt. „Välis-Eesti“ nr. 7 1939. aast.), ruttan sellele saatma lisa peamiselt vaid sel põhjusel, et peatselt lahkun Padangist, oma senisest asukohast, pikemaks ajaks Sumatra mägedesse, ühe uue avatava kullakaevanduse mehaaniliste tööde juhatamisele, ja siis arvatavasti ei õnnestu mul jälle kodumaale kirjutada niipea. Ajal, mil olen ära mägedes, mu alaline töökoda Padangis võib paari eestöölise juhtimisel küll jääda lonkama, aga töö kullakaevanduses mulle siiski meeldib, kestku see ka aasta või paar.

Sumatral on palju kulda, küll mägedes ja ka jõgedes. Sageli juhtub, et

malai naised siin pärast vihmasadusid pesevad käsitsi, primitiivselt jõgedest kuni 2—3 grammi kulda päevas. Seda metalli leidub tavaliselt ikka rohkem niisugustes paikades ja maa-aladel, mis on alles asustamata. Alles mõni päev tagasi lahkus Padangist kullajahile üks tüübilisi kullaotsijaid, vana austerlane. Selleks ta suundus otse metsiku looduse rüppe, kuni 300 kilomeetri kaugusele Padangist, sõites selle maa esiteks autol, siis kolm päeva mööda jõge paadiga, ja viimased 2½ päeva ta kavatses matkata jalgsi, otse läbi ürgdžungli. Mees oli saanud kuulda, et tolles ümbruses kulda on palju, mida muuseas tõendas ka asjaolu, et kõik eelmised kullaotsijad sealt olid

Tee kaljude vahelt Sumatral, mis on tihti hädaohtlik.

ära põgenenud suurte tiigrikarjade pärast. Mõnes piirkonnas Sumatral tiigrid on niivõrd jultunud, et magavad ja pesitsevad otse nende majakeste põrandate all, kus inimesed sees elavad. Võib kujutella, et niisugusest vaiadele ehitatud onnist siis hommikul üldse pole mõtet välja tulla, kuna tiigri-vanahärra pole veel üles tõusnud ja -proua teeb alles tualetti.

Teiseks nuhtluseks džunglis on roomajate rohkus. Näitena nende ohtlikkusest jutustatakse siin lugu, mis olevat juhtunud mõni aasta tagasi. Jahimehed jahil asunud parajasti einestama ja üks neist leidnud paraja istekoha ühel mahalangenud puutüvel. Suur aga olnud mehe kohkumine, kui palk, millele mees oli toidupoolise lahtiharutamisel istunud, järsku hakanud alt ära minema. —

Ilmnes, et „palk“ polnudki palk, vaid oli tohutusuur pitoonmadu. Õnneks ta polnud parajasti nälgine, vaid tema kõht oli täis ja ta oli maganud. Ja teise niisuguse juhtumi elas korra läbi ise, siis, kui olin alles riigiteenistuses. Minu elumaja asus siis Padangist umb. 90 kilomeetrit eemal kõrgel mäeserval, kust ühel hommikul tööle minnes nägin, kuidas keegi malailanna parajasti oma kitse ühes tallekesega sidus tee äärde sööma. Koht oli lage, ümbruses kasvavad ainult üksikud viljapuud. Keskpäeval koju lõunale minnes aga märkas, et kitse pole enam endisel kohal, ainult talleke mägis mahajäetuna haledalt. Tema ema järele ringi vaadates avastasin veel vaid nõõriotsa, mis oli seotud puu külge. Lõppeks tabas mu pilk rohuse tallatud rada, mis näis seesugusena, nagu oleks keegi maad mööda lohistanud edasi suurt rasket kotti. Taipasin kohe, et lohistaja on olnud mingi hiigelmadu. Mul polnud aega teda kohe otsima hakata, aga lapsed-malailased, kes nõeltena nuhivad kõikjal, varsti töid mulle koju teate, et madu magavat pisut eemal kaljuprao vahel. Haarasin püssi ja läksin ning kõmmutasin talle kaks laengut otse pähe. Laengud tabasid, madu ajas suust veel vaid auru välja. Suur oli ta tõesti, tema äravedamiseks tuli mul kohale kutsuda kuus pärismaalast; ja kui olin saanud endale mao naha, mõõtsin selle ära ja nägin, et selle pikkus oli 8¹/₂ meetrit. Kits mao kõhus olnud veel terve, nõõriotski olnud surnud kitsel alles kaelas.

Ja koht, kus tol korral mao surmasin, polnud sugugi mõni kõrvaline, vaikne džungel, vaid oli juba suuresti asustatud, ümbrus otse kihastatud inimesist. Kui nüüd austerlane, keda mainisin eespool, läks hoopis metsikusse kohta kullajahile, siis nähtub sellest, kui tugevasti suudab meelitada kullakurat. Mehel oli teeasutamisel toitu ainult mõneks päevaks, kolm pärismaalast ja ainult üks püss.

Niasi elanikud Sumatral.

Saareelanikud-pärismaalased kasutavad liiklemisel veekogudel džunkesid.

Arvatavasti see vana pensionär, kahe naise mees ja 12 lapse isa, nõnda läks vastu tulevikule, mis ei luba ennustada midagi head.

Asustamata maad, kuhu inimjalg veel pole saanudki, on Sumatral veel palju. Võib isegi ütelda, et kuni pool Sumatrat on alles päriselt tühi, ja nimelt selle nn. Inglise-India osa, mis on madalmaa paljude jõgedega. Sumatra ja ka tema sõsarsaared, Borneo, Jaava jt., polegi nii väikesed, nagu nii mõnedki arvavad. Kui emamaa Hollandi pindala on 33.000 ruutkilomeetrit, siis Jaava on neli Hollandit, Sumatra $3\frac{1}{2}$ Jaavat, Borneo $5\frac{1}{2}$ Jaavat, Celebes $1\frac{1}{2}$ Jaavat ja Uus-Guinea 3 Jaavat. Ja kui omakorda Eesti on pisut suurem Hollandist, on ta seega Sumatrast maa-ala poolest siiski mitu korda vähem.

Asusin Sumatrale 1915. aastal. Tallinnast lahkusin sama aasta 7. aprillil. Siiski jõudsin Sumatrale alles siis, kui varemad head ajad ja paremad kohalikud teenistusvõimalused juba olid vajunud minevikku. Alles vii-

mastel aastatel elu Sumatral hakkas arenema jälle tõusuteed, ja kui midagi segavat välismaailmas, näit. mõne suure sõja näol, jälle vahele ei tule, võib see suur saar kord läbi teha arengu, mida ta väärrib.

Kodumaa oludele mõteldes tahes-tahtmatult sigineb praegu pähe üks võrdlus Sumatraga, ja nimelt kumagi liiklemisolude suhtes. Eesti lehtedest olen võinud lugeda, kui palju saab aastas inimesi kodumaal surma liiklemisõnnetuste läbi. Ja kodumaa teed seejuures on ilusad, laiad ja sirged, igatahes Sumatra teede kõrval on nad otse täiuslikud. Küllap on kodumaa liiklemisõnnetuste rohkusel peamisteks süüdlasteks viin, sõitjate enesekindluse puudus ja ka lihtsalt hoolimatus. Siin Sumatral aga on asustatud peamiselt vaid kõrge-
mad saareosad, ja mägiteed on siin kõik lõpmata kõverad ja kitsad, paari kilomeetri pikkusel võib olla kuni tosin järsku käänakut ja kurvi, teede kõrval haigutavad sügavad kuristikud mägijõgedega oru põhjas. Tei-

sel pool aga tõusevad lõpmata kõrged mäed, palju on mägedes ohtlikke kohti, kus kaljurahnud alati on lahti rebenemas ja kaela kukkumas. Suurte vihmade ajal on siin juhtunud sedagi, et mõni mägi tervenisti variseb alla ja pühib enesega kaasa ka tee oma nõlvakult.

Aga ega siinsed autojuhid seepärast sõida aeglaselt. Olen ise tihti teinud kaasa automatke, kus sõidukiirus on tõusnud kuni 90 kilomeetrini tunnis, — 50—60 kilomeetrit tunnis aga on siin päris tavaline kiirus. Autojuhtide süü läbi juhtub õnnetusi siin aga siiski väga harva, sest juhid on väga kindlakäelised ja ka alati kained, võides ses suhtes olla eeskujuks autojuhtidele nii mõnelgi Euroopa maal.

Milliseid rahvatõugusid praegu leidub Sumatral, sellest pajatasin oma eelmises kirjutuses „Välis-Eestile“. Käesolevas aga tahan lisada üksikasju ühe kummalisima siinse rahva elust-olust ja kommetest, kes põlvneb ühelt saarelt Sumatra külje all, kuid keda leidub küllalt ka Sumatral enesel. See rahvas on niasid, kasvult vähemad kui on malailased, aga välimuselt siiski kuidagi lähedasemad eurooplastele. Niasid kasvatavad ka sigu ja söövad sealiha, mehed kannavad pikki patsis juukseid ja riietuvad kuidagi naiselikult, kandes ka põlvini ulatuvat seelikut. Abiellumiseks niasi mees leiab endale naise ostu teel. Selleks peig või ka tema isa kingivad mõrsja vanemaile kas maja, põllu või ka nõutaval arvul pudulõuseid. Pulmadeks minnakse metsa, kodukohast võimalikult eemale, otsitakse seal mõni inimene, kellele lüüakse selleks tehtud kiiniga pea otsast, ja siis tuuakse pea koju, pistetakse pika lati otsa ja viiakse pulmamajja. Selle ümber siis pidutsetakse ja tantsitakse.

Varem ka paljud kohalikud eurooplased leidsid endale naisi niasi rahva hulgast, kuna nende hulgas leidub päriselt iludusi. Eurooplane

avaldas oma soovi mõne niasi neitsikuga abiellumiseks lihtsalt: saatis oma mütsi või kepi ühes 25—50 kuld-naga neitsiku isale, ja siis isa juba hoolitses, et ühel heal päeval müts või kepp koos mõrsjaga toimetati eurooplase majja, kes sellega automaatselt muutus naisemeheks.

Pulmadest keerulisemad on niaside matused. Kui niasi on surnud, asetatakse ta kägerasse istuma toolile, ja seejärel kõik sugukonna liikmed, surnu tuttavad ja sõbrad tantsivad tema ümber ja naerdes pärivad temalt ta viimseid soove. Nii kestab see paar päeva. Vahemikus on valminud ka puust või lauajupist tehtav inimkujutis, kellele külanõid läbi ämblikuvõrgu asub puhuma sisse surnu hinge. Seejärel kuju riputatakse kuhugi seinale oma esivanemate kujude kõrvale ja laip maetakse. Matmisel kasutatakse jällegi inimpead, kelle ümber lauldakse ja tantsitakse, laip aga asetatakse küntaolisse puusärki ja kantakse metsa. Seal laotakse kirst ristjalgadega pukile, umb. niisugusele, mille abil eesti talumajapidamistes saetakse pooleks põletuspuid, ja puki teise otsa, nagu surnuga vastamisi, pistetakse ohvriks toodu pea. Matmistseremoonia lõpeb igasuguste toitude ja ka tapeitud sea asetamisega surnu puusärgi alla. Sumatral on niisugune „lahtine“ matmine seaduse poolt juba keelatud, kuid oma naabersaarel niasid salaja harrastavad sellist matmistkommet veel kuni tänaseni. Surnute puuslikelt, mis jäävad koju seintele rippuma, niasid aga küsivad nõu kõigis tähtsamais küsimusis ja kinnitavad, et puuslikud neid mõistavad.

Niasid, kes on sündinud segaabi-eludest eurooplastega, on eriti tore-dad inimeksemplarid, — mõnd niisugust naist võiks saata kasvõi Euroopa iludusvõistlustele. Padangis kaks niisugust segaabi-elust õkest pärisid „miss Padangi“ iludustiitli kolm aastat järjest, ja hiljem nad abiellusid eurooplastega.

FIDŽI SAARTE EESTLASTE ELAMUSED.

Ahto Valter Fidžis. — Eestlaste arv kasvab. — Huvitav purjejahi matk saarestikus.

Konst. Mäeseppa kiri «Välis-Eestile».

Jah, ka Fidži saartel paisub kohalike eestlaste pere. Varsti pärast mu saabumist pikalt kodumaareisilt tagasi Suva'sse, ja nimelt k. a. mai algul, juhtus, et saanuksime „peagu“ kogu laevatäie eestlasi juurde. Nimelt tõttas ühel päeval üks kohalikke tuttavaid mulle õhinal teatama, et reidile olevat parajasti jõudnud mingi Eesti lipu all sõitev jaht, mille meeskond koosnevat 13 eestlasest. Teadagi läksin kohe sadamasse ja nägingi — esmakordselt Fidži saartel Eesti lipu laeval lehvimas. Võtsin paadi ja sõitsin laeva suunas. Juba kaugelt hakkas silm seletama suuri kuldtähti laeva ahtris: „Ahto-Tallinn“.

Jõudnud laeva pardale, pöördusin kohe esimese vastutuli ja poole hüüdega: „Tere, suguvend!“ Vastuseks aga sain: „I don't understand“ (Ma ei saa aru). — Taipasin, et küllap kõik mehed laeval pole eest-

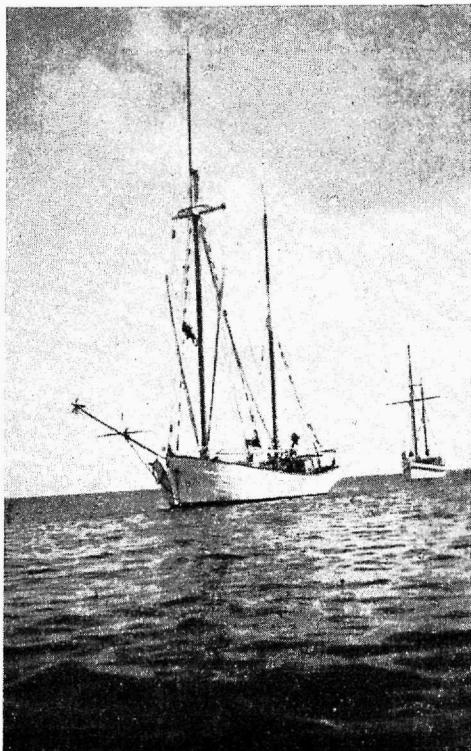
lased. Pärisin kapteni järele, kelle juurde mind ka kohe viidi. Ja siis alles jätkus jutt juba eesti keeles. Kapteniks laeval oli hr. Valter, mees, kellest juba varem olin lugenud eesti lehtede veergudelt. Kuulsin temalt, et ainult tema on laeval eestlane, meeskond aga koosneb ameeriklastest. Kapten oli abielus ameeriklannaga, ja nendega tegi reisi kaasa ka nende väike poeg, tore pisike põngerjas.

Juba aprilli lõpul jõudsid kodumaalt Fidžile kaks tugevat eesti poissi, härrad G. Värat ja R. Meokas, kelledest viimane jäi tööle minu elektritööstusse. Seega võib nentida, et väike pere eestlasi Fidžil kasvab ja nõnda ei tohiks kaugel olla aeg, kus me siin lõppeks oma eesti seltsigi asutada võime. Äsja sain kirja ka ühelt eesti neiuult, kes praegu on teel Fidži saarte poole. Tema siiajõudmist ootame juba käesoleva kuu lõpus.

Vaade Fidži saare lahele.

Puu juures vasakult Mäesepp (noorem) ja Reginald Meokas. Istub Georg Värat.

Ahto Valter'i jahtlaev Fidži saarestikus.

Edasi aga lasen kirjutada juba oma üliõpilasest-pojal Borisil ühest tema purjejahi-matkast Fidži saartel, ja kuna poiss paraku oskab ladusalt kirjutada ainult inglise keeles, palun tema kirjutuse tarbekorral tõlkida lasta (Mida me ka tegime. Toim.):

Sooritasin oma purjehajil matka, millest tahan pajatada, kahe teise eestlase, härrade R. Meokase ja G. Värati seltsis. Nädala lõpus oli meil parajasti kaks ja pool päeva vaba aega. Kuna Suva jahtklubi siis ühtlasi oli korraldanud oma liikmeile ulgumerevõistluse, mille lõppsihiks oli Benga saar, kasutasin juhust, et veeta seda vaba aega saarte vabas looduses ja tutvustada Fidži eluolu ka oma kahele uuele sõbrale.

Regatt algas laupäeval kell kaks. Puhus tubli pärituul, startis kokku kuus purjekat. Loovisime

sadama vaiksetest vetest välja lahisele merele. Seal oli lainetus tugev, kuid siiski juba kella $\frac{1}{2}5$ paiku jõudsime Benga saare piirkonda; meie purjekas kattis selle 20-miilise vahemaa kolmandana.

Hakkas parajasti hämarduma, kui jõudsime pika, kõrgete kaljudega piiratud lahe suudmesse. Heitsime ankrusse lahe vaiksuses käärus, mille kaldal nägime mingit puude alla peidetud pärismaalaste küla. Kui olime jõudnud einestada paadis, kutsuti meid juba kaldalt, kuna meid ootavat meie auks korraldatavad lõbustused ühes pärismaalaste hütis. Jõudnud sinna, nägime, et fidži naistel oli juba valmis „kava“, millist nime kannab fidžilaste pidulik jook. Jõime siis seda kuni hilisööni.

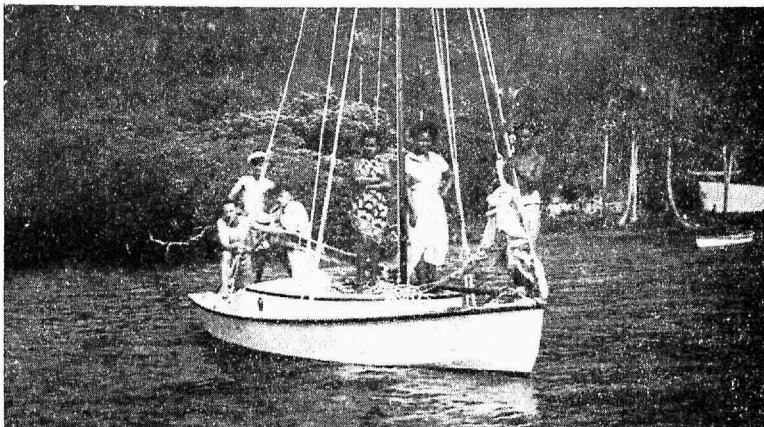
Pärismaalaste hüttides mööblit ei ole, vaid hüti põrand on kaetud puhtate, paksude punutud mattidega, millel kõik hüti elanikud istuvad ja magavad. Kuna matid on pehmed, tunduvad nad mugavaina.

Järgmisel päeval kõndisime pärast hommikueinet jälle kaldale, kust võis paremini jälgida elu ja toiminguid külas. Muu seas kuulatasime huviga, kuidas kohalikud lapsed asuvad minema kirikusse. Parajal ajal paar väikest poissi hakkavad märguandeks põristama nn. lalli't, puutüvest õonestatud trummi. Kepihoobid sellele trummile kostavad miili kaugusele.

Tutvunud selle külaga, jätsime tema elanikega jumalaga ja purjetasime järgmisse külla. Teel tegime peatuse ühel ilusal väikesel rannal, kus ronisin kõrge palmi latva ja tõin sealt oma kaaslastele alla mõned kookospähklid; kangutasime need lahti ja jõime kookospiima.

Järgmises, veelgi suuremas külas pakuti meile jällegi kavat, jooki, mida valmistatakse teatud taimedest. Joonud ja lobisenud pärismaalastega mõned tunnid, tõmbasime purje jälle üles, et leida mõnd meelepärasemat kohta ööbi-

Eestlased sõb-
rustavad fidži-
lastega.

Tagaplaanil küla,
kus ekskursan-
did-eestlased
õõbisid esimesel
õsi.

miseks. Selleks purjetasime ümber saare ja selle teisel küljel leidsime lahe mingi pisisaarekesega, mille kaldal maabusime. Seal uinusimegi kohe, sest palav päike ja väsitavad päevakogemused olid teinud oma töö.

Hommikul ärgates leidsime, et eimistamiseks meil tuleb uuendada värsket vee tagavara. Selleks sõitsime üle lahe suurele saarele, lähemasse külla, kus leidsime kaevu, millest täitsime oma veeplasku. Põgenesime siis kõrvetava päikese eest vilusse ühe laialehelise kookospalmi alla ja einetasime seal oma viimastest toidutagavaradest.

Ilm oli ilus, sügavsinises taevas ujusid vaid üksikud valged pilvelahmakad, vesi lahes sädeles rahulikult lainetesõbas, vaikses tuules õõtsuvad palmid justkui noogutasid meile, sosistades, et jääksime

paigale kauemaks. Siin, nende varjus, võinuks oleskella vabalt ja laisalt, jälgides vaid pilvede käiku üle puie roheliste latvade ja kuulatades lainete tasast loksumist koralliliival — seda me siiski ei saanud endile lubada. Juba samal päeval pidime olema tagasi Suvas, sest järgmisel päeval jälle algas töö. Paratamatuseohkega hiivasime uuesti ankru ja lahkusime sellest kaunist paigakesest.

Teel tegime veel ühe peatuse nn. Tormisaarel, väikesel kitsal koralliribal, mis tõusis veest kaugemal lahtisel merel. Võtsime siin veel kehakinnitust ja ütlesime jumalaga Bengale ja kõigile tema võludele, sest jälle tuli meil asuda igapäevaselt tüütu linna hoonete ja tänavate vahele, et elada ja näha kõike seda, millest inimese meel on nõrkinud kõik tema elupäevad.

Oma liiget

mag. phil. **Ilmar Tõnisson'i**

mälestab leinas

Välis-Eesti Ühing.

KANALI SAARI KÜLASTAMAS.

Ajaloo varasalt Inglis-ja Prantsusmaa külje all. — Saarte rikkalik taimekasv, ülemaailmse kuulsusega kari ja omapärased seadused. — Eelajalooliste hiiglaste mälestusi saartel. — Kuulsused, kes tundsid saarte võlu.

G. Hüüs.

Saari on mitmesuguseid, suuri ja väikesi, lähedal ja kaugel. Aga juba üksnes saarte nimetuski alati manab meis esile selliseid romantilisi kujutelmi, mis puuduvad linnadel, küladel või muudel kohanimedel meie mälus. Kui mõtleme saartele, siis mõtleme varanduste saari, korallisaari, kõrvesaari, nõidussaari, muinasjutusaari, — tavaliselt ikka mingi erilise võluga õnnistatud paiku. Seejuures need saared meie kujutlus tingimata peavad olema väikesed, — eelistame, et niisugusel saarel viibides lakkamatult tunneksime end merest ümbritsetuna. Suur saar justkui ei erinegi millegagi mandrist ja muust kuivast-maast, aga kui on võimalik näit. ühe õhtupooliku kestes jalutada saare ühelt rannikult põiki üle teisele, kui seejuures vahetult püsib kajakate hääletsusi kõrvus, karget mereõhku ninasõõrmeis, siis alles näib saar oma mõõtudelt mahtuvat meie unistusesse.

Niisugused nimed on Jersey, Guernsey, Alderney, Sark, Hern, — saared, mis kuuluvad Kanali või Normandia saarte (inglise keeles Channel Islands) rühma ja asuvad, Inglismaale kuuluvaina, Inglise kanali lõunapoolses sosis, Prantsusmaa Normandia ranniku lähedal. Saarestikku peale mainitute kuulub veel hulk väiksemaid saari, ning nende 93.000 elanikuga saarte pindala on kokku vaid 195 ruutkilomeetrit.

Mainitud suuremate saarte nimetused mõne lugeja mälus vahest meenutavad vaid teatavaid sarvloomatõugusid; entsüklopeediast leiaksime veel, et rahvas saartel elatub põllundusest, aiandusest ja kalastusest, et elanike ametlikuks keeleks on prant-

suse keel, mille kõrval tarvitatakse ka inglise keelt, ja et saared liideti Inglismaaga juba 1066. aastal ning praegu omavad laialdast autonoomiat. Kuid ühtlasi neile kuivadele andmeile lisandub mäрге, et saartel käib rohkesti turiste, ja see mäрге reedabki nende saarte võlu välismaailmale.

Nende hulgas Sark'i saar on ainult kolm kilomeetrit lai, Alderney kaks kilomeetrit, Jethou pool kilomeetrit, ning Jersey, mis on teiste seas suurimaid, pole samuti rohkem kui ainult 6—7 kilomeetri laiune. Külaline neil saartel tõesti kunagi ei saa vabaneda tundest, et kõikjal sind ümbritseb, hõlmab meri.

Iga jalatäis maad siin näib olevat ühenduses mingi mälestusega ajaloost, — saared omal ajal moodustasid osa normannide vägevast vürstiriigist. Ning paljud mineviku omapärasused siin on säilinud kuni tänaseni.

Kohtunikud saartel valitakse otseselt rahva poolt, politseiteenus saartel on tasuta auametiks; oma kohalikus parlamendis elanikud ajavad asju prantsuse keeles. Kõikjal on säilinud jälgi minevikus siin oma kanda kinnitanud juhtumiseotsijaist meredel, meriröövlistest, salakaubavedajaist ja muist õnneküttidest, kellele läinud sajandeil need saared pakusid oiavaliselt sobivat pelgu- ja peatuspaika. Ning veelgi kaugemast, meile päriselt seletamatuks jäävast minevikust leidub siin rikkalikke ürikuid, — suuri ja kõrgeid kivist raidkujusid ja nikerdustega kaljulahmakaid, mis veelgi panevad vastu ajahambale ning millistele elanikud on leidnud omapärased nimed: menhi-

rid, dolmenid, cromlechid. Tummalt kõnelevad nad eelajaloolise inimese mingist seletamatust oskusest selliste suurte kaljurahnude püstiajamiseks.

Saarte ajalugu on seoses mitmete kuulsate meeste ja naiste nimedega. Victor Hugo elas Guernsey saarel viisteistkümmend aastat, saare külastajatele veelgi näidatakse tema maja, mille klaasist katusekambrist tema pilk selge ilmastikuga ulatus nägema Prantsusmaad, mida ta kuumalt armastas. Katusekambrist nurgas asub kõrge mustpuust pakk, mida ta tarvitas kirjutuslauana ja millel ta, seistes püstijalu, kirjutas oma „Les Misérables“ ja teised kuulsad romaanid. Mujal samas majas asetseb ka voodi, mis 1860. aastal pandi valmis Garibaldile, et vangistamise järel saata ta siia; aga need plaanid ei teostunud ja voodi seisab tarvitamata tänapäevani. Sellest ajaloolisest majakesest mõni samm eemal asub ka juukselõikuseäri, mille omaniku isa peaaegu iga päev oli lõiganud Victor Hugo juukseid ja ajanud habet. Mont Orgueil'i fordis näidatakse külastajatele vangikongi, kus Karl I aegadel Inglismaal peeti kinni tolaaegset inglise mässumeelset riigimeest William Prynne'i, kes puritaanlasena kibedasti mõistis hukka teatrit ja arvustas kuninganna ilmalikke eluviise. See-eest ta heideti häbiposti, mehel lõigati ära kõrvad ja saadeti siia üksindusse. St. Saviour'i kiriku aeda saartel on maetud Lily de Breton, pärastine Lady de Bathe, kes sai kuulsaks näitlejana Lily Langtry nime all. Siin kiriklas oli ta sündinud, tema isa oli siin õpetajaks.

Looduseuurijale pakuvad Kanali saared eriti rikkalikku tegevusvälja. Lilledest fuksiad õitsevad siin aasta läbi, eriti lopsakad on ka siinsed hüatsindid, nemoonid, iirised ja rabarber, mis siin kasvab metsikult ja mis toodi siia omal ajal Uus-Meremaalt. Mai lõpus kõik madalamad kohad saartel pakatavad purpurpunaseist orhideedest. Sügisel rikkali-

kult õitseb saarte rannikuil merilavendel, kuulsad on ka Guernsey liiliad, mille sibulad esmakordselt sattusid saarele ja omapead idanesid rannaliivas enam kui kakssada aastat tagasi, millal seal rannikul hukkus laev, mis neid tõi Jaapanist.

Ülemaailmset kuulsust evib aga Kanali saarte piimakari. Tema tõugude puhtust saarlased valvavad suure hoolega. Jersey tõugu loomad on väikese kasvuga, eriti meeldiva välimusega; lehmade sarved tavaliselt painutatakse tahapoole kunstlikult. Guernsey kari on suurema kasvuga, kirju, kuldpruuni ja valge kirjaga. Alderney tõug on veelgi tugevama kehaehitusega, helepunase ja kollakaspunase kirjaga. Saarte elanike üheks peamiseks sissetulekuallikaks osutubki nende tõuloomade väljavedu.

Kanali saari on kasutanud oma teoste sündmustikupaigana mitte üksnes Victor Hugo, vaid ka mitmed kaasaegsed inglise autorid, — näit. Gilbert Parker, Ether Mannin, John Oxenham Sheila Kaye-Smith, Compton Mackenzie jt. Inglise luuletaja Swinburne on saartele pühendanud mitmeid oma parimaid ballaade.

Üks haruldasemaid, saarte merevees kasvavaist taimedest ekstraheeritav saadus on jood. Näiteks Lihou saarel, mille pindala on vaevalt paarikümne aakri suurune, selle ainus elanik on ühtlasi ka joodivabrikandiks. Saarte kalamehed korjavad ja kuivatavad merest suurel hulgal merirohtu, saates seda müügile nii Inglis- kui ka Prantsusmaale. Samuti on saartel laialdaselt arenenud lõhnaõlide valmistus, iga külastaja võib saartelt tollita kaasa võtta suure pudeli Eau-de-Cologne'i.

Veel mõndagi huvitavat leidub neil saartel. Oma vaskrahagi ei puudu saartel, kuid Guernsey-rahad pole käibel Jerseys, ja ümberpöörduvalt. Jerseys mõistavad kriminaalkohut 24 vannutatud meest, ja juhtudel, kui enam kui kaheksa nende hulgast ei

poolda süüdimõistmist, vabanebki kaebalune õigena. Edasikaebust selle kohtu otsuse peale ei ole. Abielulahutuse-seadused Jerseys puuduvad. Minevikust säilinud saarte kummalist seadusist võib mainida üht Guernsey oma, nn. „Haro-hüüet“. Juhul, kui mõni saare elanik leiab, et tema omandile on liiga tehtud, tarvitseb tal vaid tunnistajate juuresolekul hüüda: „Haro! haro! à l'aide, mon Prince, on me tort“. — Appi, vürst, mulle tehakse ülekohut!“ Ja seejärel kohalik kohus peab viibimata tema kaebuse võtma arutusele. Veel äsja üks majaomanikke saarel, leides, et üks uue telefoniliini post oli püstitatud tema värava ette, kasutas seda hüüet, ja telefoniselts viis kohe posti väravast eemale. Hüüde sooritamisel tuleb laskuda põlvili ja lugeda ka meieisa-palvet. „Haro“ tähendavat moonutatuna „Ha Rollo“, kuulsa normannide vürsti nime Alfred Suure aegadest.

Guernseyl puuduvad ka raudteed,

saarel leidub veel inimesi, kes eales pole näinud raudteerongi. Sarki saarel puuduvad ka gaasi- ja elektrivalgustus. Iga elanik, kes saarel viibinud enam kui aasta, peab kandma ka teedetegemise naturaalkohustust, kaks tööpäeva aastas, või tasuma rahas kaheksa šillingit.

Saarte mitmekesine omapära aga tundub eriliselt hinnatavana nimelt seetõttu, et see omapära on säilinud otse moodsa ajastu elavamate, käidavate ristteede külje all. Inglise kanali laineid künnavad iga päev lugematud meresõidukid, neil saartel peatuvad neist aga vaid üksikud rannasõiduaurikud. Meresõiduaurikuist satuvad Kanali saarte sadamaisse tavaliselt ja harva aga vaid need, mida tahab mõni tõsisem rike. Ja siis ka niisuguse laeva meeskonnal avaneb võimalus imetleda nende rahulike saarte iseärasusi, — muidu saarte olemasolugi küllap jäänuks neile hoopis teadmatuks.

London, 14. X 39.

PIIMAÜHINGUTE KESKLIIT
CENTRAL ASSOCIATION OF CO-OPERATIVE DAIRIES

„VÕIEKSPORT“

TALLINNAS, SUUR KARJA 23

TELEGR. „CENTREKSPORT“

TELEFONID:

kaubaosakond — meiereitarbed 446-08
kaubaosakond — või 446-06

Võtab piimatalitustelt

vastu välis- ja siseturu võid, juustu ning muid piimasaadusi turustamiseks välis- ja siseturul.

Müüb piimatalitustele

piimatööstusmasinaid, tünnimaterjali, võisoola, võivärvi, pärgamenti, väävelhapet, amüülalkoholi ja kõiki piimatööstustarbeid.

Kokkupuuteid suguvendadega Läti Latgallias.

Üks suvine jalgrattamatk.

A. Koikam.

Lahkun Aluksne E. Haridusseltsi Liepna osakonna esimehe Hollo kodust, lubades tagasi sõites jälle sisse astuda.

Ikka edasi kulgeb hall teelint. Sõites pean võitlema kõrvetava päikese ja vastutuulega. Et edasi jõuda, peab lakkamatult sõtkuma jalgratta pedaale. Jalgsi ja jalgratastel matkajate nuhtluseks on maanteel tolm. Tänavuse kuiva suve puhul, kui tolmupilved aina heljusid maantee kohal, tundus matkamine nagu retk kõrves... Kuid kõigist ebameeldivusist hoolimata iga rändajat ahvatlevad tundmata lagendikud, mäed, järved ja metsad. Ja ka mind ahvatles Läti „kolmanda tähe“ omapärane ilu ja elu. Oma silmaga tahtsin näha õlgkatustega onne ja lokaavaid linavälju, millest olin kuulnud ja lugenud.

Kolm tundi kulus Liepnast Vilakasse sõiduks, ehk küll vahemaa on ainult 35 kilomeetrit.

Vilaka (Marienhauseni) on ehk suurem Laurast. Selle lähedal samanimeline järv, selle keskel saarel vanad ordulossi varemed. Vilaka elanike seas torkab eriti silma juutide rohkus, kes kaupluste lävedel vahitides õngitsevad ostjaid.

Palav keskpäeva päike kõrvetab armutult. Otsustan järvele ujuma minna. Jõudnud järvekaldale, mind üllatab juudi jõmpsikate põrgulik lärm. Riidetun lahti ja torman vette, kuid õnnetuseks vigastan varba millegi terava otsas, mis osutubki suureks takistuseks edaspidisel suplemisel. Veest välja tulnud, hakkam siduma oma verist varvast, ümbritsetud uudishimulikest juudi jõmpsikatest. Üks pikematest ütleb:

„Härä oleks pidanud ettevaatlikumalt vette astuma.“

„Ma ei teadnud, et teie järv nii prahine on,“ sähvan neile.

Lahkun järvekaldalt, et kusagil vilus mõned tunnid puhata.

Peale paaritunnist puhkust hakkam sõitma edasi Baltinova poole. Tee rahuldav, isegi tasasemaks muutub. Tee ääres viljapõllud janunevad vihma järele, linaväljad

ootavad kiskujaid. Kiskumisega viivitatakse, sest pole vett, kuhu lina likku panna, kõik leod ja ojad on kuivad.

Jõuan Baltinovasse. Linn on ligi tuhande elanikuga asula. Otsin kohta, kust süüa saaks. Eemalt paistabki restorani silt. Kätkukselingsi poole sirutades näen ehmatusena, et uks on värske verrega. Oli toimunud kaklus. Rändan edasi ja leiangi teemaja ja söögimaja vahelise asutise. Selgub, et süüa küll siit korralikult ei saa, aga kaasavõetud „asunikku“ võid tühjendada rahulikult.

Pärin peremehelt ääri-veeri, mis rahvused siin elavad? Ta hakkab lugema: juudid, venelased, lätlased ja ka mõni eestlane.

Küsin eestlaste aadresse.

„Jah, isegi veterinaararst on õiguse-nimeline eestlane,“ ütleb ta.

Ilus, otsustan veterinaararsti hr. õigust külastada. Mõneminutilise jalutamise järel jõuan väikese maja juurde. Koputan uksele. Ukse avab aastat viiekümne ümber mees. Teretan eesti keeli. Ta on küll algul üllatatud, kuid pea areneb jutt juba eesti keeles. Seletan, et olen Baltinovasse eksinud eestlane, ja et mind huvitab siinsete eestlaste elu. Palun tal midagi jutustada enda elukäigust.

„Olen sündinud Tartumaal Kirepi vallas. 1907. aastal lõpetasin ülikooli ja siirdusin Lätti,“ ütleb hr. August õigus.

„Nagu näete, olen abielus venelannaga, lapsi kaks: poeg ja tütar. Poeg teenib praegu kaitseväes sundaega.“

„Räägivad lapsed eesti keelt?“ küsin.

„Kahjuks ei, meie koduseks keeleks on vene keel,“ ütleb ta.

„Olete endale loonud mugava kodu võõrsile.“

„Jah, ostsime tüki maad ja ehitasime maja peale, väike õunapuuad, päris kodunenud olen siin,“ ütleb ta.

Hr. õiguselt saan teada, kes teistest eestlastest elavad Baltinovas, ja otsustan ka neid tülitada.

Lahkun hr. õiguse kodust, jättes mälestuseks ühe „Välis-Eesti“ numbri.

Aadu Kask oma jahuveski ees.

Järgmisena otsustan külastada preili A. Käski, kes olevat söögimajapidaja. Hr. õigus saadab mind, kuni juba on näha maja, kus elab prl. Kask.

Koputan, ukse avab keegi daam. Leian kodunt ka prl. Käski.

„Tere!“

„Tere! Tere!“ võetakse eesti keeles mu tervitus vastu.

„Kuidas teate, et olen eestlane?“

„Näost aimasin,“ naljatan algul.

Seletan oma tuleku põhjuse. Vestlus areneb juba ladusas eesti keeles. Aga daamid on ikka sellised, et ei taha avaldada kõike.

Prl. Kask on sündinud Lätis. Riias lõpetanud gümnaasiumi. Aga elu on arenenud nõnda, et peab teistele inimestele valmistama maitsvaid sööke. Ta isa elab 2 kilomeetri kaugusel onupoja juures.

Silman laual eestikeelset ajalehte „Teataja“.

„Teie loete ka eestikeelset ajalehte?“

„Jah, ajaleht on veel ainuke side, mis hoiab kodumaaga ühenduses,“ ütleb prl. Kask.

Meie vestlus ei kesta kaua. Ilmuvad lõunastajad ja ta peab neile toitu serveerima.

Sean oma fotoaparaadi „laskevalmis“ ja palun hetkeks poseerida.

Sõidan edasi 2 kilomeetri kauguses asuva hr. L. Käski veskitallu. Kohale jõudes näen, et veskis töö käib täies hoos: jahvatatus ja lauasaagimine. Esimesena kohtan Aadu Käski, kes on prl. A. Käski isa ja veskiomaniku onu.

Palun teda midagi jutustada enda elust.

Ta on eriti lahke, kui kuuleb, et olen eestlane.

„Olen juba 62-aastane,“ algab ta. „Olen sündinud Saaremaal Pärssamaa vallas Ora külas volkimeistri pojana. Viibisin ka 1903. aastast kuni 1911. aastani Eestis. Mu vend Priidu oma pojaga elab Poolamaal ka veskiomanikuna.“

Vestluse ajal on meie juurde tulnud Poolamaal elava Priidu naine Marie, kellel on aastaid 60.

Küsin:

„Kuidas suudate veel vanas eas elada mehest lahus?“

„See uue-aja mood,“ vastab ta naeratades.

Teen vanadest ja poja lastest ühise pildi. Elumaja lävele ilmub ka veskiomaniku venelannast proua. Palub mind sisse astuda, kuid ma pean loobuma ajapuuduse tõttu. Lähen veskikoja juurde, et kokku saada selle omanikuga. Kuid ka temal on kibe töö, nii et ei jätku aega pikemaks vestluseks. Teen temast ja lastest ühise pildi ja jätan jumalaga. Lähkudes võõrsil elava jõuka eestlase kodust heidan maanteelt veel korra pilgu tagasi, mõtiskelles, et praeguse generatsiooniga kaob sealt jäädavalt eestluse vaim.

Sõites Karsova poole — teeäärsed talud enamasti venelaste omad. Talude ehitised keskpärased. Pilt tundub hoopis vaesemana. Sest Lätis üteldakse: Minge Latgalliasse, siis alles näete viletsust!

Vilakast Karsovani ei tabanud mu pilk ühtegi õlgkatusega maja. Kuid meie jõukal Mulgimaal leidub neid päris rohkesti.

Kell näitab kaheksa, kui jõuan Karsovasse. Jälle juudid, juudid igal sammul. Lähen võõrastemajja, mille omanikuks loomulikult juut. Juut osutub eriti lahkeks, tassib mu kohvri teise korra tuppä.

Peale õhtusööki teen linnas tutvumiskäigu. Tänaval juudid ja venelased, läti keelt on kuulda väga harva... Jõuan veendumusele, et siit on mõttetu otsida oma suguvendi, kui lätlastki pead otsima. Lähen ära oma tuppä, et puhata, sest homme seisab ees 30-kilomeetri pikkune tee Lutsi.

Hommikul vara hakkab sõitma Lutsi poole. Maastik muutub mägilisemaks, ka tee pole enam nii hea. Nurmedel põuast kannatanud, varaküps vili, maanteel aina heljub tolmupilv.

Tee ääres põllul naine adra taga, nagu Saaremaal.

Edasi sõites tabab silm juba õlgkatustega maju. Siin-seal ka mõni plekk-katus. Hooned on ehitatud üksteisega kokku. Kui siin tuli lahti pääseks, siis on puhas töö. Aga venelane on ettevaatlik ja tulikahjusid maal juhtub väga harva.

Kaugelt juba paistab järvede keskel Lutsi linn, mis asub looduslikult ilusal kohal, olles ümbritsetud järvedest ja mägedest. Järvekaldal võimsad ordulossi varemed.

Pool kilomeetrit pean vaevlema halval sillutisel, enne kui jõuan kesklinna. Otsustan peatuda turistidekodus. Küsin politseilt turistidekodu asukohta. Ei tea. Juhatab mind linnavalitsusse.

Linnavalitsusest saan teada, et turistidekodu asub algkoolimajas.

Koolimaja, kus asub turistidekodu, on uus ja moodne kolmekordne telliskivist maja, mis pole küll veel lõplikult valmis. Astudes sisse torkab ninna vastik hais. Hiljem veendusin, et majas pole veel suudetud sisse seada veevarustust ja klosettidest tuligi see vastik hais.

Lähnen linna vaatama. Omapärase pildi saab vaadates linna ordulossi varemete mäelt: väikesed hallid puuehitised, nende keskelt kerkivad esile uued, valged ühiskondlikkude majade siluetid; nagu algkool, gümnaasiumi ja maakonnavalitsuse hooned. Linna ääres on kerkinud toredad sõdurite kasarmud, kuhu paigutatakse osa 9. polgu sõdureid. Südalinna jõudnud, otsin kohta, kus saaks süüa. Astun linna paremasse restorani, mille omanikuks osutub jälle juut. Tellin pudeli õlut ja karbonaadi. Restorani einelaud on vilets, aga veel viletsamad on külastajad: mõned räbalais töölisel. Olin küll näljane, kuid ettekandja armetu ja vastik ilme peletas isu, jõin õlle ja lahkusin.

Linna elanikud on juudid, venelased, lätlased ja poolakad. Räägitakse, et ka eestlasi olevat Lutsis. Neid võis olla, aga nüüd on nad juba ümber rahvustunud. Inimeste välimus vilets, viletsas riietuses lapsi ja vanainimesi rohkesti. Üllatuseks näen juute raskeveovoormeestena, kes nuhtlevad hobuseid, sest need ei suuda vedada raskeid koormaid konarlikul tänaval.

Aadu Kask'i ema ja onu ning tema lapsed.

Suure haava linnale on lõõnud möödunud-aastane suur tulikahju, mis hävitas elanike vallas- ja kinnisvarad, jättes peavarjuta ja varanduseta üle paari tuhande elaniku. Kesklinna on kerkinud mõned kivist majad, aga äärlinnas on veel kõikjal varemed. Ehitust takistab asjaolu, et enamasti kõigil hävis tules kogu varandus. Millega siis ehitada uut maja? Ka ehitusmaterjali puudus on märgatav, sest Lutsi lähedal pole metsa.

Päike on juba looja läinud, kui sammun turistide kodu poole. Kogu päevasest jalga del viibimisest tunnen väsimust.

Hommikul kella 10 ajal ärgates tunnen end päris haigena: valutab varvas ja kogu keha suruks nagu mingi raskus. Jõuan otusele: nüüd kiiremas korras koju. Lõuna ajal tirin oma jalgratta bussi katusele ja ise laskun pehmele istmele. Nüüd mõistan, kui palju head on tehnika toonud inimesele. Öhtuks jõuan Liepnasse. Astun hr. Hollo poole sisse. Hr. Hollo on üllatunud, et nii ruttu tagasi. Proua serveerib õhtusöögi ja palub lauda. Istume laua ümber, proua ja härra Hollo ning nende väike poeg. Heidan salajase pilgu selle kahest rahvusest koosneva perekonna koduella, jõudes veendumusele, et nii harmoonilist ühiselu on tänapäeval harva leida.

Hr. Hollo näeb, et mul on väliseesti märk, ja küsib, kas ma ei võiks märki temale ohverdada. Selle suure külalislahkuse eest annaksin mitu märki, kuid kahjuks mul neid rohkem ei ole. Kingin märgi hr. Hollole väikeseks tänutäheks. Heidan puhkama, et hommikul vara sõita bussiga Aluksnesse.

Huvireis Lätti.

August Pähkal.

Välis-Eesti ühingu Tartu osakond alustas juba varakevadel läbirääkimisi Lätis elavate eestlastega nende külastamise üle. Eriti mõeldi seejuures Aluksne ja Ape ümbruses elavatele eestlastele, kes ligi 3000-hingelise perena elavad mõnikümme kilomeetrit Eesti piirist eemal. Eelettevalmistuseks käidi juba Aluksnes ja Apes ning vahetati kirju eelseisva külaskäigu üle sealsete eesti organisatsioonidega, kes meie üritusse suurima heameelega suhtusid.

Sõit, mida teostada kavatseti omnibusel, tuli aga korduvalt edasi lükata, kuna keerulised tolliformaalsused sõiduki hinna sissemaksimise näol ikka sundisid meid sõidust loobuma. Viimases lootuses pöörduti meie konsuli härra Stafenau poole Läti Valgas, kes siis selle, meile nii keerulise protseduuri üheainsa kirjakesega lahendas, kogu vastutust omnibuse eest enda peale võttes. Nii läbiski meie reisueltskond 32-isikulises koosseisus Valga piiripunkti, tänu härra konsuli lahkele vastutulekule ja heatahtlikkusele.

Ekskursiooni juhatus, arvestades rahvuspoliitilist pidevust ja ka seda, et reis, kuigi lühike, võis ometigi mõnda kaasasõitjat või ka kogu reisueltskonda paratamata ebameeldivuse ette seada, mille vältimine ühele isikule võimatu, otsustas täiendada ekskursiooni juhatast 5-liikmelise komisjoniga, kuhu valiti herrad Lellep, Martinson, Detlaus, Arens ja Otto.

Ilm, mis juba pikemat aega oli olnud haruldaselt ilus, hakkas pärast lõunat pilvesse tõmbuma ja just siis, kui meie raske omnibus oli laskumas sügavasse Koiva jõe orgu, hakkas tibama vihma, mis rikkus tuju paljudel, kes hellitasid lootusi suplemiseks ajaloolises Koiva jões. Kuigi enamus pidas paremaks kuulsa Sigulda looduse ilu nautida läbi omnibuse akna, täitsid mitmed reisu-kavas ettenähtud „suplemise“, hoolimata vihmast, mis nüüd juba päris tihedaks sajuks oli muutunud.

Siguldast, Liivimaa šveitsist, Riiga on veel vaid tunni tee ja selle sõitmine vilunud omnibusejuhile näis olevat tõeliseks nau-

dinguks, sest nõorsirge asfalttee oli äsja-sadanud vihma tõttu parajasti niisutatud.

Reisueltskond jälgis põhjendatud kadedusega seda kapitaalset kiviteed, mida Lätile pärandatuna Venelt on viimaste aastate jooksul tublisti korraldatud ja mis võistleb praegu iga teise teega Kesk-Euroopas.

Ka puiestee selle tee ääres pakub juba kohati varju ja on tõenduseks, et meie lõunanaaber teede korrashoiu ja puisteede istutamise alal nii mõndagi on korda saanud.

Kõikide soov — jõuda Riiga veel enne ärde sulgemist, ei teostunud ja ostuhimulised pidid leppima Võnnus ja Volmaris tehtud sisseostudega või siis jätma oma sisseostud esmaspäevaks, mil suurem osa meie reisukavast pidi olema juba teostatud.

Riias oli vajalise ettevalmistuse öökorteri hankimiseks teostanud Riia Eesti Hari-dus- ja Abiandmisseltsi sekretär härra Ludvig Jakobson, kes ka paljudest kohustus-test hoolimata mahti sai kogu aja meie seltskonnaga kaasa sõita. Tänu härra Jakobsoni energilisele tegevusele võisime Riiga jõudmisel kohe asuda öökorteritesse, mis meie jaoks olid reserveeritud äsjaavatud turistide kodus Tarza ielas. Hoolimata hoolikast ettevalmistusest ja mitmetest kirjadest ja telegrammidest korteri asjus valmistas viimasel minutil väikese ebameeldivuse seltskond eestlasi Valgast. Vaevalt pool tundi enne meie saabumist oli turistide kodu ette sõitnud veoauto valgalastega ja ilma et neil oleks olnud ette teatatud, asusid nad meie poolt kinnipandud tubadesse. Et vastu laupäeva õhtut inimesi ei tahetud välja saata, võimaldas vastutulelik turistide kodu juhataja Valga inimestele ööbimise, mis aga osa meie inimesi sundis linnas teist öökorterit otsima. Näis üldse suur tegemine olevat ruumidega, sest peale huvirongi Tallinnast saabus ekskursioone veel omnibusel, kes kõik olid huvitatud odavatest ööbimisvõimalustest Riias.

Hakkas juba pimenduma, kui reisueltskond majutamise lõpetas ja avarale turistide kodu esisele kogunes, et veel samal õh-

Ekskursandid teel Riiga.

tul Riia linnaga lähemalt tutvuda. Kus iganes leidub välismaalasi, kas siis lähedalt või kaugelt, sinna sigineb ka spekulante. Ka väliseestlased tutvusid nendega enne, kui saadi linna minna vaatama. Sulaselges eesti keeles lahke ja laia jutuga tõmmu näoga mees juhatab kätte tähtsamad vaatamisväärsused, ei unusta sealjuures aga küsimust: „Palju lattideks tahate vahetada?“. Külalislahke „mustabõrsi mees“, kelle rahvust polnud raske avastada, sai aga leige tähelepanu osaliseks, kuna suurem osa vajaliku arvu kroone juba Tartus oli vahetanud.

Olles omnibusse asunud, avaldati üksmeelselt soovi külastada vennaskalmistut ja loomaaeda. Siin oli rohkesti ees juba varem saabunud eestlasi, ja siit ja sealt võis kuulda eestikeelse jutu kõla. Vennaskalmistut ja selle Läti kohta küllaltki tähelepandavast suursugususest on palju kirjutatud, mispärast olgu märgitud vaid reisuelskonna meelepahaavaldu selle loiduse ja hoolimatuse vastu, millega meil neid kavatsusi on asutus teostama.

Hommikul on esimesena nähtud ette külaskäik Riia Eesti Haridus- ja Abiandmiseltsi. Paljudele on suurimaks üllatuseks, et siin eesti organisatsioonid on suutnud püstitada maja, mille taolist seni veel kodumaagi organisatsioonid pole jõudnud püstitada. Suur kuuekordne valge maja No-

metnu iela 62 paistab kaugele ja annab tunnistust eestlaste visadusest ennast ka võrrsil maksma panna. Imestuti siis suure majaruumikuse üle, sest peale suure ja meie oludes otse luksusliku saali oli seltsil kasutada veel väiksem saal koosolekute tarvis, seltsiruumid ja ka kooliruumid, kus asub praegu leedu algkool. Peale eelpool-märgitud ruumide on majas veel 60 korterit, kus enamuses elavad eestlased. Meie reisuelskond vaatas maja seest ja väljast, kirjutati nimed külalisraamatusse ja jäädvustati hoone kitsasfilmile. Riia Eesti Haridusseltsi maja ehitamine algas enne Maailmasõda. Raha laenati Viljandi ja Tartu pankadelt, mille tagasitasumine rahaväärtuse languse tõttu osutus kergeks. Praegu elab Riias eestlasi 2400 ümber, kuna enne Maailmasõda nende arv tõusis 27.000-le.

Siit jätkus reis juba kaasasõitvate koha-pealsete eestlastega Kegumsi — Läti suurema ürituse — elektrijõujaama suunas. Teel Düüna ääres meenutati vanade liivlaste heitlusi raudröötlitega ja hilisemat sõjakäiku suguvendade eestlaste maale. See rahvakild meie hõimust on säilinud veel vaid paarituhande-hingelisena ja näitab tugevaid lätistumise tundemärke. Mis aga meie hõimusedeid meelde tuletavad, on kohanimetused, nagu Üksküll, Kolkas jt., kus Maailmasõja ajal sakslased ja venelased pidasid veriseid lahinguid Riia pärast. Ka mit-

meid tähtsamaid lahingukohti on siin mälestusmärkidega jäädvustatud, mis meie reisuelskonnale omnibusesse olid nähtavad.

Kegums on kujunenud Läti turistide Mek-kaks. Kümnete viisi voorib siia huvireisijate rühmi üle kogu maa, et näha seda suurt ettevõtet, mis kogu Lätit tahab varustada elektrienergiaga.

Kegumsist jätkus reis Riiga ja sealt Kemmeri ja Majori. Võrreldes sellega, mis oli näha Kegumsis, kus hoolimata ametlikust juhust, kes poolelioleva suurettevõtte töövõimsuse kohta üksikasjalikke juhtnõure andis, paljudel tuli lasta ka oma fantaasial tööle rakenduda, et kõikidest nendest turbiinidest ja veebasseinidest ettekujutust saada, osutus Kemmeris, Läti kuulsaimas raviautises kõik otse tajutavaks. Eranditult kõigile meeldis sinne vaikus suurte va-

nade puudega pargis, mis piirab suurt ravi-lat ja laieneb märkamatult metsapargiks, kus on rohkesti haruldasi puid ja taimeliike. Ka eestlasi oli siin näha erakordselt palju liikumas. Veel külastatakse kuulsat Majorenhofi ehk uue nimega Majori supelranda ja alles hilja õhtul suudetakse lõpuks kõiki koguda, et alata uuesti sõitu Riia suunas. Ekskursiooni kolmas päev oli täielikult pühendatud ostudeks, sest küllaltki märgatav hinnavahe mõjus eriti naisperes elavust tekitavalt, kuid leidis härrasidki, kes ülikonna või palitu uue vastu olid vahetanud. Tagasisõit, mis algul oli kavatsatud Aluksne kaudu, pidi aga ära jääma, kuna ettenähtud kilomeetrite arv juba oli sõidetud ning igal rutt jõuda tagasi kodumaale, kus paari-päevase äraoleku järel kõik nagu ilusam ning ihaldatavam näis.

„Organiseeritud Välis-Eesti, album II“

sisaldab:

- 3. ülemaailmse Välis-Eesti kongressi materjali,
- kirjutisi V.-E. organisatsioonide tegevusest,
- Välis-Eesti organisatsioonide ja koonduskohtade loetelu ja
- rikkalikult ülesvõtteid Välis-Eestist.

Tellimishind välismaal \$ - .50; Eestis, Lätis, Leedus ja Spomes Kr. 1.-

Pealadu

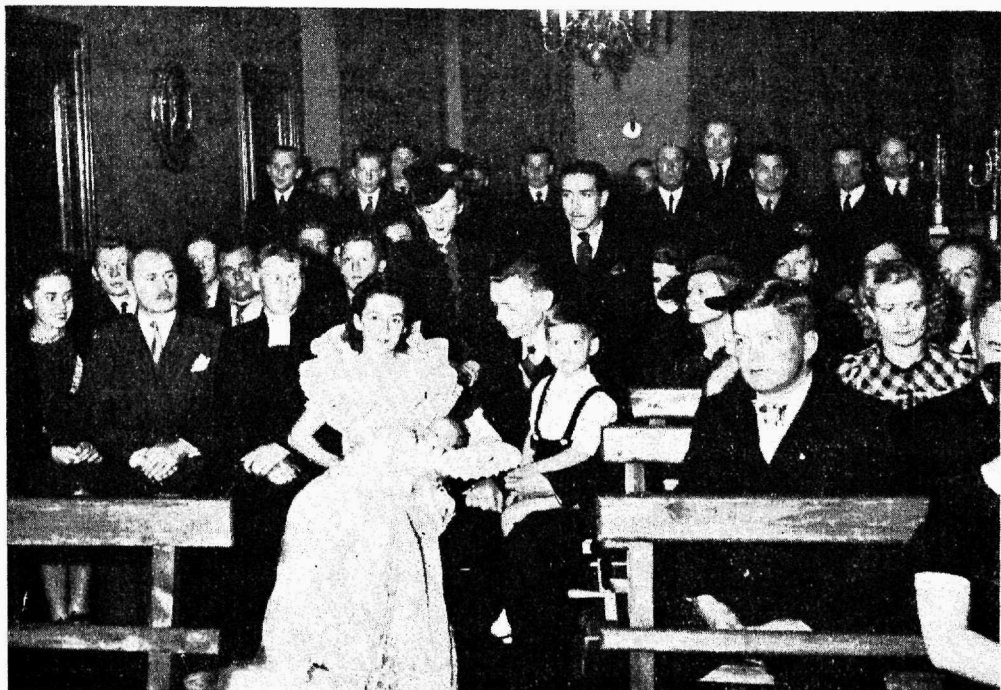
Välis-Eesti Ühing

P. O. Box 100, Tallinn.

Uuendage aegsasti

«Välis-Eesti» tellimisi,

1940. aastaks, et numbrite saatmisega vahet ei tekiks!

Antverpeni Eesti asekonsull dr. Aleksander Massakase tütre ristsed Soome meremeeste kodus (Vt. lk. 317).

Vasakult: peakonsulaadi sekretär prl. J. Pärj, Läti asekonsul H. Račenis, Soome meremisjoni špetaja Altonen, pr. Massakas tütrega, dr. A. Massakas oma pojaga. Konsull seljataga Guatemala asekonsul ühes abikaasaga, paremal 3. reas hr. ja pr. Rummel, paremal tagareas eesti laevade kaptenid ja juhtkond.

Ringvaateid välismailt.

Mure kodumaa pärast äsjaste sündmuste kestel väliseestlaste seas.

Välis-Eesti Ühing on saanud mitmeid kirju väliseestlastelt, mis kajastavad nende meeleolusid hiljutistel aegadel, mil Eestil olid korraldamisel vahekorrad oma idanaabriga.

Nii kirjutab üks kohaliku eesti seltskonnategevuse kandvamaid jõude New Yorgi st: „Muidugi täname taevataati, et oleme ja elame siin nagu tema selja taga, kuid meil kõigil oli muret omaste ja kogu eesti rahva pärast kodumaal, kes pidid elama ootuses, kas mitte kodumaa jälle ei jää sõja jalgu. Väike Eesti ühes oma presidendi ja ülemjuhatajaga sai neil päevil teatavaks arvatavasti küll kõigile ameeriklastele, sest näit. ka New Yorgi suurim leht „N. Y. Times“ tõi kummagi riigijuhi pildid ja pikades veergudes päevauudiseid ühenduses Eestiga. Raadiouudiseid Euroopast kuulasid kõik kohalikud eestlased põnevusega, ooda-

tes kokkuleppe arenemist Nõuk. Venega, ja kui lõppeks see saabus, siis oli kõigil kergem hingata. Millise kuju see mure kodumaa pärast võttis mõnel puhul, sellest märgin näite oma seitsmeaastasest tütrekesest, kes meie kodumaa-küllastamise aegadest veel mäletas oma samavanust täditütart Viljandist. Ühel päeval, kuulatanud jälle Eesti nimetamist raadiosõnumeis, jooksis ta nuttes minu juurde ja hakkas manguma, et muudkui toogu ma aga Maimu siia, sest ta ei tahtvat, et „Hitler Maimu ära võtab“.

„Paljud New Yorgi eestlased neil aegadel muretsesid ka oma kinnisvarade pärast, mida nad kodumaale olid ostnud. Viimastel päevadel aga on juba kõikidel meeleolu rahulik. Lõppes pinges, mis ühe sinse vanema eestlase väljenduses oli tingitud sellest, et „kurjad jõud närivad ühe rahuliku rahva kallal“.

Kahelt Välis-Eesti Ühingu liikmelt Mukdenist saabus ühine kiri, milles allkirjutanud avaldavad Eesti vabariigi valitsusele

tema tegevuses täielikku usaldust, heakskiitu ja tänu, ja soovivad, et ta oleks suuteline töötama rahva vabaduse, iseseisvuse ja erapooletuse kaitseks samade tulemustega ka tulevikus. „Usume“, kinnitavad nad oma kirjas, „et kõik Välis-Eesti Ühingu liikmed, kui neilt seda nõuab kodumaa, on valmis aitama kaasa oma suguvendadele ja õdedele kodumaal kõigega, mis on nende võimuses.“

Väliseestlased E c k v i l l e ' i s, Alberta osariigis Kanadas oma kirjas avaldavad lootust, et Eesti kunagi ei lange sama saatuse osaliseks nagu mõned teised iseseisvad väikerahvad Euroopas viimase kahe aasta jooksul. Arvatakse, et praegused kodumaa riigijuhid oma suurte ülesannete äratundmises praegusel ajal leiavad teid kõigi raskuste lahendamiseks, milleks albertalased omalt poolt neile soovivad püsivust ja jõudu.

Ja Ontariost kirjutab üks kohalik eesti naisühingu kandvamaid jõude: „Ühenduses viimase aja sündmustega on Balti riikide ja Eesti-Vene lepingu üle siinsed, Toronto ja Hamiltoni ajalehed palju kirjutanud. Minu lähemate tuttavate ja ka minu enese meeleolu neil päevil oli väga rõhutatud, kuna Eesti iseseisvus näis olevat kaalul. Lohutas siiski teadmine, et need, kes on Eestit juhtinud, kaitsenud ja üles ehitanud, teavad ka nüüd, kuidas viia maa ja rahvas vastu tulevikule. Nüüd rohkem kui kunagi varem tunneme, kui kallis on kodumaa. Soovides kõige paremat ootame ja loodame, et Eesti ei satu sõjakeerisesse.“

Ühendriikide sisemaalt kirjutab vana Välis-Eesti tegelane: „Ümbruskonna eestlased on arvamisel, et baaside loomine venelaste poolt on ikkagi parem kui see olukord, kus see oleks sündinud sakslaste poolt. Jälgime huviga Eesti saatust ning soovime meie rahvale meelekindlust ja püsivust.“

Austraalia eestlane, Ühingu liige, kirjutab oma lendposti-kirjas: „Jälgisime muurega siinsete lehtede teateid ja kartsime kõige halvemat... Kuid tänu taevale on meie armas kodumaa esimesest sõjamõllust eemale juhitud... Saagu mis saab, peaks aga meie kallis kodumaa püsima jääma!“

New Yorgi eestlased, kes eriti soojalt kaasa tunnevad kodumaa saatusele, on saatnud Vabariigi presidendile kirja, milles muu seas lausuvad järgmist:

„See aasta näib olevat lõpmatu kett õnnetusi rahvaste elus. Meie, kohalikud väliseestlased, oleme jälginud üldise rahvusvahelise olukorra arenemist sekundist sekundini. Lehed ja raadio muust ei kõnelnudki kui Eestist. Meie kõik hindame rahu. Üks elus eestlane on enam väärt kui miljonid kalmu all. Meenutagem asjaolu, et mitmed rahvad on endid pidanud Eestimaa valitse-

jateks — kuid nad on tulnud ja läinud jälle. Meie aga püsime.

Teie isikus, härra President, on meile ja jääb ka järgnevatele põlvedele eeskujuks, mille järgi osatakse Eesti iseseisvuse eest võidelda ja võita. Soovime Teile, härra President, head tervist, pikka iga ja raugemata jõudu olla veel kaua Eesti riigi kaitsjaks ja juhiks.“

Rio de Janeiro'st saadab pikema kirja Välis-Eesti Ühingu üks sealseid vanemaid eestlasi, tähendades muu seas, et rõhuv enamus Brasiilia eestlastest eriti praegu hoolega jälgib oma kodumaa käekäiku. „Iga päev loeme läbi mitu kohalikku ajalehte, et leida teateid Eesti kohta. Ja nüüd iga päev leiabki lehtedest ikka midagi Eestist. Siinsed ajalehed suhtuvad meie kodumaa väga heatahtlikult, sageli leidub neis Eesti riigi ja rahva kohta pikki kiitvaid kirjeldusi, milles eestlasi nende töökuuse ja intelligentsi ja hariduse poolest tõstetakse koguni esikohale maailmas. — Liigselt meelitatud sellest aga küll ei tohiks olla, sest ka meie keskel juhtub veel inetuid lahkkelisid. Usus meie kõikide veelgi paremasse tulevikku soovime nii Välis-Eesti Ühingu kui ka kogu eesti rahvale ja riigile head julgust ja õnne!“

Ameeriklaste algupärased ideed vanaduse kindlustamiseks.

Kalifornias suuri laineid löövast vanade kindlustamise kavast, millest kirjutab lähemalt „Välis-Eesti“ nr. 8 s. a. (lk. 221) proua Lydia Janson, teatab meie nüüd veel täiendavalt mõndagi huvitavat hr. Anton Lellep:

Pr. Lydia Jansoni kirjeldus Kalifornia vanade abistamise püüdlustest ei anna kahjuks küllalt täielist pilti nendest kavadest, mis näevad ette, et iga üle 50 aasta jõudnud Ameerika kodanik peaks saama igal neljapäeval 30 dollarit taskuraha, tingimusega, et kodanik selle raha ära tarvitab nädala jooksul ja raha otsekohe jälle liikuma paneb.

Kava on niisugune. Kalifornia osariik annab iga nädal oma vanale kodanikule 30 ühedollarilist vääristähete, mis aga veel ei ole sugugi rahad. Kodanik annab need vääristähed oma ostude katteks. Kaupmees või eraisik, kes neid tähti vastu võtab ja neid oma käes hoiab, peab iga nädala jooksul, seitsme päeva möödudes tähe väljaandmisest arvates ühe kahesendilise margi vääristähe tagumisele küljele kleepima. Ja nii kestab see terve aasta kestel, kuni 52 nädala möödudes vääristähel leidub 52 kahesendilist marki, mis on ostetud täisväärtusliku raha eest. On vääristähel 52 sellist marki, läheb vääristäht panka kustutamisele, kus selle eest makstakse üks dollar, mitte 1 dollar

4 senti. Riik saab 4 senti oma vahetalituse eest.

Nii arvatakse, et töötatööliste arv väheneb, kuna noortele avanevad töövõimalused vanade asemel. Kaubandus peaks elavnema ja rahva ostujõud tõusma.

Kalifornia vanadel on asjasse suurt usku. Kava leiab palju pooldajaid, aga muidugi ka vastaseid. Kuidas asi kujuneb, näitab rahvahääletus.

Ludvig Juht kirjutab Bostoni eestlaste elust ja oma ärevast reisist.

Ludvig Juht Bostonist, kes pärast edukaid kontserte kodumaalt lahkus septembri keskel, teatab, et on õnnelikult Ameerikasse jõudnud, ning kahetseb, et tema nii lühikest aega sai kodumaal viibida. Muu seas ta kirjutab oma kirjas:

„Praegu on meil siin ees suur esinemine 3. nov. International-ballil, mida loetakse üheks kõige suuremaks Bostonis. Teiste rahvaste hulgas esineb ka meie selts ettekanetega.

Ülemaailmset Välis-Eesti päeva pühitseme 25. novembril International-instituudis. Välis-Eesti päeva pühitsemise puhul läks mul korda saada jälle lühilaine-raadiojaama WRUL, kuid ei õnnestunud saada mitte samaks päevaks, vaid 19. novembriks kell 2 p. l., mis on Eesti aja järgi vist kell 8 õhtul. Nüüd on selle jaama võimet mitu korda suurendatud, nii et ka Euroopa võib seda vabalt kuulda. Kuna nüüd see jaam tugevajoeline ja üsna Eestile lähedates maades kuuldav on, siis peaks see ka Eestis võimalik olema. (Lendpostikirj kirjutis kahjuks neli päeva hiljem kätte. Toim. märkus). Eeskavas esinevad Bostoni Eesti Seltsi president Rein Kolka lühikese kõnega, Amanda Juht, Karl Lamp ja Ludvig Juht ning lõpuks Bostoni Eesti Seltsi laulukoor. Eeskava on pooletunniline. WRUL saatejaam palub endale Eestist kirjalikult teatada, kui ülekannet on hästi kuulda.

Nüüd on Eesti Ameerikas nii kuulsaks saanud, et temast teab iga lapski. Ei ole vist alevit, linna ega asundust Ameerikas, kus iga päev ei ilmuks ajakirjanduses kirjutisi Eesti kohta. Samuti pajatavad kõik raadiojaamad ja kõik Networkid alalõpmata Eesti sündmuste üle. Nii tuleb meie raadiokava just õigel ajal, et tutvustada ameeriklastele ka eesti kultuuri ja muusikat.

Nagu öeldud, Ameerika ajakirjandus aina kubiseb artiklitest Eesti üle, kuid neid sõnumeid ei saa kõiki tõena võtta, sest sinne ajakirjandus armastab palju liialdada. Seepärast oleks huvitav kuulda, kuidas Eesti rahva meeleolu praegu on. Arvan, et see on vist tublisti rõhutatud.

Muidu reis läks Rootsist kuni lõpuni kuni kenasti. Esimesel nädalal olime kõik alatasa hirmul ja ootasime iga silmapilk plahvatust. Paljud ei saanud öösel silmaga kinni, kuid mind ja teist väliseestlast, hr. Koopuu'd see ärevus ei nakatanud. Täpselt 2. okt. jõudsim New Yorki ja juba 3-dal olin oma töö juures Bostonis. Bostonis võttis mind selts suure rõõmuga vastu ja korraldas minu auks koosviibimise, kus mul tuli jutustada kõiki kodumaa uudiseid.“

Eedo Karrisool hiigla menu Stokholmis.

26. oktoobril esines E. Karrisoo kuninglikus ooperis Rodolphina Puccini „Boheemis“, lauldes oma osa rootsi keeles. Nagu möödunud sügisel, nii ka nüüd võitis laulja arvarikka publiku sooja poolehoidu, kutsudes esile sagedaid tormilisi kiiduavaldusi. Kõik Stokholmi lehed toovad üksmeelseid kiitvaid arvustusi ja ollakse õnnelikud, et ooperi valitus on sõlminud lepingu kuulsa lauljaga pikemaks ajaks.

Nii kirjutab „Social-Demokraten“:

„Aasta eest esines Eedo Karrisoo meie ooperis ja nüüd esines ta jälle Rodolphina Puccini „Boheemis“. Kuna ta möödunud kord laulis oma emakeeles, üllatas ta nüüd meid suurepärase rootsi keelega. Ta ei võlu mitte ainult oma hiilgavate kõrgtoonidega, vaid köidab samavõrra ka madalates toonides. Ta võitis arvarikka publiku sooja poolehoidu ja on kindel, et Stokholmi ooperi valitus on teinud väga õnneliku valiku, sõlmides lepingu selle lauljaga pikemaks ajaks.“

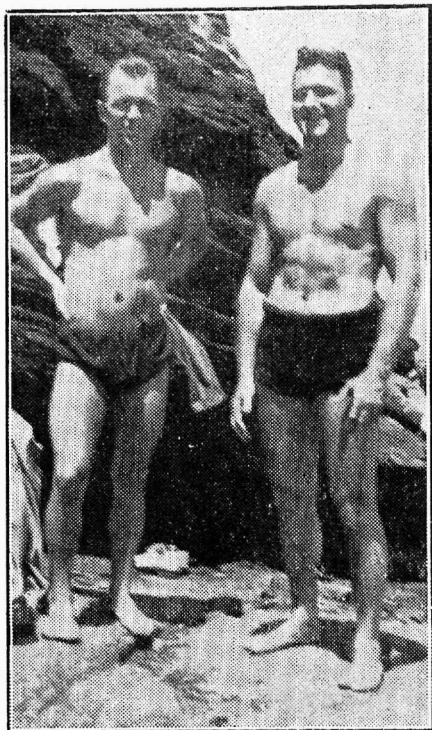
„Svenska Dagbladet“:

„Eesti tenor Eedo Karrisoo, kes aasta eest esines väga menukalt Rodolphina Puccini „Boheemis“, esines samas osas 26. skp. Kuna ta möödunud korral laulis oma emakeeles, laulis ta nüüd rootsi keeles. Nagu möödunud korral, nii ka nüüd saavutas hiigla menu too noor laulja, kes muuseas ka väliselt sarnaneb pisut Jussi Björlingiga. Ka seekord oli juhus imetella tema hiilgavaid kõrgeid toone ja esimese vaatuse kuulsas aarias „Kui jääkülmal on su kääke“ kutsus laulja esile minutite pikkuse tormilise aplausi. Ta mängis hästi ja esines vabalt, hoolimata võõrast keelest.“

Eestlaste koosviibimine ristsete puhul Antverpenis.

8. oktoobril s. a. toimusid Antverpeni Soome meremisjonis E. Vabar. asekonisuli, dr. Aleksander ja pr. Larissa Massaka s'e 28. juulil s. a. sündinud tütre ristset. Tütrel pandi nimeks Mari-Aala.

Ristsete tseremooniast olid osa võtma ilmunud peale konsulaarpersonaali veel Lat-

Eesti parimaid sportlasi P.-Ameerikas A. Padumets ja H. Veber.

vija aseksul hr. H. Račenis, Guatemala aseksul ühes abikaasaga, hr. ja pr. V. Rummel (klaverikunstnik), tol korral sadamas viibivate eesti ja soome laevade kaptenid ja juhtkonnad, palju kohalikke eestlasi ja soomlasi. Saal oli rahvast tulvil.

Konsul dr. A. Massakas on kohapeal tuntud sõbraliku ja lugupeetud inimesena, kelle sõbralik käitumine ja lahke abi nii sõnas kui ka aineliselt on võitnud suure lugupidamise kohalike elanike kui ka meremeeste peres.

Väliseestlase kiri Rumeeniast.

Meile kirjutatakse Constanzast:

„On endastmõistetav, et viimased sündmused kodumaal panid ka iga väliseestlase südame kiiremini tuksuma. Constanzas, peale minu, elab veel kauemat aega kolm eestlannat. Sellest hoolimata, et nad on sündinud, üles kasvanud ja ka hariduse saanud väljaspool Eestit, abiellunud võõrastega ning kuuluvad võõra riigi kodakondsusse, ei ole nad ometi Eestile kaduma läinud. Nendel päevadel, kui kõik ajalehed kirjeldasid Eesti rahva rasket seisukorda, käisid nad tihti meie konsulaadis pisarsilmi päri-mas, kuidas kujuneb olukord Eestis.

Viimase 24 aasta jooksul oli mul suguvendade-õdedega kahjuks vähe kokkupuuteid. Suurem osa neist väliseestlastest oli võõrsil sündinud ega kunagi Eestit näinud. Kuid julgen ütelda, et nad kõik olid uhked oma armsa isamaa üle ja auga tutvustasid Eesti nime igal võimalusel. Kahjuks ma ei või seda ütelda meie kodanikkude kohta, kes rahvuse poolest ei ole eestlased, ja kui neist nüüd mitmed tuhandet lahkuvad Eesti kodakondsusest, on see minu arvamise järgi ainult kasulik meie kodumaale.

Välis-Eesti Ühingu bületään oli meie kõige paremaks aruandjaks kodumaa poliitilisest elust ja ühtlasi ka rahustuseks. Nüüd, kus see kõik on möödunud, oleme ütle mata õnnelikud, et meie väike kodumaa võib jälle rahulikult jätkata oma suurt ülesehitavat tööd. J. L.

New Yorgi eestlased jalgpallimängijatena.

New Yorgis startis eelmisel hooajal eesti jalgpallimeeskond Estonian-American, kus peale eestlaste mängisid veel paar rootslast ja üks hispaanlane. See meeskond võitis rea matše. Kevadel läks meeskond laiali, kuna osa mängijaid asus teenistuskohale eemale New Yorgist. Eeloleval hooajal esinevad eestlased siiski Scandinavian Workers'i meeskonna ridades Metropolitan A-liiga sarjas New Yorgis. Scandinavian Workers'i meeskonnas mängib kolm eestlast — endise Estonian-American meeskonna vanem Heino Simovart, kes stardib paremkaitstjana, Pärnu „Vapruse“ ja „Tervise“ meeskonnast vasakäär Aleks. Padumets ja veel hiljuti New Yorki asunud Pärnu jalgpalliklubi endine kaitstja Elmar Valdna-Vichterstein, kes nüüd esineb vasakkaitstjana.

Scandinavian Workers'i meeskond võitis Metropolitan A-liiga avamatšis Bay Ridge Arrows'i meeskonna 1:0. Matši ainsa värava lõi eestlane Al. Padumets. Teine matš lõppes aga kaotusega. Vastased võitsid 2:1, kuigi mängukäigule vastavam olu kuks viiekuueväravaline võit. Vastasmeeskonna väravavahi tubli esinemise tõttu ei õnnestunud aga kasutada rohkeid võimalusi väravatelõõmises.

Eestlase kaks poksivõitu Ameerikas.

Eesti poksikuulsus välismaal Harry Veber, kes varem võistles Euroopas, on nüüd siirdunud Ameerikasse ning ka seal saavutanud häid tulemusi.

H. Veber on tõusnud järjekindla treeningu järel tublisse vormi ja Ameerikas võitnud järjest kõik kuus matši. Poksijal on lähemal ajal Hollywoodis ette nähtud mitu matši.

Grupp Eestist lahkuvaid sakslasi laeva pardal jätavad jumalaga oma senise kodumaaga.

Kodumaa sõnumeid.

Möödunud kahe kuu kestel, Euroopa sõja õhkkonnas, kodumaa elus leidis aset terve rida sündmusi, mis on tähtsad nii sise- kui välispoliitiliselt.

Nagu märkisime meie ajakirja eelmises numbris, põgenes Tallinna sadamast Eesti vetes pelgupaika otsinud Poola allveelaev „Orzel“, viies kaasa kaks meest eesti vahtkonnast, kes hiljem Rootsi ranniku läheduses vabastati ja kes 24. septembril tervetena jõudsid Eestisse tagasi. „Orzel“ ise aga pääses läbi väinade Inglismaale.

Nõukogude Vene valitsuse kutsel välisminister K. Selter 22. septembril sõitis Moskvasse, et alla kirjutada Eesti uuele kaubanduskokkuleppele Nõukogude Liiduga. Kaks päeva hiljem tuli ta tagasi Tallinna, et valitsusega nõu pidada täiendavate ettepanekute üle, mis ootamatult esitati N. Liidu valitsuse poolt, ja sõitis seejärel tagasi Moskvasse koos prof. J. Uluotsa ja prof. Piibuga. Läbirääkimisist Moskvas 24.—28. septembrini võtsid osa Stalin, väliskomissar Molotov ja Mikojan N. Vene poolt ja minister Selter, prof. Uluots, prof. Piip ja Moskvas Eesti saadik Rei Eesti poolt. Läbirääkimised lõppesid 28. septembril vastastikuse abistamispakti ja kaubanduskokkuleppe sõlmimisega Eesti ja Nõuk. Vene

valitsuse vahel. Abistamispakt näeb ette mõlema lepinguosalise igasuguse vastastikuse abi otsese kallaletungi või selle ähvarduse korral mõne Euroopa suurriigi poolt lepinguosalistele Balti mere piirkonnas. Paktiga Eesti ühtlasi kindlustas Nõuk. Liidule õiguse omada Eesti saartel Saaremaal ja Hiiumaal ja Paldiski linnas baase sõjalaevastikule ja teatava arvu lennukite lennuväele rendi alusel sobiva hinnaga. N. Liit sai õiguse baaside ja lennukite alla määratud sektoreis pidada oma arvel täpselt piiratud arvul maa- ja õhujõude. Pakt, mis sõlmiti 10-le aastale, näeb veel ette, et selle elluviimine ei tohi mingil viisil riivata lepinguosaliste suveräänseid õigusi, eriti nende majanduslikku süsteemi ja riiklikku struktuuri. Kaubanduslepe näeb ette kaubavahetuse suurenemist Eesti ja N. Liidu vahel 4½ korda ja määrab üldise läbikäigu ulatuse mõlema maa vahel kindlaks 39 miljonile kroonile. N. Liit võimaldab Eesti Vabariigile kaupade transiidi N. Liidu raudteel ja veeteedel Murmanskisse, Sorokasse ja Musta mere sadamaisse. Kaubanduslepe näeb ette ka Eesti sadamate kaudu toimuvat N. Vene kaupade transiidi suurt juurdekasvu. Peale selle lepe kindlustab Nõuk. Venele õiguse

täiendavaks ekspordiks Eestisse 3 milj. krooni suuruses, passiivse saldo kustutamise arvel, mis oli tekkinud eelnevalt. Transiidi suurendamiseks venelased juba üürisid Tallinna sadamas suuri aitu.

Eesti järele sõlmisid analoogilised lepped Nõuk. Venega ka Lät'i ja Leedu, kusjuures Läti andis Nõuk. Venele Liibavi ja Vindavi linnad sõjalaevastiku baasideks ja 70 km pikkuse rannariba Irbeni väina ääres rannakahurväe baasideks, Leedu aga oma kontsessioonide vastutasuks sai venelastelt tagasi vahemikus Poolale kuulunud Vilno linna ühes vastava maa-alaga. Nii teostus Leedu kauaaegne unistus ja püüd.

Nõukogude Liidu vägede toomine baasidesse Eestis algas 18. oktoobril ja viidi läbi kindla korra järele. Kuni baaside väljajahitamiseni, mis toimuks kahe aasta jooksul, Nõukogude sõjavägede paigutamise ja majutamise piirkondi ajutiselt laiendati ning Eesti poolt anti maad tagavaraaerodroomide loomiseks ka Kehtna ja Kuusiku mõisade rajoonidesse. Tekkivate küsimuste lahendamiseks loodi Eesti-N. Vene segakomisjon. Neile määratud paikadesse jõudsid Vene väed mööda maad üle Narva ja Irboska, milleks neile vabastati maanteed läbiminekuks; vajalise varustuse vedu toimus raudteel ja osalt ka laevadega. Nõukogude sõjavägede varustamine toiduainete ja ehitusmaterjaliga toimub Eesti majandusministeeriumi vahendusel, milleks Eestist hangitakse liha, juurvilja, kartuleid ja teisi toiduaineid kokku kuni 25.000 sõdurile. Leivajahu, mille küpsetavad leivaks Tallinna Rotermani tehased, toovad venelased N. Liidust, Eesti Tarvitajate Keskkühisus aga hangib Vene vägedele kartulid. Nõukogude Liidu kaubandusosakonna jurde loodi ka uus transiidiosakond, misjaoks venelased ostsid Eesti pealinnas neljakordse elumaja ja rentisid kaks. Need majapidamised Eesti saartel ja mandril, mis jäid N. Liidu baaside piirkonda, likvideeritakse ja ümberasustamisel uutesse asukohtadesse mandril saavad vastutasuks asundustalud, tasuta veo raudteel ja ühekordset toetust kuni 500 krooni.

Oktoobri keskpaiku ja ka hiljem käisid Tallinnas ametlikul külastäkäigul ka mõned Nõukogude Liidu sõjalaevastiku-koondised, kelle juhtkond sooritas ametlikele visiitidele Eesti võimude esindajatele, meeskonnad aga tutvusid linnaga. — Kuivõrd piinlikku korrektsust taotlevad eelkirjeldatud leppe elluviimisel mõlemad lepinguosalisel pooltel, selle näiteks toome veel ühe Eesti ametliku teadaande kodanikele oktoobri viimasel pooltel:

„Viimastel päevadel on tähele pandud, et üksikud meie kodanikud, mõnikord koguni mittekaines olekus, tülitavad tänavail jalutavaid Nõukogude Vene sõjaväelasi.

On olnud juhtumeid, kus tundmatud isikud kõnetavad Nõuk. Vene sõjaväelasi, pöörduvad nende poole mitmesuguste küsimustega ja avaldavad neile pealetükkivalt oma arvamusi ja vaateid.

Nagu kodanikud on võinud tähele panna, käituvad Nõuk. Vene sõjaväelased tänavail ning teistes avalikes kohtades eeskujulikult ja laimatult, mis näitab, et nemad püüavad teha omalt poolt kõik selleks, et Eesti ja Nõukogude Vene valituste vahel sõlmitud vastastikkuse abistamise lepingu elluviimine toimuks raskusteta ja takistusteta.

Kirjeldatud vahejuhtumid võivad kahjustada mõlema riigi tegelaste üksteisest arusaamist ja riikidevahelise leppe korraldiku täitmist. Seepärast palutakse kodanikke tungivalt edaspidi hoiduda sellistest kõnetamistest ja tülitamistest. Kokkuleppel Nõuk. Vene sõjaväe kohalike võimudega on meie ametiasutustele tehtud korraldus niisuguste tülitajate kindlakstegemiseks ja sarnaste nähtuste likvideerimiseks.“

*

Ära kuulunud juhtivate poliitikategelaste arvamusid ja nõu pidanud Vabariigi presidendiga, asus Vabariigi valitsus seiskohale, et praegu peab andma võimaluse Vabariigi valitsuse koosseisu ümberkujundamiseks. Seda arvesse võttes esitas peaminister Kaarel Eenpalu 4. oktoobril s. a. Vabariigi presidendile kirja, milles ta vastavalt motiveerides palus Vabariigi valitsuse ametist vabastada.

Pärast sellekohaseid nõupidamisi rahvaesinduse mõlema koja poliitiliste ringkondade juhtivate isikutega Vabariigi president tegi ettepaneku uue valitsuse kujundamiseks riigivolikogu esimehele Jüri Uluotsale.

J. Uluots võttis ettepaneku vastu ja asus uue valitsuse kujundamisele, püüdes seda luua võimalikult laiemale alusele. Ta esitas Kadrioru administratiivhoones Vabariigi presidendile tema poolt kujundatud valitsuse isikliku koosseisu, mille president ka kinnitas. Seega uus valitsus kujunes järgmiseks: peaminister Jüri Uluots (uus), haridusminister prof. Paul Kogerman (uus), kohtuminister Albert Assor, majandusminister Leo Sepp, põllutöominister Artur Tupits, siseminister August Jürima (uus), sotsiaalminister Oskar Kask, sõjaminister kindral Nikolai Reek (uus), teedeminister Nikolai Viitak, välisminister prof. Ants Piip (uus) ja minister eriuksannetes Ants Oidermaa. Nagu nimes-tikust nähtub, tulid uued inimesed sise-, sõja-, välis- ja haridusministeeriumi juhtimisele. End. haridusminister kol. A. Jaakson sirdus tagasi sõjaväkke, saades sõjavägede staabi ülemaks, endine sõjaminister kindral P. Lill läks vanusepiiri ületa-

Sakslaste lahkumine Eestist.

Kohtupalati end. tsiviilosak. esim. K. Gyldenstuppe ning kaks Heimtali kolonisti, kes on omanud päris eesti maataadi välimuse, ootavad laevale pääsemist.

misega erru, end. siseminister R. Veermäe otsustas esialgu mõne aja puhata, ja endine välisminister K. Selter määrati Eesti alaliseks esindajaks Rahvasteliidu juurde Genfi.

Riigikogu astus kokku sügiseseks istungjärguks 10. oktoobril, kusjuures peaministriks siirdunud riigivolikogu esimehe prof. J. Uluotsa asemele valiti senine abiesimees O. Pukk ja uueks abiesimeheks R. Penno. Eelkõige riigikogu oma komisjonides vaatas läbi ja kiitis heaks riigipresidenti poolt vahemikus dekreetidena antud seadused ja siis asus arutama uusi seaduseelnõusid. 26. oktoobril peeti riigikogu üldkoosolek, mille peamiseks päevakorrapunktiks oli Vabariigi presidendi otsus kaitseseisukorra pikendamise kohta. Kõneldi sel puhul väga põhjalikult ja asjalikult. Arvustajad juhtisid tähelepanu nende raskustele ja ebamugavustele, mida toob kaitseseisukord meie eluvaldustes. Teiselt poolt näidati valitsuse esindajate, siseministri ja peaministri poolt, et valitsus ei taha kaitseseisukorda pikendada oma huvides või valitsemise tuhinas, vaid et seda nõuab olukord, milles meie praegu oleme sunnitud elama.

Koosolekust võttis osa 102 riigikogu liiget. Kohal oli ka sõjavägede ülemjuhataja kindral J. Laidoner ja Vabariigi valitsuse peaaegu terves koosseisus.

Seega kaitseseisukord jääb Eestis kehtima üheks aastaks, 12. septembrini 1940. a. 15. ja 16. okt. toimusid Eestis uute

linna- ja vallavolikogude valimised, millest osavõtt kujunes võrdlemisi elavaks, välja arvatud Tallinn ja mõned muud kohad. Ainult üksikutes valdades ja ka Paldiskis jäid valimised ära, kuna volinike kandidaate oli nimekirjades esitatud mitte rohkem, kui oli kohti vastavais volikogudes. Tallinna 7. valimisringkonnast pääses linnavolikokku ka Välis-Eesti tegelane Ed. Riisna, saades teiste läbiläänud kandidaatide hulgas oma ringkonnas kõige rohkem häält.

Nõuk. Liiduga abistamisleppe sõlmimisega peaaegu samaaegselt toimus Eestis ka teine suure ajaloolise tähtsusega sündmus: — 8. oktoobril sai teatavaks, et kantsler Hitleri kõnes avaldatud mõtete kohaselt Saksamaa asub likvideerima saksa soost vähemusrahvuste grupe Ida- ja Kagu-Euroopas ja seega ka Eestis ja Lätis, viies nad tagasi Saksamaale. Sellele kutsule järgnes suur enamus Eesti sakslasi, kelle üldaru varem ulatus 16.000-le ja kelledest ärasõiduks registreerus kohe esimesil päevil 13.000.

Saksa kultuuroromavalitsuse juurde loodud keskuse ja erilise Eesti-Saksa komitee korraldamisel ja kaasabil organiseerusid Eesti sakslased maalt lahkumiseks juba mõne päevaga. Neil käis Tallinna ja Pärnu sadamais järel rida selleks Saksast saadetud reisijate- ja kaubalaevu, ning iga laevatäiega lahkus keskmiselt kuni

1000 inimest. Iga lahkaja võis võtta kaasa ainult kuni 500 kr. ulatuses väärismetallist ehte- ja tarbeasju. Vallasvara võttis suur osa lahkujast enamikus kaasa, kuna kinnisvarade ja muude väärtuste realiseerimine toimub edaspidi selleks puhuks loodud erilise Saksa usaldusvalitsuse kaudu. Saadud summadest tasutakse sakslaste maksmata jäänud võlad, mille registreerimine toimub majandusministeeriumis.

Lahkujad, — nende hulgas ka paljud „kadakad“ ja mõned umbkeelsed eestlasedki, — asustati Saksas peamiselt Gdynia ümbrusse, poolakatest tühjendatavasse piirkonda, kus, esialgselt Eestisse jõudnud teadete järele, olevat mõned uue olukorraga rahule jäänud keskmiselt, — kuid paljudelegi olevat ümberasumine valmistanud ka pettumusi. Kokkuleppe järgi Saksa valitsusega ükski ümberasunuist Eesti kodanikuks tagasi enam ei saa. Kuna seega Eestisse jäävate sakslaste arv tulevikus enam ei ulatu 3000-ni, kaob neil ka õigus kultuuromavalitsuseks ja see likvideeritakse. Sakslaste äraminekuga Eestist vabanes ka umb. 1000 mitmesugust töökohta. Lahkujate seas olid ka kõik haiged, ja samuti vabastati eesti vanglatest ja asustati ümber ka kõik vanglakaristust kandvad saksa soost Eesti kodanikud. Ümberasustamise tähtaja lõpuks, — 1940. a. alguseks jääb esialgselt Eestisse veel kuni 1000 äraminejat oma mitmesuguste asjade korraldamiseks, ja seejärel arvatavasti ei tõuse sakslaste ja kadakate arv Eestis mitte üle 2000—3000-nde. Sakslastest Eestisse mahajäänud kinnisvarade ja maapidamiste omandamisel on riigil ostueesõigus. Suletud saksa koolide hoonetesse Eestis avatakse eesti koolid, ja samuti võeti hooldamisele ka saksa koguduste kirikud ja varandused, — näit. Tallinnas Oleviste ja Niguliste. — Kuni 15. novembrini oli Eestist lahkunud juba 10.600 sakslast.

Uued kaubanduskokkulepped on Eestil sõlmimisel Saksaga ja Rootsi-ga, ning vastõlmitud kaubaleppe alusel Nõuk. Venega Eesti juba on tellinud Venest suuremad hulgad metallkaupu, puuvilla, toortubakat, määrdeõlisid, ning samal ajal Nõukogude Liidu vastavad asulised on avaldanud huvi eesti eksportkaupade, esijoones naha ja nahasaaduste vastu. Ka saadetakse Eestist Leningradi turule jälle suuremal hulgal piima, võid jne.

Kriis eesti kirikus näib pikka-misi lähenevat lõpule. Ehkki mitmeti rahulolematust on avaldatud ka praeguse kiriku hooldaja õp. J. Variku tegevuse suhtes, lubas ta äsja, et piiskopi ja konsistoriumi täisvolilise asendajana ta jõuab

kiriku põhimääruste ümbertöötamisega varsti niikaugele, et võib asuda valimiste ja Eesti luteri usu kirik saab juba jõuluke uue piiskopi.

Ühenduses erakordsete aegadega sõjavägede ülemjuhataja kindral J. Laidoner seadis kontrolli alla posti, telefoni ja telegraafi, ning keelas sidepidamise välismaaga telefoni ja raadio abil, milline võimalus on jäetud ainult teatavaile riiklikele asutistele. Kirjapostis ju telegraafilises läbikäimises on lubatud kasutada ainult eesti, vene, saksa, inglise ja prantsuse keeli. Keelati ka eriloata pildistamine väljaspool kinniseid ruume. Välisriigi kodanikud ja kodakondsusetud ei või viibida Tallinnas ning Harju, Lääne ja Saare maakonnas; erandid sellest on lubatavad politseiprefekti nõusolekul.

Eesti Ajakirjanike Liit sai 5. novembril s. a. 20-aastaseks, mispuhul Tallinna raekoja saalis oli korraldatud aktus, millest võttis osa ka peaminister J. Uluots, ja kus kokkutulnuid tervitas liidu esimees J. Taklaja.

Kodanikele vajaliste tarbimisainete kindlustamiseks majandusministeeriumi korraldusel septembri lõpus Eestis seati sisse suhkrukaardid, kuukogusega 800 g isikule. Samuti seati varustuskaartide alusele ka bensini ja mootorõlide ja valgustuspetrooleumi müük. Kuunormiks veoautodele sai 250—400 liitrit, taksoautodele 200—300 liitrit ja erasõiduautodele 20—40 liitrit bensini. Reguleeriti ka autokummide tarvitamist. Üldkasulikkude liiklemist need korraldused ei piira, küll aga teostatakse normeerimisega kokkuhoidu 25—30 prots. ja säädetakse väärtuslikke aineid ekspordiks.

Vabariigi valitsus esitas riigikogule vastuvõtmiseks seaduseelnõu, mis näeb ette kuni 50 rm. suuruste väikekortereite üüride normeerimist, mis mõnes linnas on krüvitud ebamääraselt kõrgele. Aluseks võetakse 1937. a. algul kehtinud üürid, ja vahelesegamine jäetaks linnavalitsuste hooleks. Samuti esitas valitsus riigikogule seaduseelnõu, millega võetakse vanad tööliselised sotsiaalkaitse alla. Selle järgi käitisi kohustatakse tööl pidama nõutaval määral 50—65 a. vanuseid töölisi, vastasel korral käitised maksavad hooldemaksu. Töövõimetuks muutunud ja vähemalt 20 a. käitises töötanud töölise ülalpidamine jääb käitise kanda.

Tänavu on oodata omanike vahetust taludes märksa suuremal määral

Sakslaste lahkumine Eestist.
Mõnegi tee pole kerge.

kui tavaliselt. Lisaks sakslaste mõisa-südametele ja talukohtadele, mis nüüd lähevad uute peremeeste kätte, näib suuremaks kujunevat ka võlgadega ülekoormatud talude üleminek uute omanike kätte, kes neid loodetavasti oskavad majandada paremini kui senised pidajad.

Eesti Maapank on tänavu määranud sundmüügile üle maa 319 talu, seega 40 talu enam kui eelmisel aastal.

Vabariigi valitsuse otsusega 13. oktoobrist anti isikutunnistuste ja passide määruse muutmise määrus, mis jõustub aval-

damisega. Uue määruse järgi varustatakse väljaantavad ja väljaantud isikutunnistused isikutunnistuse võtja näpujäljendiga. Isikutunnistuse võtja soovil varustatakse isikutunnistus ka isikutunnistuse võtja pildiga.

*

Tänavu kümne aasta takka jälle teostati Eestis põllumajandusloendus, mille andmed nüüd kujukalt näitavad, kui jõudsasti on Eesti põllumajandus arenenud viimasel aastakümnel. Ilmneb,

Peaminister prof. J. Uluots.

et Eestis talundite arv on suurenenud 139.991-le, 1929. a. 133.357-lt ja 1925. a. 126.561-lt. Seega on talundite arv viimase 14 aasta jooksul suurenenud 13.430 ehk aastas keskmiselt 959 talundi võrra.

Talundite arvu suurenemisega on käinud kaasas ka talundite kogupindala suuremine. Talundite maapindamine on suurenenud 1939. a. 3.182.000 ha-le 1929. a. 3.094.000 ha-lt ja 1925. a. 3.069.000 ha-lt. Seejuures kultuurpindala on suurenenud hoopis rohkemal määral. Põllu-aiamaad oli talundeil 1925. a. 1.010.000 ha, 1929. a. 1.031.000 ha ja 1939. a. 1.118.000 ha. Seega viimase kümne aasta jooksul on tehtud põllu-aiamaad juure 87.000 ha, mis teeb aasta kohta keskmiselt 8700 ha.

Viljadealune pindala on suurenenud veel jõudsamalt. 1939. a. põllumajandusloenduse andmeil oli põllu-aiakultuuride pindala 992.000 ha, 1929. a. 853.000 ha, 1925. a. 823.000 ha ja 1919. a. 691.000 ha vastu. Kultuuride pindala on viimase kümne aasta jooksul suurendatud 139.000 ha ja 1919. a. võrreldes on see suurenenud 301.000 ha, mis on toimunud põllu-aiamaa pindala juurdetegevamisega, ühtlasi aga ka kesa ja söödi pindala vähendamise arvel.

Loomapidamise alal on samuti jõutud jõudsasti edasi. Kui 1920. a. oli lehma 250.000, tõusis see arv 1925. a. loenduse andmeil 361.000-le, 1929. a. 406.000-le ja 1939. a. 479.000-le. Viimase kümne aas-

ta jooksul on lehmade arv suurenenud 73.000 ehk keskmiselt aasta kohta 7300. Sigade arv on suurenenud viimase kümne aasta jooksul 279.000-lt 442.000-le, seega 143.000 sea võrra, lammaste arv on suurenenud 476.000-lt 695.000-le, seega 218.000 lamba võrra, kanade arv on suurenenud 853.000-lt 1.486.000-le, seega 633.000 kana võrra, mesilasperede arv on suurenenud 48.000-lt 106.000-le ehk 57.000 võrra.

Suurt edu on näidanud ka aiandus. Viimase kümne aasta jooksul on suurendatud õunapuude arvu 1.540.000-lt 2.269.000-le, pinnipuude arvu 67.000-lt 98.000-le, ploomepuude arvu 423.000-lt 541.000-le, kirsipuude arvu 265.000-lt 520.000-le, karusmarjapõõsaste arvu on suurendatud 630.000-lt 1.321.000-le, mustasõstrapõõsaste arvu 409.000-lt 970.000-le, punasesõstrapõõsaste arvu 786.000-lt 1.439.000-le.

Põllumajanduse mehhaniseerimise alal on saavutatud suuri edusamme.

Masinaariistade arv on viimase kümne aasta jooksul tunduvalt kasvanud. Jõumasinate osas on suurenenud mootorite arv 1709-lt 3660-le ja traktorite arv 644-lt 1792-le. Tunduvalt on suurenenud väärtuslikemate maaharimisriistade osa, nagu milmesahalised adrad, kultivaatorid, randaalid. Laiultkülvimasinate arv on suurenenud 3958-lt 5332-le, reaskülvimasinate arv on suurenenud 1841-lt 5142-le. Niidu-

Välisminister prof. A. Piip, välis-Eesti liikumise toetaja ja tegelane.

masinate arv on suurenenud 20.951-lt 41.634-le, hobuserühade arv 20.629-lt 35.578-le, kartulivõtmismasinate arv 913-lt 3355-le, mehaanilisel jõul töötavate viljapeksumasinate arv 3460-lt 5046-le.

Ehitustegevus on arenenud hoogsalt. Keskmiselt on aastas püstitatud 2777 elumaja ja 3205 karjalauta, peale selle veel kõrvalhooned.

*

Eesti kapitaliga töötav lennusealts „Ago“, kes äsja avas oma lennukitega Tallinn-Helsingi-Stokholm lennuliini, oktoobri algul sai kätte kaks uut suurt reisilennukit, mis valmistati Junkersi tehastes Dessaus, Saksas. Lennukid mahutavad 15—17 reisijat ja nende kiirus on kuni 270 km tunnis.

*

A/S „Eesti Fosforiit“, kes asub ehitama uut, 370.000-tonnilise toodanguvõimega ja väärtusega kuni 6,2 milj. kr. fosforiidivabrikut Maardu, valis 3. novembril oma uueks esimeheks senise peaministri K. Eenpalu. Ühtlasi sai K. Eenpalu ka riiklike ettevõtete A/S „Kesk-Kassa“ direktoriks.

*

Hoolimata rahutuist aegadest Euroopas töötasid Eesti kuurordid läinud hooajal siiski edukalt. Neljas suuremas kuurordis — Pärnus, Narva-Jõesuus, Haapsalus ja Kuressaares — oli kokku 21.928 suvitajat. 1938. a. oli see arv 19.307. Suvitajast oli välismaalasi 6895, neist rootslasi 3602, soomlasi 1417, lätlasi 739, sakslasi 425 ja teisi 812.

Kui arvestada nii, et iga välismaalane jätab Eesti kuurortidesse 100 kr., missugune summa on võetud tagasihoidlikult, siis on välismaalased jätnud raha Pärnusse 459.200 kr., Narva-Jõesuhu 97.700 kr., Haapsallu 93.200 kr. ja Kuressaarde 39.400 kr. Kokku oleksid nii välissuvitajad Eestisse jätnud 689.500 krooni.

Juurde tuleks arvata veel need lühiajalised suvitajad, kes peatusid Tallinnas, ja need väliskülastajad, kes suvitasid väiksemates suvituskohdades. Võrreldes 1938. a. suvega oli möödunud suvi turismi alal tunduvalt parem.

*

15. oktoobril sai 75-aastaseks üks eesti vanemaid kirjanikke-luuletajaid Anna Haava. Eesti naiskirjanike seas on A. Haava esimeseks silmapaistvaks järglaseks Lydia Koidulale, tema sulest on ilmunud lühijutte ja mitu luuletuskogu, mille värsid on hingestatud sügava individuaalse tundetooniga. Paljud tema lauludest on võitnud suure populaarsuse, ja neile on loodud ka viise. Mainime siin vaid tema: „Küll oli ilus mu öieke“, „Kui sa

tuled, too mull' lilli“ ja „Ei saa mitte vaiki olla“.

Praegu laulik veedab oma vanaduspäevi Tartus, kus teda käis tema tähtpäeval austamas pikk rida austajaid.

*

19. novembril sai 60-aastaseks eesti tuntumaid ja loetavamaid kirjanikke Mait Metsanurk (Ed. Hubel).

Mait Metsanurk on sündinud 19. nov. 1879. a. Kärkna vallas. Töötas esialgu õpetajana ja pärastpoole ajakirjanikuna mitmete ajalehtede juures. Mait Metsanurgalt on ilmunud järgmised teosed: novellikogud: „Jumala lapsed“ (1910), „Viimne päev“ (1927), „Jutustused ja novellid“ (Kogutud teosed I, 1929), „Elu murrab sisse“ (1932), „Maine ike“ (1933). Jutustised: „Isamaa õilmed“ (1908), „Tohojoja Anton“ (1916), „Epp“ (1920), „Jumalata“ (1921), „Taniel heitleb“ (1932). Romaanid: „Vahesaare Villem“ (1909), „Orjad“ (1912), „Ennäe inimest“ (1918), „Taavet Soovere elu ja surm“ (1922), „Valge pilv“ (1925), „Jäljetu haud“ (1926). „Punane tuul“ (1928), „Fr. Arraste ja pojad“ (1930), „Ümera jõel“ (1934), „Soosaare“ (1936), „Kutsutud ja seatud“ (1938). Noorsoojutt „Mändide all“ (1933). Näidendid: „Uues korteris“ (1908), „Vaegade elu“ (1923), „Kindrali poeg“ (1925), „Talupoja poeg“ (1929), „Mässu vaim ehk agulirahvas läheb ajalukku“ (1931), „Haljal oksal“ (1932): Lähemal ajal ilmub Metsanurgal pikem ajalooline romaan „Tuli tuha all“.

Praegu töötab juubilar kirjanikuna Tallinnas. Tema tähtpäeval korraldati aktusi mitmel pool üle maa, kus sooviti juubilarile küpses meheas veelgi suuremat loomingulist jõudu ja märgiti tema meisterlikkust kodumaa halli igapäeva, kehvikute ja ka neist võrsunud tõusukute ja tegelaste elupüüdluste kirjeldamisel.

*

8. oktoobril suri oma abikaasa Ama poolt lastud revolvrüülist Tarius oma isa korteris Jaan Tõnissoni vanem poeg mag. phil. Ilmar Tõnisson. Oma aegse üliõpilaskonna-tegelasena, hiljem oma isa abilisena poliitilisel väljal ja nüüd juba mõnel aastal teaduslikus töös, kadunu avaldas suurt andekust, mistõttu tema kaotamine osutus valusaks leinaks laialdas-tele ringidele Eestis.

*

Tänavune ennejõulune Eesti kirjan- dusturg lõotab kujuneda üle ootuste rikkalikuks. Ilmumas on rohkesti algu- päraseid romaane, luuletuskogusid kui ka memuaarteoseid ja reisikirjeldusi. Nagu tavalisest, nii ka tänavu osutub suurimaks algupäraste romaanide kirjastajaks o.-ü. „Noor-Eesti Kirjastus“. Tema algu-

Kirjanik Mait Metsanurk (Ed. Hubel) 60 a.

päraste romaanide sarjas ilmub 8 romaani eesti tunnustatumatelt kirjanikelt, ümarmarguselt 2800 lehekülje suuruses, mis moodustab kandvama osa 1939. aasta algupärase ilukirjanduse toodangust. Selles sarjas ilmuvad romaanid järgmisilt autoreilt: A. H. Tammsaare „Põrgupõhja uus Vanapagan“. See on romaan, mis püütab Eesti tänapäeva avaliku elu pahasid. Mait Metsanurk oma ajaloolises romaanis „Tuli tuha all“ käsitleb suurt näljaaega Eestis 1695.—1697. aastal. K. H. Hindreyilt ilmub romaan „Ja ilma ja inimesi ma tundsin viimati ka“. Romaan käsitleb huvitavalt eestlaste, sakslaste ja kadakate hingeelulisi erinevusi. Enn Kippeli sulest on valminud romaan „Kuldvasikas“, mis on kirjutatud humoristlikus laadis ja näitab, kuidas loterivõit võib mõne mehe põhja viia. Johannes Semperilt ilmub romaan „Kivi kivi pääle“, mille miljööks on linna mõõduandev mitmepalgeline seltskond oma vastukäivate maitsetega, poliitiliste lahkcheidtega jne. Erni Krustenilt ilmub „Org Mägedi armastus“, mille tegevus areneb ühes Põhja-Eesti väikelinnas. A. Hint on kirjutanud uue romaani „Tulemees“, milles kujutatakse meremeeste rasket ja ohtlikku elu. Richard Roht rikastab eesti kirjandusturu romaaniga „Talulapsed“, mis näitab meile kodutalu võlusi. Lisaks neile ilmub veel P. Viidingu „Elu aseaine“.

Rohkesti kirjastab „Noor-Eesti“ ka luuletuskogusid, ja nimelt J. Luuletuskogusid

ilmub Jaan Kärnerilt: „Eilsest homsesse“, Juhan Sütistelt „Valgus ja varjud“, Erni Hiirelt „Homsele vastu“ ja Johannes Barbaruselt „Üle läve“.

Peale nende algupäraste romaanide ja luuletuskogude on ette nähtud O. Lutsult veel mälestused XI pealkirja all „Punane kuma“, Samuti ilmub O. Lutsult 3 köidet kogutud teoseid ning F. Tuglase kogutud novellide II köide ja Marie Underilt kogutud teoste I köide.

Näitekirjandus rikastub näidendiga K. Laaguselt pealkirja all „Burside kodune konvent“. Teaduslikest teostest ilmub prof. Hans Kruusilt „Eesti Aleksandri kool“.

Tõlketeostest ilmub F. Oinase tõlkes ungari keelest Josef Nyirö romaan „Mägede mees“. Reisikirjeldustest on ilmunud juba F. Tuglase loetav raamat „Uue Norra reisi kroonika“.

Peale „Noor-Eesti Kirjastuse“ rikastab eesti kirjandusturgu algupärase kirjandusega ka Eesti Kirjastuse Kooperatiiv. Temalt ilmub Enn Kippeli romaan „Jüriöö“. August Jakobsoni novellikogu „Mälestusi laulvast kuldnokast“ ning Marta Sillaotsalt memuaaridekogu „Sealtpoolt künniseid“. Samuti ilmub ka Rasmus Kangro-Poolilt memuaaridekogu „Sööme ja salgame“. K. Mattisooilt ilmub üks jutustus Vabadussõjast noorsoole: „Üks õppursõdur jutustab“.

Sydney emakeelse kooli õpilased.

Vasakult: Ants Trumm, Eva Palm, Imbi Viidekas, Norma Jansen, Silvi Arbeit, Silvi Palm, John Schulz. Tagumises reas: Peter Liiv, Evi Josberg, Eva Liiv, Daisy Varik, Valve Heldepark ja Lia Arbeit.

Organiseeritud Välis-Eestist.

New Yorgis asutati eesti laste kool.

New Yorgis on uuesti teoks saanud lastekooli ellukutsumine Haridusseltsi juures.

Kooli asutamiseks kokkukutsutud lastevanemate koosolek peeti seltsi ruumes 18. okt. s. a., millest osa võtma oli ilmunud hulk lastevanemaid koos seltsi esimehe härra A. Pierce'iga. Koosolekut juhatas proua S. Kaiv, kuna protokollis prl. F. Gleser.

Koosolekul arutati küsimusi seoses lastekooli korraldamise ja õppekavaga. Moodustati lastevanemate hulgast viieliikmeline lastevanemate komitee, kelle ülesandeks on kaasa aidata kooli tegevusele. Komiteesse valiti: prd. E. Kurro, C. Palu, J. Saar, J. Treiman ja hr. C. Saar.

Kooli õppejõududeks on: pr. S. Kaiv, prl. F. Gleser ja pr. Trei, kuna lastele laulu õpetamise võttis enda peale pr. L. Dreyman.

Koolipäevaks määrati reedene päev, ning õppetunnid kella 7—9 õ. Peale õppetundide korraldab vanemate komitee lastele üldise teelaua, vanemate poolt valmistatud küpsiste ja võileibadega.

Võeti kavasse esialgselt ka kolme lastepeo korraldamine aastas. Esimene nendest korraldati 4. nov. Teine oleks lastejõulupuudega, mille eeltöödega juba ligemal ajal tahetakse algust teha.

Eesti kooli tegevus Sydneys ajutiselt katkestatud.

Paar nädalat tagasi oli meil eesti seltsis lastepidu. Lapsed mängisid näitemängu, laulsid, tantsisid tuljakut ja esinesid soolottekannetega.

Meie koolitöö seisab praegu ajutiselt pr. Liivi haiguse tõttu, kuna pr. Liivile koolitöös ei ole leidunud asetäitjat.

Varsti hakkame jõulupidu vastu valmistama. Jõulupuule tuleb alati palju lapsi, ka maalt farmidest. Mõõdunud aastal sel puhul oli koos 92 last. Iga laps saab nimelise kingituse ja kotitäie maiustusi. Teises toas on kaetud lauad, kus iga laps saab maksuta kooki, teed, limonaadi ja jätist. Meie emakeelse kooli lapsed muretsevad programmi eest. Laulukoor laulab kahel häälel jõululaule, siis järgnevad elavad pildid või näitemäng. Ja see kõik nõuab hoolsat ettevalmistust. L.

Eesti põllumehed Austraalias arendavad ühistegevust.

22. juulil pidas Thirlmere'is põllumeesteühing „Kungla“ oma üldkoosolekut, millest võtsid osa kõik ühingu liikmed, keda arvult on 32.

Juhatuse poolt ettekantud aruanne võeti kiiduavaldustega vastu.

Et ühing ei ole mitte äriiline ettevõtte, vaid ühistegeline, kelle ülesandeks on suurel hulgal kanatoitu ja majatarbeid muretseda soodsate hindadega ning parima headusega ja neid jaotada liikmetele ostenud hinnaga, siis ei olnud ka puhaskasu.

Liikmemaksudest ülejäänud 10 naela arvati majaehitamise fondi, kuhu Sydney konsul hr. A. M i e l e n pani algussumma. Peale selle otsustati majaehitamise fondi maksta iga tonni ostenud kliide pealt 25 penny, mis aasta jooksul teeks välja 75 naela.

Koosolekul viibisid ka Blacktowni ümbruse kanafarmide esindajad härrad Saar, Park, Nipman ja pr. Nipman, kes avaldasid soovi, et nende piirkonda, kus on 16 eesti kanafarmerit, avataks „Kungla“ osakond. Koosolek otsustas ühel häälel nende soovile vastu tulla.

Juhatuse valiti härrad G. Mikko, O. Nortots, N. Peet, H. Audova ja A. Tiik.

Stokholmi Eesti Seltsi tegevusest.

Stokholmi Eesti Selts pidas pärast suvist vaheaega oma esimese koosoleku koosviibimisega 4. oktoobril s. a. Kokku oli tulnud liikmeid rohkearvuliselt. Koosolekul esines saadik Laretei pikema kõnega üldisest välispoliitilisest olukorrast ja andis piltliku ülevaate kodumaa poliitilisest ja majanduslikust seisukorrast. Kõnet kuulati suure huvi ja põnevusega. Kõne lõppenu, lauldi Eesti hümn. Välis-Eesti päeval, 25. novembril, kaevatakse selts korraldada traditsioonilise piduõhtu, selleks puhuks on seltsi naislaulukooril harjutused käimas minister Laretei juhatusel. Eeskava-osas on oma lahket kaasabi lubanud Stokholmi kuningliku ooperi laulja hr. Eedo Karrisoo.

Eesti Seltsi vastu näib huvi tõusnud olevat siinsete eestlaste peres. Viimasel koosolekul astus seltsi liikmeks kümme isikut, teiste hulgas hr. Alfred Kruse Tallinnast. Nüüd ulatub seltsi liikmete arv 60-nele.

S. P.

Riia seltsi tegevuse teateid.

Ka Riia eestlasi asub Saksamaale.

Riia Eesti Haridus- ja Abiandmisseltsi laulukoor algas peale pikemat suvevaheaega tegevust 23. oktoobril.

Et võimaldada kõigile osavõttu koori tegevusest, peetakse lauluproovid üks kord nädalas seltsimajas ja teine kord seltsi osakonna ruumes, mis asuvad kesklinnas ja seetõttu on seal elavatele seltsi liikmetele kergesti kättesaadavad.

Koorijuhiks valiti hr. Hans Lespa, kes ka varem mõnd aega koori on juhitanud.

21. oktoobril seltsi avapeol kandis näite-trupp ette Särev-Lutsu „Kevade“. Et mainitud näidendit juba kevadel ette valmistati, kuid lavastada ei saadud, siis oli pikema ettevalmistuse aja tõttu võimalik pakkuda ladusat mängu; ka osalised olid kõik omal õigel kohal, nii et mainitud esinemist tuleb lugeda trupi saavutusist üheks parimaks. Ainult pealtvaatajaid, vist ärevate aegade tõttu, oli pisut vähe — 120 inimest.

Seltsi juhatusest lahku abiesimees A. O l b e r g, kes oma saksa rahvusest abikaasaga Saksamaale sõidab. Kuuldavasti sõidavad Saksamaale veel paar siinset eesti koloonia liiget, kes perekonnasidemete tõttu end tunnevad olevat seotud saksa rahvusega.

Välis-Eesti päeva pühitsemise Riias sama pidulikkusega kui varemgi, ehk küll veidi segab see asjaolu, et Välis-Eesti päeva surnutepäha laupäeval pühitsetakse, mistõttu mõnigi ei leia võimaliku olevat sellest osa võtta. t—l.

Belgia eestlaste kõneõhtu.

Belgia Eesti Rahvuslik Selts korraldas 15. novembril k. a. Brüsseli kaubanduskoja ruumides kõneõhtu, kus esines referaadiga Sulev J. Kaja teemal „Eesti eile ja täna.“

Helsingi Eesti Selts

korraldas laupäeval, 18. novembril seltsi ruumides oma liikmetele ja nende külalistele piduõhtu Soome reservväelaste perekondade toetamiseks. Peol, mis õnnestus ootamatult hästi, pidas kõne seltsi esimees J. Hart ja esinesid lauludega eestlanna T. Kõresaar ning Väinö Sola. Kaastegevad olid veel E. Viirsalu-Nivanka, L. Saxelin jt.

Väliseestlased lahkuvad kodumaalt.

Paremailt: prl. Endla Sang, prl. Salme Juhani, prl. Leeni Hiis, Julius Sarei, V.-E. Ü. sekretär B. Tildo, pr. Julie Pier ja V.-E. Ü. korraldava tolmk. esim. Joh. Preast. Ees pr. Martinoffi lapsed.

Mitmesugust.

VÄLIS-EESTI PÄEVA PÜHITSEMISEST VÖÖRSIL JA KODUMAAL.

Käesoleva aasta 25. novembril pühitseti kogu maailmas 6. ülemaailmset Välis-Eesti päeva.

Välismaalt saabunud teadete järgi korraldasid sel päeval kõik suuremad Välis-Eesti organisatsioonid aktusi, piduõhtuid ettekannetega ning koosviibimisi ning ka kitsamas ringis pühitseti perekondlikult Välis-Eesti päeva. Paljud organisatsioonid lubasid käesoleval aastal Välis-Eesti päeva korraldada eriti pidulikult.

Stokholmi Eesti Seltsi poolt korraldatud piduõhtul esines ooperilaulja Eedo Karrisoo, kuna Riia Eesti Haridus- ja Abiandmisseltsi poolt korraldatud õhtul laulis ooperilaulja Martin Taras. Aluksne Eesti Haridusselts pani toime suurejoonelise basaari ja Harbiini Eesti Seltsis demonstreeriti kodumaa filmi „Võitluses sündinud — rahus kasvanud“. Helsingi Eesti Seltsis korraldati Välis-Eesti õhtu päevakohaste kõnedega ja ettekannetega. Koosviibijatele oli korraldatud ühine tee- ja laud, mis oli kaunistatud Eesti lipukesetega. Tervitussõnu ütles seltsi esimees J. Hart, kuna pr. A. Hiitonen pidas

pikema kõne väliseestlaste ülesannetest ja kohustest. Kõnedega esinesid veel konsul E. Vesterinen ja Aug. Jask. Ettevalmistusi piduõhtute korraldamiseks tehti aegsasti ka teistes Välis-Eesti organisatsioonides.

Eesti ooperilauljanna pr. Marga Koljo-Sjöstrand esines ülemaailmse Välis-Eesti päeva puhul 25. novembril kell 14.20 Stokholmi ringhäälingus. Kavas oli: M. Härma poolt seatud rahvalaul „Kui ma olin väiksekene“, Türipu „Tasa, tasa“, M. Härma „Küll oli ilus mu õieke“ ja „Tuljak“.

New Yorgis pühitseti Välis-Eesti päev raadio-ettekannetega, aktusega ja kontserdiga New Yorgi Eesti Haridusseltsis. Ettekannetega esinesid kunstnikud Ludvig Juht ja Vladimir Padva.

Kodumaa l

korraldas Välis-Eesti Ühing Välis-Eesti päeva eelõhtul, reedel, 24. novembril saate Rügi Ringhäälingus, kus esines kõnega Välis-Eesti Ühingu esimees Jakob Kristelstein ning laulsid Brasiilia eestlane bariton Jüri Viinamägi ja New Yorgi eestlane metsosopran pr. Hilda Raud-Röhrich. Klaveril saatis neid prl. Tekla Kõha. 25. novembril esines ringhäälingus

sisuka ning ülevaatliku kõnega haridusminister prof. P. K o g e r m a n, mille järel andis Riigi Ringhääling omalt poolt edasi reportaaži Läti eestlaste elust.

Välis-Eesti Ühingu korraldusel toimus „Estonia“ rohelises saalis juba traditsiooniks saanud Välis-Eesti piduõhtu ettekannetega ja tantsuga. Ettekannetega esinesid „Estonia“ valge saali artistid. Raskete aegade ning surmütepüha laupäeva tõttu oli Välis-Eesti piduõhtust osavõtjate arv väike.

Välis-Eesti Ühingu Tartu osakond korraldas Välis-Eesti päeval ülikooli suures auditoriumis aktuse, kus küllalisena esines end. New Yorgi peakonsul Karl K u u s i k kõnega Ameerika eestlaste elust ühes vastava filmi demonstreerimisega. Samal päeval oli osakonna korraldusel „Vane-muises“ ühingu liikmetele, nende perekonnaliikmetele ja kutsutud külalistele ühine õhtusöök.

Haridusministeeriumi kaasabil korraldati kõikides koolides aktused ning konsistooriumi korraldusel mõeldi juttustes väliseestlastele. Tapa gümnaasiumi II klass pühitseti Välis-Eesti päeva tehnilistel põhjustel juba varem — 18. novembril, mis-puhul esines sõnavõtuga Välis-Eesti Ühingu korraldava toimkonna ja riigivolikogu liige Järvo T a n d r e ning kanti ette Jüri Viitamäe koostatud näidend „Tasleitud kodumaa“.

Ülemaailmse Välis-Eesti päeva pühitsemine on iga aastaga kujunemas ikka suurejoonelisemaks ning muutunud tõeliseks rahvuspühaks kogu maailmas asuvatele eestlastele.

OOKEANILAEVADE LIIKLEVU- SEST.

SÕIDUVÕIMALUSTEST OOEKANI- TAGUSTESSE MAADESSE.

Nagu me juba oma eelmises numbris teatasime, jäid sõja puhkemisel seisma sõdijate rükkide laevaliimid. Hulk aega seisis ka Austraaliaga ühendust pidav Itaalia laevaliin, kelle laev 21. novembril peale sõja puhkemist esmakordselt alustas reisi Austraaliasse.

Praegu peavad veel ühendust P-Ameerikaga Rootsi-Ameerika liin, kelle viimane laev käesoleval aastal väljus Göteborgist 24. novembril ning järgmised laevad lähevad teele alles 5. ja 9. jaanuaril 1940. a. Seni on selle laevaliini kõik laevad, kuigi hiline misega, õnnelikult jõudnud sihtsadamatesse. Nii peeti Inglise sõjalaevade poolt teel Ameerikast Euroopasse kinni a/l. „Kungsholm“ ning viidi Inglise sadamasse läbiotsimiseks. Kuuldavasti otsinud inglased „Kungsholmilt“ Saksa kulda, mida toodud laevaga Ameerika pankadest.

Kinnipidamise tagajärjel viibis „Kungsholmi“ saabumine Göteborgi kaks päeva.

P-Ameerikaga peavad veel ühendust Itaalia-Ameerika ja Holland-Ameerika liinid, kuid neid laevaliine on väliseestlased vähe kasutanud.

Lõuna-Ameerika ja Euroopa vahel peab ühendust Itaalia liin, kuid L-Ameerikasse sõitjaid eestlastest viimasel ajal pole olnud, samuti nagu neid pole viimastel kuudel ka kodumaale tulnud.

SAABUNUD JA LAHKUNUD VÄLISEESTLASI.

Viimaste kuude jooksul pole eestlasi ookeanitagustest maadest kodumaale saabunud. See on seletatav Euroopas valitseva sõjaseisukorraga ning liiklevuse ohtlikkusega. Kuid ka rahulikul ajal ei külastanud sügisel ja talvekuudel kuigi palju väliseestlasi kodumaad.

Need väliseestlased, kes olid suve veetnud kodumaal, kasutasid nüüd käesoleva aasta viimaseid sõiduvõimalusi ning siirdusid tagasi oma endistesse asukohtadesse.

Rootsi-Ameerika liiniga sõitsid 18. novembril k. a. P-Ameerikasse: prd. Julie Kolk, Salme Ungerson ja Ksenia Sepp, prld. Julie Vanaaus, Aleksander Roost, Paul Kents, Ernst-Voldemar Virkman ja pr. Anna Mühlberg.

Sama laevaliini siirdusid 18. novembril k. a. P-Ameerikasse: Aleksander Virk, prl. Endla Sang, Ühingu liikmed Julius Sarei ja pr. Julie Pier, prl. Marie Proostang, prl. Salme Juhani, prl. Svea Vestertblom, Hindrek Gustavson, pr. Martinoff'i lapsed Dimitri ja Natalie, prl. Laine Prum, prl. Leeni Hiis, prl. Tatjana Bjankova ja preili Irina Semošenko. Kaks viimast siirdus San Franciscosse.

A/S Eesti Reisibüroo kaudu sõitsid 14. novembril k. a. Austraaliasse Eduard Kotkas, Ühingu liige Karl Pihlak, prl. Marie Veedam ja Ühingu liige Juhan Ernits.

6. nov. sõitis Harbini prl. L. P r o m m i k.

EESTLASED SAKSAMAALT KODUMAALE.

Eesti sakslaste ümberasundamisega on päevakorrale kerkinud Saksamaal elavate eestlaste kodumaale toomise küsimus niisamasugusel alusel. Saksamaal ei ela küll palju eestlasi, kuid paljudel on seal kinnisvara, mille likvideerimine seni osutus võimatuks, sest Saksamaal maksvate seaduste põhjal ei oleks kinnisvara müügist saadud raha võinud Eestisse üle tuua.

Kuuldavasti on nüüd muutunud olukorra tõttu Saksamaa eestlased kavatsenud oma elamist seal likvideerida ning varandusi kodumaale üle tuua.

VÄLIS-EESTI ÜHINGU TEATEID.

Välis-Eesti Ühingu korraldava toimkonna, juhatuse ning sekretariaadi poolt töötati välja 6. ülemaailmse Välis-Eesti päeva pühitsemise kava. Ülemaailmne Välis-Eesti päev leidis aset 25. novembril k. a. ning selle kohta on pikemalt kirjutatud käesolevas numbris teisel.

Ühingu juhatus esitas Välisministeeriumi kaudu Vabariigi valitsusele käesoleva aasta rahalise aruande ning 1940. a. eelarve kava. Kuni aasta lõpuni on ühingu arvatav tulude ja kulude arve tasakaalus ligi kr. 15.000.—, kusjuures puudujäägina on märgitud saamata jäänud riiklik toetus kr. 1000.— Ühingu 1940. a. eelarve on esialgselt koostatud kr. 14.950.— suuruses.

Välis-Eesti Ühingu liikmeks on võetud vastu:

Korjus, Nikolai, ühistegelane, Tallinn.
Pello, Aino, Riga.

Pello, Otmar, kirikuõpetaja, Riga.

Pier, Julie, rõivur, Scranton, U. S. A.

Pihlap, Karl, treial, Sydney.

Pöder, August, põllumees, Omuli vald, Läti.

Sarei, Julius, Elizabeth, N. J., U. S. A.
Sepp, Ksenia, New York.

Tinnoff, Arnold, päevapiltnik, Riga.

VÄLIS-EESTI ÜHINGU TARTU OSAKONNA JUHATUS

jaotas omavahel ametid järgmiselt: Jaan Sütt — esimees, pr. H. Mäelo — I abiesinaine, August Pähkal — II abiesimees, Aleksander Rosenwald — laekur, Konstantin Kalamees — sekretär ja pr. A. Karmo — sekretäri abi.

Senine esimees dr. Hans Lohk pidi aja-
puudusel loobuma esimehe kohustustest.

Ühingu Tartu osakonna juhatuse aadressiks jääb endiselt: Ülikooli 15—5, Tartus.

RIIA EESTI HARIDUS- JA ABI- ANDMISSELT'S

tellis möödunud suvel Välis-Eesti Ühingu kaudu seltsi esimese ning kauaaegse esimehe, praeguse Eesti Panga presidendi Jüri Jacksoni valgest marmorist rinnakuju. Büsti valmistas prof. Voldemar Mellik ning see saadeti Välis-Eesti päevaks Riiga.

VÄLISEESTLASTE STIPENDIUM KUNDA RAHVAÜLIKOOIS.

Haridusministeeriumi poolt on Kunda rahvaülikoolile määratud kr. 260.— toetust stipendiumi andmiseks kahele välis-eestlasest õpilasele ja ühele kodumaa õpilasele.

Stipendiumi osaliseks on saanud Läti eestlased Leonhard Troška ja Aksel Suur, kes õpivad praegu Kunda rahvaülikoolis.

PEREKONDLIKKE UUDISEID VÄLISEESTLASTE PERES.

Philadelphias abiellus hiljuti Välis-Eesti Ühingu liige Alfred Kivisepp preili Mizzi Annus'ega. Mõlemad elavad Ameerikas juba pikemat aega.

SURMA LÄBI LAHKUNUD VÄLISEESTLASI.

Septembri algul sai Nõukogude Venes õnnetut surma endine rekordlendur eestlane polkovnik Toomas Pauli pg. Susi, kes oli punaväes kõrgel kohal ja kelle juhtida oli punaväes kõrguslennu arendamine. Toomas Susi matusel viibisid Nõukogude Vene kõrgemad juhid.

*

24. aug. k. a. suri Vancouveri linna haiglas tiisikusse sealne eestlane, maaler Johan Waldman, 37 aasta vanuses.

*

10. oktoobril s. a. uppus Baltimore'i sadamas ühendriikides eesti meremees Eerik Kaarli p. Kaer, 30 a. vana, kes alles nädalapäevad varem oli lahkunud ühelt Taani laevalt. Kadunu oli pärit Paldiskist, tema viimaseks elukohaks teati olevat Tallinn. Matmine toimus 21. oktoobril Baltimore'i norra kirikust St. Mathews' kalmistule, kus kadunule ütlesid viimseid lahkumissõnu kohaliku Skandinaavia Mere-
meeste Klubi ja Baltimore'i Eesti Seltsi esindajad. B. E. S. korraldas oma liikmete seas kadunu matuse kuludeks ja pärjaostuks korjanduse, mis tõi sisse kokku 39.75 dollarit.

KIRJANDUSLIKKE UUDISEID.

Eesti Kirjanduse Seltsil on ilmunud:

A. Manzoni: Kihlatud. II köide. Itaalia keelest J. Sarv. „Maailmakirjandus“ nr. 3, 1939. 432 lk. Hind 4 kr., köites 4 kr. 50 s. Lõpposa suurest itaalia ajaloolisest romaanist.

M. Laosson: Comte. Uue ühiskonna prohvet. „Suurmeeste Ehulood“ nr. 49. 160 lk. Hind 1 kr. 50 s., köites 2 kr.

Ulevaade positiivse filosoofia looja elukärgust ja õpetusest.

E. Salumaa: Sören Kierkegaard. Uue kristliku aatleja elu ja looming. „Suurmeeste Ehulood“ nr. 50. 160 lk. Hind 1 kr. 50 s., köites 2 kr.

Taani filosoof, keda evangeelses krist-laskonnas teenäitajana kõrvutatakse Au-gustinuse ja Lutheriga.

J. Semjonov: *Maailma varad I. Majandusgeograafia igaihele*. I osa: Meie igapäevane leib. Eesti ainetega täiendatud. „Elav Teadus“ nr. 88/89. 216 lk. 54 illustr. Hind 2 kr., köites 2 kr. 50 s.

Kergelt ja lõbusalt esitatud, kuid vä-gagi teatmerikas teos tähtsamaist vara-dest, nagu leib, kala, liha, suhkur, tee, kakao, kohv, sool jn. Väärib lugeda ka ainult esitusviisi pärast.

H. Read: *Moodne kunst*. Sissejuha-tus moodsa maalikunsti ja skulptuuri teo-riasse. Tõlk. L. Oras. „Elav Teadus“ nr. 90. 112 lk. 23 illustr. Hind 1 kr., köites 1 kr. 50 s.

Esimene eestikeelne moodsa kunsti koh-ta käiv eriteos esmaklassiliselt inglise kunstikirjanikult.

W. Stekel: *Kirjad emale*, kodusest kasvatuses. I osa: Väikelapse iga. II osa: Enne ja pärast esimesi kooliaastaid. 224 lk. Hind 2 kr., köites 2 kr. 50 s.

Usaldussõbra intiimeses stiilis, kuid koge-nud ja kuulsa arsti teadmistega kirjutatud mõlterikas teos. Tõlgitud 24 keelde. Mehed loevad raamatut isegi suurema huviga kui naised.

K. Luts: *Põlevkivi*. Meie rahvuslik suurvara. „Elav Teadus“ nr. 91. 120 lk. 27 illustr. Hind 1 kr., köites 1 kr. 50 s.

Peagu ilukirjandusliku elavusega üle-vaatlik teos põlevkivi tekkimisest, selle väärtuse avastamisest, kaevamisest, õli ja bensiini tootmisest, omadustest, tööstuse arengust jn. Ühllasi on see esimene ja ai-nuke populaarne teos sellelt alalt. Autor on riikliku põlevkivitööstuse õlivabrikute direktor.

Besti Kirjanduse Seltsi *Aaastaraa-mat XXII (1938)* 68 lk. Hind 50 s. Sisus peale aruannete ja teadete A. Annisti arti-kkel: „Meie iseseisvusaegne tõlkeklassika ja Eesti Kirjanduse Selts“.

J. Silvet: *Inglise-eesti sõna-raamat*. Vihud 2. ja 3. Cable-Japanese. Lk. 177—544. Kogu 1200-lk. raamatu ette-tellimishind 17 kr.

Lasteraamatud värviliste piltidega. Tekst-iks eesti muinasjutud loomadest.

Rebane hanekarjas. 8 illustr. Hind 85 s.

Tõrvane härg. 6 illustr. Hind 50 s. Vana häätegu pole vaja mäle-tada. 8 illustr. Hind 65 s.

Hunt ja kitsetalled. 9 illustr. Hind 65 s.

Härja maja. 6 illustr. Hind 65 s.

Aavik - Jänes - Meissaar-Parlo-Sööt: *Euroopa kirjan-duse pääjooni*. Gümnaasiumile ja üldsusele.

I osa: 112 lk. Hind 1 kr. 50 s. Sisus tähtsamat: Euroopa kirjanduse ajajärgud, Cervantes, Hugo ja Kivi.

II osa: 124 lk. Hind 1 kr. 65 s. Sisus: Draama arenemine. Sophokles, Shakes-peare ja Moliere.

III osa: 156 lk. Hind 2 kr. 25 s. Sisus: Byron, Heine, Puškin ja umb. 40 lk. luule-tusi näiteina.

Ch. Dickens: *A Christmas Carol*. Abridged and provided with a vocabulary and notes by K. Bruus. 88 lk. Hind 1 kr.

Raamatu juures on kasutatav lehekül-gede järgi koostatud sõnastik eesti keeles.

O/Ü „Noor-Eesti kirjastusel“ on ilmunud:

„Sotsiaalkindlustuse seaduste ja määruste kogu. — Koostanud A. Kaelas, 5. jsk. tööinspektori abi. Hind kr. 4.—, köites kr. 5.50.

Anonymus (Fr. Tuglas): *Ühe Norra reisi kroonika*. — 40 illust-ratsiooni kunstnik A. Johanilt. — Hind kr. 1.50, köites kr. 2.25.

Avalikukudele raamatukogu-dele soovitatud kirjanduse üle-vaade 11, 1936—1938. — Koostanud Rudolf Alas, Haridusministeeriumi Raamatukogude komisjoni asjaajaja. — Hind bröš. kr. 1.—.

O. Luts: *Kogutud teosed XIV, „Udu“*. Romaan. Kaas E. Kollomilt. Hind bröš. kr. 3.—, paremal paberil kr. 3.15, köites paremal paberil kr. 4.20.

K. Laagus: *Buršide kodune kon-vent*. Näidend kolmes vaatuses. Kaas E. Kollomilt. Hind bröš. kr. 2.—.

Richard Roht: *Talulapsed I*. Ro-maan. Kaas E. Kollomilt. Hind bröš. kr. 3.50, köites paremal paberil kr. 4.60.

Juhan Sütiste: *Valgus ja varjud*. E. Kollomi kaas ja originaal-puugravüürid. Hind kr. 2.—

Friedebert Tuglas: *Kogutud novel-lid II*. 313 lk., hind bröš. kr. 4.—, köites paremal paberil kr. 5.25.

Eesti Kirjastuse Koopera-tiivi 1939. a. uudisteosed:

1. Algupärandid ja tõlketeadused:

T. Gulbranssen: *Ja taamal laula-vad metsad*. Romaan. Tõlk. A. Hanko. Hind 4 kr. 75 s., köites 6 krooni.

A. Jakobson: *Mälestusi laulvast kuldnokast*. Jutustusi. Hind 3 krooni 75 s., köites 5 kr.

E. Kippel: *Jüriöö*. Romaan. Hind 5 kr. 75 s., köites 7 kr.

J. Linnankoski: *Laul tulipuna-sest lillest*. Romaan. Tõlk. L. Jaagu. Hind 3 kr. 75 s., köites 5 kr.

K. Matisoo: Öppursõdur jutustab. Lugusid Eesti Vabadussõjast. Hind 3 kr., köites 4 kr. 25 s.

M. Sillaots: Sealtpoolt künniseid. Tagasivaade. Hind 3 kr., köites 4 kr. 25 s.

F. Thies: Tsušima I ja II. Meresõjaraaman. Tõlkinud A. Hanko ja H. Mitt. Hind 6 kr., köites 8 kr.

„PÕHJAMAAROMAANID“.

J. Bojer: Rahvas mere ääres. Tõlkinud A. Hanko. Hind 3 kr., köites 3 kr. 85 s.

G. Gunnarsson: Borgi rahvas. Tõlkinud A. Antik. Hind 4 kr. 50 s., köites 5 kr. 35 s.

S. Salminen: Katriina. Tõlkinud E. Haliste. Hind 5 kr., köites 5 kr. 85 s.

ILMUVAD 1939. a. JOOKSUL:

P. Egge: Lahe rüpes. Tõlkinud A. Antik.

J. Hemmer: Mees ja tema südame tunnistus. Tõlkinud H. Meister.

A. Nuolivaara: Karjus, tüdruk ja perenaine. Tõlkinud A. Selge.

MAAILMASÕDA 1914.—1918.

I köide. 1914. a. sõjasündmusi. Toimetanud A. Hanko. Ilmub 4-as vihkus. Seni ilmunud:

1. vihk: Maailmasõja eellugu ja puhkemine. Sisu: Maailmasõja iseloom ja tegurid. Maailmasõja ettevalmistus ja sõjaplaanid. Maailmasõja puhkemine.

2. vihk: Võitlusi läänerindel. Sisu: Lääne sõjaväli. Sakslaste sissetung Belgiasse ja rajavõitlusi. Marne'i suunas. Marne. Taandumine. Aisne. „Jooks merele“.

Trükkis — 3. vihk: Võitlusi idarindel. Sisu: Loode sõjaväli. Gumbinneri lahing. Tannenbergi lahing. Võitlusi Masuuri järvede piirkonnas. Venelaste sissetung Galiitsiasse. Võitlusi Poolas ja Galiitsias.

„Maailmasõja“ I köide (1914. a. sõjasündmusi) sisaldab ca 500 lk. teksti, hulga piltide ja kaartidega. Hind ette tellides 6 kr. — brošeeritult.

VÄLIS-EESTIST INGLISE KEELES.

Tallinnas ilmuva ingliskeelse ajakirja „The Baltic Times“ nr. 21 (27. 9. 39) ja nr. 22 (4. 10. 39) tõid Herbert Haljaspõllu sulest ülevaatliku artikli väliseestlaste kohta: „Estonians outside Estonia“.

LUGEJAILE AJAKIRJA „VÄLIS-EESTI“ ILMUMISE ASJUS.

Euroopas ootamatult puhkenud sõda on oma halvavat mõju avaldanud ka ajakirja „Välis-Eesti“ korralikule ilmumisele. Kuna „Välis-Eesti“ kaastöölised asuvad laiali üle maailma, siis kaastöö korralik saamine oleneb suurel määral korralikkudest postioludest. Sõja algus lõi aga postiolud õige segi. Kaugematest maadest posti saamisel tekkis algul üldse pikem vahe, kuna mujalt jõudis post pärale suure hiline misega. Sellest tingituna otsustas Välis-Eesti Ühingu juhatus käesoleva aasta viimase nelja kuu „Välis-Eesti“ numbrid anda välja kaksiknumbritena, et oodata ära olude kujunemist. Seetõttu ilmuski juba eelmise „Välis-Eesti“ septembri ja oktoobri eest kaksiknumbrina ning ka käesolev number novembri ja detsembri eest ilmub kaksiknumbrina. Viimasel kuul on aga ilmnenu, et postikorraldus on juba hakanud sõjaoludega kohanema. Post on hakanud saabuma jällegi korrapärasemalt, kuigi pikemaid teid mõõda ja suurema ajakuluga. Sellest võib teha järeldusi, et sidepidamine väliseestlastega jälle tihedamaks ja normaalsemaks muutub, mis peaks võimaldama „Välis-Eesti“ tuleval aastal välja anda endise sagedusega. Väliseestlasted vajavad nüüdsetel keerulistel aegadel oma kodumaaga veelgi tihedamalt sidet ja seda nõuet püüab ajakiri „Välis-Eesti“ eeskätt rahuldada.

Loodame, et lugupeetavad tellijad ja lugejad väljaandjatele ja toimetusele neid ettenägematu viivitusi ja koondamisi „Välis-Eesti“ ilmumises lahkelt vabandavad.

TOIMETUS.

KURSISEDEL.

27. nov. 1939.

	Ost.	Müük.
1 Ingl. naelsterl.	Ekr. 16.45	Ekr. 17.25
1 USA dollar	„ 4.17	„ 4.23
100 Prantsuse fr.	„ 9.20	„ 9.60
100 Saksa rügin.	„ 167.50	„ 170.50
100 Soome marka	„ 8.30	„ 8.59
100 Läti latti	„ 77.50	„ 79.—
100 Belgia belgat	„ 70.50	„ 72.—
100 Itaalia liiri	„ 21.25	„ 21.75
100 Rootsi krooni	„ 99.50	„ 100.50
1 Austraalia naelsterl.	„ 13.75	„ —

Käesoleva numbriga tasuta kaasanne «Välis-Eesti kalender 1940».

Vastutav toimetaja: Jaan Mölder, tegevtoimetaja: Ed. Riisna; talitusjuht B. Tiido.

Ajakiri „Välis-Eesti“ ilmub Tallinnas iga kuu kord.

Tellimishind: välismaail § 1.— (Ekr. 3.75 või vastav summa kursisedeli järgi muus rahas) aastas; Eestis, Lätis, Soomes ja Leedus Ekr. 2.50 aastas.

Väljaandja: Välis-Eesti Ühing, V.-Posti 8, ehk postkast 100, Tallinn. Telef. 449-43. Tallinnas, 4. det. 1939. a.

O.-ü. „Vaba Maa“ trükk, Tallinnas, 1939. a.

ESTONIA VALGE SAAL

Alati vaheldusrikas eeskava

PUNASES SAALIS

mängib „Capriccio trio“
kl. 1/412 — kl. 3/43 öösel

VEINIBAARIS

vilunud MIXER

Aeg kohustab!

Üle öö muutus Euroopa
kaart ja miljonite saatus.

Iga päev toob põnevaid ja suuri uudiseid, mis teeb ajalehelugemise vajalikuks igale teadlikule kodanikule.

Kiirelt ja tõetrult valgustab suurajaleht «UUS EESTI» kõiki välismaa ja kodumaa sündmusi.

Tellides maksab «UUS EESTI» esimesel veerandaastal kr. 5.—, edasi iga kuu kr. 1.50. Välismaale kr. 5.— kuus.

«UUS EESTI»

toimetus ja peakontor
Tallinn, Pikk tn. 40.

A.-S.

VIENNAID KIMMIBERG

TRAADI- JA NAELATEHASED – TALLINN.

Meie valmistame :

NAELU – lafi-, katuse-, papi-, pleki-, vormi-, side-, sadulsepa-, saapa- jne.

Kabjanaelu, okastraadi obadusi.

TRAATI – haljast, põletatud, tsingitud, vasetatud, lakeeritud, vedru-, telegraafi-, klaasimise- jne.

Okastraati, hobuseraudu.

NEETE – rauast, vasest, alumiiniumist.

Rauavitrioli.

Kontor: Nunne 16. Tel. nr. 448-17. Tehased: Katusepapi 35. Tel. 304-44

Tartu Telefonivabrik A/S.

Tehnika ja tarvitajaskonna teenistuses!

MEIE MITMESUGUSED OSAKONNAD TOODAVAD:

- Telefoniosakond: Laua-, sein- ja kandetelefoniparaate igasuguses tööt-luses. Kõiki telefoniosi ja -tarbeid.
- Keskjaamaosakond: Automaat- ja käsitelefonikommutaatoreid kõige mood-samas tööt-luses. Kõiki keskjaamade ja kommutaatorite osi ja tarbeid.
- Raadioosakond: Kõrgeväärtuslikke universaal-, vahelduvvoolu- ja patarei-vastuvõtjaid igas hinnaklassis. Mitmesuguseid raadioüksikosi ja -tarbeid.
- Automaat- ja peenmehaanikaosakonnad: Kasseerimisautomaate, osavus-mänguaparaate, massartikleid; igasuguseid kruve, mutreid, stantsartikleid, telefoni- ja kommutaatoritarbeid, trafoplekke jne.
- Kunstvaigupressimisosakond: Bakeliitosi, raadionuppe, mikrotelefone, tele-foniaparaadikeresid, ja massartikleid.
- Galvaniseerimisosakond moodsaimate seadetega teeb kõiki nikeldamis- ja kroomimistõid.
- Meie tehniline büroo, telefoni- ja raadiolaboratooriumid ja mitmesugused laod kogenud eriteadlaste juhtimisel seisavad igas küsimuses laia tarvitajaskonna teenistuses.
- Sise- ja välismaateenistus ja esindused.
- Informatsioon, kalkultatsioonid ja kõik kataloogid tasuta.

Sise- ja välismaa
tunnustatud kaubamärk

T T V

Kvaliteetse
kauba märk

Tartu, Puiestee 9/11, telefon 2-34.

ÜHING «EESTI LIHAEKSPORT»

Peakontor:

TALLINNAS, Tartu maantee nr. 101.
Kodukeskjaam 478-54.

Eksporttapamajad ja vorstivabrikud
TALLINNAS TARTUS VÕHMAS

O S T A B:

piiramata arvul peekoni- ja pekisigu, veiseid, vasikaid, lambaid, looma-, vasika- ja lambanahku.

M Ü Ü B:

igasuguseid tapamaja- ja vorstivabriku saadusi, liha- ja aedviljakonserve, seepi ja hõberebastenahku.

Väikemüügi-kauplused

«LIHATSENTRAALIDE»

nime all.

MEIE SAADUSED KANNAVAD KAUBAMÄRKI

